

AD

NOTAM

Č A S O P I S Č E S K É H O N O T Á Ř S T V Í

Z OBSAHU:

Články

Miloslav Jindřich: K právu na vypořádání dědice podle § 1693 odst. 3 ObčZ ještě jednou, aneb co s ním?

Pavel Horák: Právní domněnky a fikce ve smlouvách

Katarína Valová: Notár ako registrátor do obchodného registra v Slovenskej republike

Rozhovor

JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D.,
soudkyně Evropského soudu pro lidská práva

Aktuálně

Notářská konference při příležitosti 30. výročí
vzniku svobodného notářství

Ze zahraničí

Zasedání UINL a brazilský notářský kongres

CO MÁ SPOLEČNÉHO NOTÁŘ A POJIŠŤOVNA?

Lidé si na nás často vzpomenou
tehdy, když už je pozdě.

Pro život, jaký je

ČLÁNKY

- Miloslav Jindřich: K právu na vypořádání dědice podle § 1693 odst. 3 ObčZ ještě jednou, aneb co s ním? 3
 Pavel Horák: Právní domněnky a fikce ve smlouvách 14
 Kristýna Misařová, Iveta Vankátová: Digitální dědictví – aneb jak se dědí bitcoin 25
 Katarína Valová: Notář ako registrátor do obchodného registra v Slovenskej republike 31

Z HISTORIE

- Jan Šimíček: Právní kniha písaře Jana 39

JUDIKATURA

- Náhrada nákladů na výživu pozůstalým 40

STOJÍ ZA POZORNOST

- 44

ROZHOVOR

- JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D., soudkyně Evropského soudu pro lidská práva 46

AKTUÁLNĚ

- Notářská konference při příležitosti 30. výročí vzniku svobodného notářství 50
 30 let českého notářství – historický vývoj 54
 Vzpomínka na JUDr. Václavu Švarcovou 58
 Setkání na přeštické stělnici 59

ZE ZAHRANIČÍ

- Setkání bavorských, saských a českých notářů v Bamberku 60
 Zasedání UINL a brazilský notářský kongres 61
 EU v kostce 63

ZPRÁVY Z NK ČR

- Zahájení a ukončení činnosti notářů 65
 Konkurzy na obsazení uvolněných notářských úřadů 66

STŘÍPKY Z HISTORIE

- Stanislav Balík: Střípky z historie 73 70

FEJETON

- Lenka Holíková: Pozůstalost ležící a spící 71

Vážení čtenáři,

myslím, že všichni vnímáme náš časopis jako samozřejmou a nedílnou součást notářství a našich profesních životů. Ad Notam zdárně vyplňuje čas mezi vydáváním velkých komentářů a vytváří kultivovaný prostor pro odbornou diskuzi. Díky našim autorům má časopis vysokou odbornou úroveň a stal se respektovaným, často citovaným, specializovaným periodikem.

V roce 2009 mě tehdejší prezident NK ČR a šéfredaktor Ad Notam JUDr. Martin Foukal, na základě vítězství v soutěži pro notářské koncipienty a kandidáty, pozval do redakční rady našeho časopisu. Tak se stal kus mého osobního příběhu součástí našeho časopisu. Dovolte, abych se s vámi o svůj příběh podělila. Měla jsem tehdy těsně po notářských zkouškách a vlastně jsem byla ještě pořád právnícké embryu. Dodnes nezapomenu na první setkání s tehdejšími členy redakční rady, kterými byli prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., JUDr. Roman Fiala, JUDr. Jiřík Fleischer, JUDr. Václav Kouba, prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D., Mgr. Erik Mrzena, JUDr. Martin Šešina a JUDr. Karel Wawerka. (K těmto osobnostem později přibyli JUDr. Martina Kasíková, předsedkyně senátu Krajského soudu v Praze, a JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., bývalý soudce Ústavního soudu, advokát a dnes děkan Fakulty právnické Západočeské univerzity v Plzni a letitý příspěvateľ Střípků z historie.)

Doma mi vždy říkali, že velký člověk se pozná podle toho, jak umí jednat s nejobyčejnějšími lidmi. Všichni tito významní bardové českého notářství se upřímně zajímali o to, co si myslím, a nikdy mi nedali najevo, že by můj názor měl menší váhu než ten jejich. S laskavou zvědavostí nahlíželi svět očima o mnoho let mladší, pro notářství zapálené holky z malého města. Dnes už vím, jak velký dar mi život nabídl, když jsem dostala příležitost trávit čas v jejich přítomnosti. Můžu říct, že každý z nich byl jiný a přítom fungovali naprosto přirozeně jako skvělý tým, protože se všichni dívali jedním směrem a pojila je velká láska k právu a hluboký zájem o notářství.

JUDr. Kateřina Břejlová, zástupkyně vedoucího redaktora, notářka v Rožnově pod Radhoštěm

AD

NOTAM

ČASOPIS ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ

Vydává: Notářská komora ČR se sídlem Apolinářská 12, 120 00 Praha 2, tel. 224 921 126, 224 921 258, tel./fax 224 919 192, 224 919 266, e-mail: prispevky.adnotam@nkcr.cz, reklamace.adnotam@nkcr.cz, www.nkcr.cz, ISSN 1211-0558, MK ČR E 7049. Vedoucí redaktor: Mgr. David Kittel.

Adresa redakce: Apolinářská 12, 120 00 Praha 2. Výroba a grafická úprava: IMPAX, spol. s r. o. Zástupkyně vedoucího redaktora: JUDr. Kateřina Břejlová.

Redakční rada: JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc., JUDr. Roman Fiala, Mgr. Ing. Lenka Holíková, Mgr. Luboš Holík, JUDr. Ing. Ondřej Klička, JUDr. Martina Kasíková, Mgr. Šimon Klein, prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D., Mgr. Erik Mrzena, JUDr. Filip Plašil, JUDr. Karel Wawerka.

Cena časopisu: 480 Kč včetně DPH za ročník (cena jednoho čísla je 120 Kč vč. DPH), předplatné možno objednat na predplatne.adnotam@nkcr.cz. Tisk: Impax, spol. s r. o.

A pak téměř všichni notáři z redakční rady odešli. Psal se rok 2014. Jak ve svém projevu na letošní konferenci řekl náš pan prezident Mgr. Radim Neubauer, ne proto, že by museli, ale protože chtěli předat štafetu, dát prostor novým generacím.

Najednou jsme se scházeli s JUDr. Ing. Ondřejem Kličkou, notářem v Praze a novým šéfredaktorem Ad Notam, na redakční radě několik měsíců úplně sami, uprostřed časového presu a turbulencí, které způsobil nový občanský zákoník. Teď to byla naše plná zodpovědnost za vydávání časopisu. Uprostřed toho šíleného období charakteristického opt-iny obchodních společností, jsme články psali sami nebo nesnadno přemlouvali své známé a známé známých. Když se zpětně dívám na čísla Ad Notam z té doby, považuji je téměř za zázrak. Po celou dobu ale bardí dohlíželi z dálky a vypomohli, když to bylo nejvíc třeba. Tehdy dostal Dr. Klička skvělý nápad vyzvat notářské koncipty a kandidáty, aby se přihlásili na místa pomocných redaktorů časopisu. Velký zájem nás oba překvapil. Vybrali jsme, dnes už můžu říct šťastnou rukou, tři mladícké koncipty – Mgr. Davida Kittela, dnes notáře v Plzni a šéfredaktora Ad Notam s hlubokým zájmem o korporační i dědické právo a moderní technologie, Mgr. Šimona Kleina, dnes notáře v Praze a milovníka všeho, co se týká pozůstalostního řízení, se zaujetím pro moderní vymoženosti dnešního světa, a Mgr. Ing. Lenku Malou (později Holíkovou), dnes notářku v Mělníku, se skvělou jazykovou vybaveností, obrovským zájmem o evropské a mezinárodní právo a zkušenostmi ze zahraničních pobytů. Komunikaci s prezidiem nám zprostředkoval jeho člen Mgr. Luboš Holík, který chápal důležitost

časopisu pro náš stav a přijal ke všem svým funkcím ještě místo člena v redakční radě. Později, když se Dr. Klička z osobních důvodů vzdal své funkce, přišli do našich řad v roce 2016 JUDr. Ing. Michael Sáblik a JUDr. Věra Sábliková, kteří přinesli novou energii a Dr. Sáblik se stal na několik let naším šéfredaktorem. Doba se zklidnila, časopis se opět stabilizoval stejně jako jeho autorská základna. Později byl do redakční rady ještě přizván jeden z významných přispěvatelů našeho časopisu – JUDr. Filip Plašil, notář v Pardubicích, zástupce nové právní generace, schopný vidět právní problémy v těch nejširších souvislostech a hledat nové cesty.

Pravdou ale zůstává, že náš časopis bude vždy jen tak dobrý, jak dobří budou jeho autoři. Na tomto místě bych chtěla povzbudit všechny, kteří někdy přemýšleli o tom, že napíšíu článek pro Ad Notam. Nemusí jít vždy o odbornou diskuzi nad dosud nevyřešenými problémy. Skvělý může být i dobře napsaný přehledový, shrnující článek. Publikování je způsob, jak si pomáháme navzájem. V redakční radě si vážíme každého příspěvku, s autory komunikujeme a zejména mladým přispěvatelům se snažíme dávat zpětnou vazbu a podněty. Neváhejte a zkuste to! Na všechny z vás, kteří najdete odvahu, se v příštím roce budeme těšit.

Do roku 2024 přeji hlavně pevně zdraví a stabilitu ve všech sférách našich životů. Krásné Vánoce!

JUDr. Kateřina Břejlová, zástupkyně vedoucího redaktora, notářka v Rožnově pod Radhoštěm

Slovo vedoucího redaktora

Vážené kolegyně, vážení kolegové, milí čtenáři,

dovolte mi přivítat vás na stránkách nového čísla časopisu Ad Notam a hned v úvodu na tomto místě poděkovat členům redakční rady i všem ostatním, kteří se na jeho vydávání podílí, za jejich společné úsilí, bez kterého by tento časopis nemohl vycházet. Zároveň bych chtěl poděkovat i těm, jejichž jména v tiráži již nejsou, za to, co pro náš časopis vykonali: JUDr. Ing. Michaelu Sáblikovi, JUDr. Věře Sáblikové i JUDr. Martině Sáblikové.

V letošním roce si připomínáme 30 let od obnovy svobodného českého notářství. V tomto čísle vám proto přinášíme reportáž z celostátní notářské konference konané u příležitosti tohoto výročí 5. října 2023 v Praze i příspěvek věnující se tomu, jak tato obnova probíhala, i důležitým událostem v novodobé historii českého notářství.

V roce nadcházejícím nás pak čeká výročí jiné významné události, která ovlivnila život každého z nás: 10 let od účinnosti rekodifikace českého soukromého práva. V příštích číslech bychom proto rádi využili této příležitosti a na stránkách Ad Notam se ohlédli za uplynulými deseti lety zpět, jak se úprava některých otázek v rekodifikovaném právu osvědčila v praxi,

a také přinesli srovnání některých institutů s jejich případnými inspiračními zdroji ze zahraničí.

Ještě, než se tak ale stane, čekají nás Vánoce. Čas, který je ve znamení přání. Pro jejich splnění nyní mnozí stojí fronty nejen v obchodech, ale třeba i za plzeňskou katedrálou sv. Bartoloměje. Mříž jejího zadního venkovního oltáře totiž zdobí dvacet devět andělů a jednoho z nich poznáte na první pohled. Lidé věří, že jim splní přání, na které pomyslí, zatímco ho drží. Jeho tvář proto časem pod náporom nespočtu dlaní ztratila své obrysy a dala andělovi příznačná jména, jako třeba Vošahlík či Osahánek. A tak se u andělíčka střídá jeden člověk za druhým: starší, mladší, rodiče s dětmi, parta přátel, co se jde večer bavit, fotbalový fanoušek v dresu Viktory, pár milenců nebo třeba zájezd zahraničních turistů. Každou chvíli si někdo na tomto místě něco přeje. Mám za to, že dokud budeme věřit, že se naše přání splní, bude dobře. I když víme, že ne vždy se tak nakonec stane...

Přeji vám klidné prožití vánočních svátků a do nového roku hodně zdraví, splněných přání a dobrých lidí ve Vaší blízkosti.

Mgr. David Kittel, vedoucí redaktor Ad Notam, člen komise pro vzdělávání, notář v Plzni

K právu na vypořádání dědice podle § 1693 odst. 3 ObčZ ještě jednou, aneb co s ním?

JUDr. Miloslav Jindřich

V § 1693 Odst. 3 ObčZ je zaveden zvláštní institut, který ve smyslu zákonného textu spočívá v právu dědice požadovat na ostatních dědicích vyrovnání jeho zásluh z důvodu jeho starání se o zůstavitele, anebo jeho přispění k udržení nebo zvětšení zůstavitelova majetku. V důsledku toho, jak se toto právo realizuje, jde ve své podstatě o právo na zvýšení dědického podílu takového dědice na úkor dědiců ostatních.

V časopisu Ad Notam 2021, č. 3, byl publikován článek „Vypořádání nadstandardních aktivit (zákoných) dědiců (ke smyslu výkladu § 1693 odst. 3 OZ)“. Jeho autoři¹ konstatují, že tento „nový institut vyvolává řadu otázek – jak teoretických (konceptních), tak praktických (výkladových)“, a některé z těchto otázek vybírají a nabízejí výklad problémů, které z právní úpravy plynou. Sice nabádají ke zdrženlivosti v přístupu k tomuto institutu a k výjimečnosti jeho uplatnění v řízení o pozůstalosti „s ohledem na autonomii vůle zůstavitele“ a s důrazem na „nеспornost notářské agendy“ při konstatování, že „je do ní vnášen spor-

ný prvek“, avšak k jeho aplikaci nabízejí výklad značně **extenzivní**, který s takovým apelem nekoresponduje.

Nutno konstatovat, že jde o **institut netradiční, zcela nový, historicky neprověřený**, i z pohledu jiných právních řádů zcela výjimečný, importovaný z německého práva,² do ně-

1 JUDr. Ondřej Drachovský, doc. JUDr. Ondřej Horák, Ph.D.

2 § 2057a BGB, účinný od 1. 7. 1970, viz citace v českém překladu autorů in Drachovský, O., Horák, O. Vypořádání nadstandardních aktivit (zákoných) dědiců (ke smyslu výkladu § 1693 odst. 3 OZ). Ad Notam, 2021, č. 3, s. 3.

hož byl vložen v roce 1969, což je relativně nedávno, navíc jako právo jen potomků zůstavitele, nikoli ostatních zákonných dědiců, jako je tomu u nás. Jeho kusá právní úprava přináší mnohé otázky nejen vnímané ve zmíněném článku v Ad Notam 2021, č. 3, přirozeně dosud nevyjasněné odbornou diskusí a výkladově neřešené judikaturou, když navíc sám o sobě má tento institut značný potenciál vyvolávat **spory** mezi dědici. Již z těchto důvodů lze mít za to, že je třeba ho vykládat naopak **restriktivně**, a působit tím k tomu, aby jeho uplatnění přicházelo v úvahu skutečně jen zcela výjimečně. **Např.** je třeba považovat za **relevantní aktivitu dědice** opravňující ho k uplatnění práva na vypořádání skutečně jen takové, které odpovídají svou povahou zúženě pojímanému **rozsahu obecně vymezenému v zákonném textu** s tím, že se mají **vztahovat jen k zůstaviteli a jeho majetku a že musí pocházet jen od dědice**, který je konán na svůj účet. Zde nabízenému zužujícímu výkladu institutu odporují mnohé závěry ve zmíněném článku, např. právě výklad opírající se v zájmu rodinné solidarity o široké pojetí principu reprezentace v tom smyslu, že by se měly započítat oprávněnému dědici do výše vypořádání i jeho starání se o osoby blízké zůstaviteli a o jejich majetek, jakož i starost a péče osob blízkých dědici o zůstavitele a jeho majetek.³ Je třeba též uvést, že komplikovanou problematiku institutu práva na vypořádání umocňuje aktivistická úprava v procesním předpisu, která zbytečně v § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS zavádí rozhodování „o návrhu dědice ze zákonné dědické posloupnosti na vypořádání podle § 1693 odst. 3 občanského zákoníku“, až je zřejmé, že právo na vypořádání by se mělo řešit, obdobně jako právo na započtení na dědický podíl podle § 1662 a násl. ObčZ, jen jako předběžná otázka při stanovení dědických podílů, čemuž odpovídá i právní úprava v § 1693 odst. 3 větě druhé text za středníkem ObčZ.

Vzhledem k tomu, co bylo uvedeno, jeví se vhodné tímto článkem se k problematice institutu práva na vypořádání dědice podle § 1693 odst. 3 ObčZ znovu vrátit, a to nejen z důvodu reakce na článek v Ad Notam, 2021, č. 3.

3 Tento výklad je prezentován in Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

4 Tak i Šešina, M. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 536, 537.

5 Srov. Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

6 Důvodová zpráva k § 1693: „Právo dědice na vypořádání se navrhuje přiznat jen pro případ dědění ze zákona; pořídí-li zůstavitel pro případ své smrti, vychází se z toho, že při povolání dědiců vzal i tyto skutečnosti v úvahu.“

7 Tento názor prezentuje Drápal, L. in Fiala, R., Drápal, L. a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475–1720). Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 522.

8 Tamtéž.

9 Tak Kittel, D. in Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník. Komentář.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1732.

1. INSTITUT JEN PRO DĚDĚNÍ PODLE ZÁKONNÉ DĚDICKÉ POSLOUPNOSTI

1.1. PRÁVO NA VYPOŘÁDÁNÍ JAKO PRÁVO JEN DĚDICE ZÁKONNÉHO

Právo na vypořádání zásluh dědice lze uplatnit jen v případě „*dědí-li se podle zákonné dědické posloupnosti*“. Z toho plyne, že jen dědic zákonný má právo požadovat vypořádání a **jen na ostatních dědicích zákonných**.^{4,5}

Omezení použití tohoto institutu jen na dědění podle zákonné dědické posloupnosti je zcela zřejmé a je zdůrazněno v důvodové zprávě.⁶ Nelze se proto ztotožnit s názorem, že právo na vypořádání má i dědic povoláný k dědění zůstavitelem závětí nebo dědickou smlouvou, neboť takovým výkladem je nalézáno právo způsobem *contra legem*.⁷ Není tedy možný ani zúžený výklad, **podle kterého by dědic k dědění povoláný zůstavitelem mohl požadovat vypořádání jen na dědicích zákonných**,⁸ bude-li se dědit jak podle testamentární, příp. smluvené dědické posloupnosti, tak podle posloupnosti intestátní. Z logického výkladu zákonného textu, je zřejmé, že „*dědicem*“ a „*ostatními dědici*“ se rozumí dědici zákonní, z čehož plyne, že dědici opírající své dědické právo jen o závět nebo dědickou smlouvu nemohou být oprávněnými dědici a také ani dědici, na nichž lze vypořádání požadovat.

1.2. PRÁVO NA VYPOŘÁDÁNÍ PŘI DĚDĚNÍ NEJEN PODLE ZÁKONNÉ DĚDICKÉ POSLOUPNOSTI

Dědí-li se v kombinaci intestátní posloupnosti s posloupností testamentární nebo smluvenou, nepochybně nelze ani v takovém případě požadovat vypořádání na dědicích, jejichž dědickým titulem je jen závět nebo dědická smlouva. Není však zřejmé, zda je právo omezeno jen na případ, dědí-li se podle intestátní posloupnosti celá pozůstalost, tedy dědí-li podle této posloupnosti všichni dědici,⁹ nebo zda při kombinaci posloupností dědic zákonný, tedy dědic té části pozůstalosti, o které zůstavitel nepořídil, má právo požadovat vypořádání na případných ostatních dědicích zákonných.

Podle důvodové zprávy „*pořídí-li zůstavitel pro případ své smrti, vychází se z toho, že při povolání dědiců vzal i tyto skutečnosti v úvahu*“. Je-li zdůvodněno zavedení práva na vypořádání pouze pro zákonnou posloupnost jen takto, nabízí se, že se zavádí skutečně jen pro ten případ, že se podle této posloupnosti dědí pozůstalost celá. Pořídil-li totiž zůstavitel pro případ smrti, lhotejně, že třeba jen tak, že povolal dědice k dědění jen části pozůstalosti a jen některé ze zákonných dědiců nebo žádné, měl možnost vzít v úvahu případné skutečnosti, umožňující uplatnit dědici právo na vypořádání a buď zvýhodnil oprávněného dědice v tomto smyslu, nebo nikoli. Má-li však zákonná dědická posloupnost vyjadřovat představu společnosti o dědění vtělenou do zákona pro případ, že zůstavitel aktivně sám jinou vůli o dědění nepro-

jeví, k čemuž se lze přiklonit, měl by být její režim uplatněn v plné šíři, byť se podle ní bude dědit jen část pozůstalosti. Z tohoto důvodu **by měl mít zákonný dědic, který tuto část pozůstalosti má dědit** vedle ostatních zákonných dědiců, i v tomto případě **právo na vypořádání jeho zásluh o zůstavitele a jeho majetek**, neboť tato část pozůstalosti „se dědí podle zákonné dědické posloupnosti“. V takovém případě však lze **požadovat vypořádání jen na ostatních zákonných dědicích**, kteří dědí podle zákonné posloupnosti vedle něho tu **část pozůstalosti, o které zůstavitel nepořídil**, a ve smyslu zákonného textu **ve výši přiměřené hodnotě jen této části pozůstalosti**.

Jestliže bude konkrétní majetek, k jehož udržení nebo zvětšení relevantními aktivitami zákonný dědic přispěl, nebo majetek z tohoto majetku transformovaný náležet do pozůstalosti, měly by se při určení výše vypořádání vzít v úvahu zřejmě jen **aktivity ohledně majetku náležejícího do té části pozůstalosti, která se bude dědit podle zákonné dědické posloupnosti**. Opírá-li se právo na vypořádání o aktivity týkající se udržení a zvětšení majetku zůstavitele, nestanoví se, že by se měl takový konkrétní majetek dochovat do smrti zůstavitele, že by měl náležet do pozůstalosti, i když z použitého slova „udržení“ místo „udržování“ lze snad dovodit, že se to zřejmě předpokládá. Nicméně lze mít za to, že dochování se takového majetku do smrti zůstavitele pro právo požadovat vypořádání z důvodu zásluh o jeho zvětšení nebo udržení není podmínkou. Nedochoval-li se, tak o něm nebylo pořízeno, a proto, bude-li se dědit alespoň část pozůstalosti podle zákonné posloupnosti, bude třeba přihlídnout i k aktivitám dědice uplatňujícího právo na vypořádání týkající se udržení a zvětšení i majetku do smrti zůstavitele nedochovaného.

1.3. MŮŽE ZŮSTAVITEL PRÁVO NA VYPOŘÁDÁNÍ PODMÍNIT NEBO I ZAKÁZAT?

I když zůstavitel nenastolí testamentární nebo smlouvenou dědickou posloupnost, může zasahovat i do intestátního dědění, avšak je třeba mít za to, že **jen v zákonem vymezených případech a vymezenými právními jednáními**, pro která je stanovena i jejich **forma**.

Právo požadovat vypořádání je spojené se zákonným dědickým právem, a tak při intestátním dědění zůstavitel právním jednáním, kterým vyloučí zákonného dědice z dědění (prohlášení o vydědění, negativní závět), zbaví ho i práva požadovat vypořádání, neboť pak taková osoba není dědicem. Tento důsledek je zřejmý. Vzniká však otázka, zda při ponechání zákonného dědického práva může být opatřením zůstavitele dědici odejmuto, příp. podmíněno, jen právo požadovat vypořádání. Může-li zůstavitel, který nepořídil závět nebo neuzavřel dědickou smlouvu, a tedy nenastolil jinou dědickou posloupnost, zasahovat do intestátního dědění jen v zákoně výslovně vyjmenovanými opatřeními, je zřejmé, že oprávněnému dědici **jen svým právním jednáním pouze právo na vypořádání odejmout nemůže**. Nemůže „zakázat aplikaci § 1693 odst. 3“.¹⁰ Lze se důvodně domnívat, že k tomu, aby to bylo možné, bylo by třeba, aby

v zákoně bylo umožněno zůstaviteli tento zákaz učinit výslovnou normou a byla stanovena forma takového právního jednání, obdobně jako je tomu v § 1663, umožňujícím zůstaviteli naopak přikázat započtení na dědický podíl. Je třeba ale zdůraznit, že také při započtení na dědický podíl se neumožňuje zůstaviteli, aby zakázal provést započtení podle § 1664 ObčZ, tedy aby zakázal aplikaci § 1664 ObčZ, resp. také zde není tato možnost normována.

Zůstavitel však může dědici přikázat, aby něco konal nebo aby se konání zdržel. I když právní úprava o příkazu předpokládá jeho uplatnění při testamentární dědické posloupnosti, neboť je považován za vedlejší doložku závěti a tomu odpovídá i jeho systematické zařazení, je nepochybně možné, aby zůstavitel příkaz učinil ve formě dovětku o příkazu podle § 1498 ObčZ i zákonnému dědici, dědí-li se podle zákonné posloupnosti, neboť mu ve smyslu § 1569 ObčZ „něco zůstavil“.¹¹ Nabízí se tedy možnost intestátním dovětkem **přikázat oprávněnému dědici, aby nepožadoval na ostatních dědicích vypořádání**. Přikazuje se však vždy dědici, aby něco konal nebo nekonal, a proto nelze příkazem zakázat aplikování určité právní úpravy. Z toho plyne, že oprávněný dědic smrtí zůstavitele s dědickým právem právo požadovat na ostatních dědicích vypořádání jeho zásluh nabude i přes příkaz zůstavitele, aby ho nepožadoval. Bude na něm, zda příkaz splní nebo zda o vypořádání požádá. Do důsledku vzato, požádá-li o vypořádání, resp. podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS navrhne vypořádání, ač zůstavitel přikázal, aby tak nečinil, pak by měl ve smyslu § 1569 odst. 1 již samotným návrhem **pozbyt i dědické právo** („zůstavění práva se zmaří“) a s ním i právo na vypořádání, ledaže zůstavitel projevil jinou vůli ohledně důsledku takového jednání dědice.

Intestátním dovětkem může zůstavitel přikazovat nebo zakazovat zákonnému dědici v podstatě cokoli. Je však možné **zákaz požadovat vypořádání** chápat jako jakýkoli jiný příkaz, když tímto příkazem zůstavitel ve svém důsledku zbavuje dědice jeho práva určeného zákonem, a ovlivňuje tak výslednou výši dědických podílů jinak než závětí nebo dědickou smlouvou, anebo výslovně v § 1663 ObčZ umožněným příkazem k započtení na dědický podíl? Lze mít za to, že **nikoli**. Bylo-li by tomu tak, tak i v případě započtení na dědický podíl by bylo možno intestátním dovětkem zakázat zákonnému dědici požadovat započtení na dědický podíl jiného dědice podle § 1664 ObčZ nebo naopak přikázat, aby takové započtení požadoval. Lze mít také za to, že pro výklad, že je možné zakázat právo na vypořádání intestátním dovětkem o příkazu, natož jiným právním jednáním zůstavitele, nemůže být použita analogie v souvislosti se zásahem do intestátního dědění právním jednáním zůstavitele podle § 1663 ObčZ. V tomto případě nejde o běžný příkaz dědici, aby něco konal nebo nekonal. Jedná se o zvláštní institut s výslovně stanovenou formou, jehož smyslem je

¹⁰ Názor o možnosti zakázat aplikaci § 1693 odst. 3 in Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

¹¹ Tak i Fiala, R. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 7, s. 207.

stanovit, že započtení na dědický podíl není, až na výjimku podle § 1664 ObčZ, v zásadě možné a naopak přikáže-li tak zůstavitel, započtení se provést musí („započtení se provede“), i když ho žádný dědic nepožaduje. Musí ho provést soudní komisař. Musí-li být v tomto případě pro prosazení vůle zůstavitele takový zvláštní příkaz výslovně upraven, musela by být i výslovná zvláštní úprava pro zákaz použití § 1664 ObčZ, resp. pro zákaz požadovat započtení na dědický podíl jiného dědice, měl-li by takové právo zůstavitel mít. Jelikož tomu tak není, tak takové právo nemá. Z tohoto důvodu nelze dovozovat ani jeho právo zakázat použití právní úpravy o právu na vypořádání, resp. zakázat požadování vypořádání, jestliže také v tomto případě zvláštní úprava takového zákazu chybí. Je také zřejmé, že zůstavitel nemůže podmiňovat možnost požadovat právo na vypořádání jím určenými podmínkami, neboť i tento zásah zůstavitele do intestátního dědění není normován.

2. POVAHA PRÁVA NA VYPOŘÁDÁNÍ

2.1. SPOJENÍ PRÁVA NA VYPOŘÁDÁNÍ S DĚDICKÝM PRÁVEM

Právo na vypořádání zásluh dědice je právem spojeným s dědickým právem, kterým je podmíněno. V důsledku toho právo nemá ten, kdo jako presumptivní dědic předepsané aktivity činil, avšak dědické právo nenabyl z důvodu, že dědictví odmítl, byl vyděděn nebo byl vyloučen z dědického práva pro dědickou nezpůsobilost. Odmítl-li dědictví s výhradou povinného dílu, **nelze jeho aktivity zohlednit ani při výpočtu jeho povinného dílu**,¹² neboť právo na vypořádání je vázáno na dědické právo zákonného dědice, které v tomto případě nemá. Z tohoto důvodu **nelze zohlednit aktivity ani opominutého nepominutelného dědice při výpočtu jeho povinného dílu**, neboť není dědicem, a tudíž mu právo na vypořádání nevzniklo. Zcizí-li dědictví nebo se ho vzdá (zcizením dědictví a vzdáním se dědictví je třeba rozumět zcizení dědického práva¹³ a vzdání se dědického práva) dědic mající právo na vypořádání, tedy právo na navýšení dědického podílu o výši vypořádání, toto právo nezanikne. Přejde na nabyvatele, neboť nabyvatel vstupuje do všech práv zcizitele spojených s dědickým právem, a tedy je namísto zcizitele oprávněn požadovat vypořádání zásluh zcizitele jako původního oprávněného dědice. To platí i pro jiného dědice, v jehož prospěch se oprávněný dědic vzdal dědictví, resp. dědického práva. V případě zcizení a vzdání se dědického práva tímto dědicem byly totiž u tohoto dědice splněny oba předpoklady pro právo na vypořádání, kterými je předepsaná aktivita vůči zůstaviteli nebo jeho majetku a nabytí dědického práva. Právo na vypořádání je sice spojené s dědickým právem, ale není jeho částí. Zcizující dědic si proto **nemůže oddělit právo na vypořádání od dědického práva**, ponechat si ho a zcizit jen dědické právo. Taktéž nemůže zcizit právo na vypořádání samotné a ani se ho takto vzdát, byť není právem osobní povahy.

Ostatně brání tomu i způsob jeho realizace jeho promítnutím do dědických podílů.

2.2. PRÁVO NA VYPOŘÁDÁNÍ A DĚDĚNÍ PRÁVEM REPREZENTACE

V případě zákonné dědické posloupnosti se uplatňuje princip formální reprezentace. Především jde-li o dědění, a to tak, že do dědického podílu, uvolněného tím, že nedědí v první třídě dědiců dítě zůstavitele, ve třetí třídě dědiců sourozenec zůstavitele a v šesté třídě dědiců prarodiče zůstavitele, nastupují právem reprezentace jejich děti, přičemž v první třídě, nedědí-li dítě, tak postupně i jeho další potomci. Dědický podíl tak nepřirůstá ostatním dědicům určeným k dědění v těchto třídách dědiců, příp. dědicům v následných třídách, není-li v příslušné třídě dědiců jiný dědic.

Princip reprezentace je výslovně promítnut mj. také do právní úpravy započtení na dědický podíl podle § 1662 až 1664 vzhledem k odkazu na § 1660 odst. 2 a § 1661 odst. 2 ObčZ. **Jde-li však o právo dědice na vypořádání, obdobná úprava chybí** a ani se o právu reprezentace v této souvislosti nezmiňuje důvodová zpráva. Vzniká proto otázka, zda jeho případné uplatnění lze dovodit alespoň výkladem. Přitom je třeba vzít především v úvahu, že v těch případech, kde se právo reprezentace při intestátní dědické posloupnosti uplatňuje, je tomu tak proto, že to plyne z výslovné právní úpravy. V tomto případě sama o sobě nedostatečná právní úprava práva na vypořádání modifikací dědických podílů soustřeďující se jen do jednoho odstavce ani jeho uplatnění nenaznačuje. Nalézt působení principu reprezentace v případě práva oprávněného dědice na vypořádání jen výkladem se proto se jeví velmi obtížné, spíše nemožné. Právo požadovat vypořádání zásluh je podmíněno dědickým právem z titulu zákonné posloupnosti. **Právo má tedy ten, kdo příslušné aktivity učinil nebo je alespoň obstaral, a je dědicem**, nikoli tedy ten, kdo jako původně presumptivní dědic příslušné aktivity učinil a dědicem se stát mohl. Musí být tedy splněny oba tyto předpoklady. Jak již bylo uvedeno shora, **příp. má toto právo ten, na něhož přešlo dědické právo již nabytým dědicem, který příslušné aktivity učinil, tedy dědické právo s již s ním spojeným právem na vypořádání**, což je případ zcizení nebo vzdání se dědictví, resp. dědického práva, takovým oprávněným dědicem nebo přechod dědického práva dědice, který ho nabyl a zemřel před skončením řízení o pozůstalosti, na jeho dědice, předka, v tomto případě předka, který učinil příslušné aktivity, které vyžaduje právo na vypořádání. Nastupuje-li při intestátní dědické posloupnosti jako dědic potomek toho, kdo byl presumptivním zákonným dědicem, ale dědicem se nestal, nastupuje na místo takového jeho vypořádání. **Potomek ale tím nevstupuje do dědického práva, které včetně práva na vypořádání mohl nabyt jeho předek a které nenabyl**, buď proto, že se nedožil smrti zůstavitele, dědického práva se zřekl, nikoli s účinky pro potomky, byl z dědického práva vyloučen z důvodu jeho dědické nezpůsobilosti, nebo dědictví odmítl. Odmítl-li oprávněný dědic dědictví, tak se na něho hledí, jako kdyby dědictví nikdy nenabyl, přičemž toto ustanovení je třeba vyložit v tom smyslu, že se

12 Jinak Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

13 Tak i Bílek, P. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 7, s. 483.

na něho hledí, jako by nikdy nenabyl dědické právo. Nastupující potomek nastupuje na místo předka právem formální reprezentace. Má **originální právo na pozůstalost**, na podíl na ní, uvolněné jeho předkem, **nikterak od předka odvozené**. Nastupující dědic je sice dědicem, avšak **dědicem, který žádné příslušné aktivity vůči zůstaviteli nebo jeho majetku neučinil**. Jestliže nevstoupil do práv jeho původně k dědění zákonem povoláného předka, resp. není-li jeho dědické právo od předka odvozené, a tak nejde o materiální reprezentaci, tak **mu právo na vypořádání nemůže vzniknout**.

Při konstatování, že **právo reprezentace** v případě práva na vypořádání není výslovně normováno a vzhledem ke shora uvedeným argumentům, lze uzavřít, že ho **nelze dovodit ani výkladem**.¹⁴

3. ZPŮSOB REALIZACE PRÁVA NA VYPOŘÁDÁNÍ

I když z úvodu § 1693 odst. 3 ObčZ jakoby plyne, že jde o přímý nárok oprávněného dědice vůči dědicům ostatním, a dokonce se uvádí ve druhé větě při stanovení přiměřenosti nároku, že se vypořádání poskytne, v následné větě za středníkem se dozvídáme, že ostatní dědicové vypořádání dědici přímo neposkytují, že se totiž **vyrovnání** za jeho zásluhy o péči o zůstavitele a jeho majetek **projeví ve výši dědických podílů**. To také potvrzuje důvodová zpráva a dodejme, že jiné řešení než v rámci vztahu dědiců k pozůstalosti, tedy než v určeném poměru jejich dědických podílů, než stanoví zákon, by nebylo ani možné, má-li být tento institut jedinečný. Ostatní dědici tak nejsou povinni oprávněnému dědici sami ze svého jeho nárok zaplatit nebo jinak uhradit.

K realizaci práva tak dochází modifikací zákonem stanovené výše dědických podílů dědiců, a to na rozdíl od modifikace dědických podílů dohodou dědiců, i proti vůli ostatních dědiců, a to především. Změna dědických podílů spočívá ve zvýšení dědického podílu dědice, který požaduje vypořádání zásluh, na úkor dědiců ostatních, jejichž dědické podíly se sníží.¹⁵ **Podkladem** pro takové stanovení dědických podílů rozhodnutím o dědictví bude **rozhodnutí podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS**, které potvrdí, že dědic má právo na vypořádání a v jaké výši.¹⁶ Výrok v rozhodnutí o dědictví, kterým soud potvrdí nabytí dědictví podle modifikovaných zákonných podílů, není v demonstrativním výčtu v § 185 odst. 1 ZŘS uveden, ledaže by za takový byl považován výrok podle § 185 odst. 1 písm. g) ZŘS, když za dědický podíl ze zákona by byl považován i takový podíl, který byl v důsledku realizace práva na vypořádání podle zákona změněn.

4. POROVNÁNÍ ZMĚNY ZÁKONNÝCH DĚDICKÝCH PODÍLŮ REALIZACÍ PRÁVA NA VYPOŘÁDÁNÍ S JEJICH ZMĚNOU ZAPOČTENÍM NA DĚDICKÝ PODÍL

Právo požadovat vypořádání zásluh o péči o zůstavitele a jeho majetek se jeví jako zrcadlové **k právu požadovat**

započtení bezplatného plnění na dědický podíl, a tak se zdá přirozené. Právní úprava těchto institutů, byť mají obdobný účel, je však značně **rozdílná, vzájemně nevyvážená**. Přitom **v obou případech jde ve své podstatě o právo na zvýšení zákonného podílu dědice**. V případě práva na vypořádání jde o **právo oprávněného dědice** na zvýšení jeho podílu **na úkor dalšího dědice, příp. dědiců**, připočtením výše vypořádání k jeho zákonnému dědickému podílu, a tím k poměrnému snížení zákonných dědických podílů ostatních dědiců. V případě započtení bezplatného plnění zůstavitele dědici na dědický podíl tohoto dědice jde o **právo dalšího dědice, příp. dědiců, na zvýšení jejich dědických podílů na úkor dědice**, na jehož podíl se bezplatné plnění započítává, realizované odečtením takového plnění od dědického podílu tohoto dědice, a tím k poměrnému zvýšení dědických podílů ostatních dědiců. V tomto případě ovšem se zohledněním toho, že započítávaný majetek by jinak dědil i dědic, jemuž se započítává na dědický podíl, což se projevuje tím, že výpočet podílů se děje podle § 1662 ve spojení s § 1655 odst. 1 větou druhou ObčZ z kolační podstaty.

K započtení na dědický podíl je třeba, aby ho podle § 1663 svým právním jednáním výslovně **přikázal zůstavitel**, a to právě i v případě dědění podle zákonné dědické posloupnosti, nejde-li však o případ podle § 1664 ObčZ, kdy lze započtení provést i bez příkazu zůstavitele. V takovém případě však, jen při neodůvodněném znevýhodnění dědice, a to jen dědice nepominutelného, tedy dítěte, příp. jeho potomků. Naproti tomu **právo dědice požadovat vypořádání zásluh**, což ve svém důsledku je právo na zvýšení jeho dědického podílu, **není podmíněné právním jednáním zůstavitele** nebo jinými dalšími podmínkami.

Právo požadovat vypořádání zásluh, a v důsledku toho i modifikaci zákonných dědických podílů má každý dědic, avšak **jen je-li dědicem zákonným**. Naproti tomu započtení na dědický podíl jiného dědice se provede **i ve prospěch závětního nebo smluveného dědice**, přikázal-li to zůstavitel nebo podle § 1664 ObčZ se zde uvedeným omezením bez jeho přikázání. Má-li se ve smyslu jeho zařazení § 1664 ObčZ týkat dědických podílů, lze mít za to, že v tomto případě pojem „nepominutelný dědic“ má význam jen legislativní zkratky pro dítě zůstavitele, příp. jeho potomka, jako dědice v první třídě dědiců vedle manželky zůstavitele, nikoli jako toho, kdo dědicem není, ale má právo na povinný díl, např. v důsledku toho, že odmítl dědictví s výhradou povinného dílu. Z toho plyne, že na rozdíl od práva na vypořádání v případě **intestátního dědění právo požadovat, aby došlo k započtení na dědický podíl jiného dědice**, a tím k modifikaci dědických podílů, nepřikázal-li započtení zůstavitel, má v zásadě jen **dědic**

14 Opačný názor in Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

15 Tak rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn.

24 Cdo 2619/2018; Drápal, L. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 7, s. 522; Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

16 Drápal, L. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 7, s. 522.

v první třídě dědiců, navíc není-li manželem zůstavitele, avšak jen byl-li by jinak neodůvodněně znevýhodněn. Vzhledem k tomu, že započtení na dědický podíl ze své podstaty lze uplatnit jen mezi dědici, **právo požadovat započtení na dědický podíl jiného dědice nemá ten, kdo dědictví odmítl s výhradou povinného dílu.** Jeho povinný podíl se nepočítá z hodnoty pozůstalosti zvýšené o hodnotu toho, co by se mohlo započítat na podíl některého z ostatních dědiců první třídy dědiců, **ale nezapočte-lo,** neboť o to žádný z dědiců nepožádal. **Nelze mít za to, že soud nepřikázané započtení provede** i bez takové žádosti, tedy **proti vůli všech dědiců,** a tak změni výši dědických podílů stanovenou zákonem, jen z toho důvodu, aby mohl být proveden výpočet povinného dílu dítěte, příp. jeho potomka, odmítnuvšího dědictví s výhradou povinného dílu. Nelze mít za to, že ten, kdo takto dědictví odmítne, může tímto právním jednáním změnit dědické podíly dědiců. Navíc se nejeví, že ten, kdo se sám zbavil dědického podílu svým právním jednáním, a tím i práva požadovat započtení na dědický podíl dědice, by byl v důsledku takového nezapočtení neodůvodněně znevýhodněn.

V případě práva požadovat započtení na dědický podíl je výslovně stanoven princip reprezentace odkazem v § 1662 ObčZ mj. na úpravu v § 1660 odst. 2 a § 1661 odst. 2 ObčZ, zatímco v případě práva požadovat vypořádání zásluh obdobná úprava absentuje.

Je také třeba zmínit, že z úpravy práva požadovat vypořádání zásluh plyne podmínka spočívající v tom, že **musí jít o nadstandardní konání dědice** („starání se delší dobu, přispění značnou měrou“). Zatímco v případě práva požadovat započtení na dědický podíl jiného dědice při darování dědici, anebo odkazech nebo jiných opatřeních pro dědice zůstavitelem taková výslovná úprava chybí, byt v případě darování se stanoví, že nemá jít o darování obvyklé, tedy o běžně poskytované darů např. při význačných příležitostech, jako např. svateb nebo narozenin.

Rozdíl lze spatřovat také v tom, jakým způsobem se stanoví výše modifikovaných dědických podílů, resp. jak se taková výše určí a jak se vypočte. Jde-li o způsob určení dědických podílů, v případě práva na vypořádání **má být výše vypořádání,** od které se odvíjí zvýšení dědického podílu oprávněného dědice, **přiměřená,** a to nejen k délce trvání a rozsahu aktivit, ale také **k hodnotě pozůstalosti,** z čehož plyne, že se **nepřipočítává ve prospěch oprávněného dědice skutečná výše hodnoty jeho aktivit.** Při započtení na dědický podíl dědice podle § 1662 až 1664 se naopak **započítává to, co** dědic obdržel od zůstavitele **v jeho skutečné hodnotě v době jeho poskytnutí,** z čehož plyne, že zápočet může zkonzumovat i celý dědický podíl dědice, na jehož dědický podíl se započtení provede, a tak z pozůstalosti nenabude ničeho. Naproti tomu podmínka přiměřenosti výše vypořádání k hodnotě pozůstalosti neumožňuje, aby v důsledku připočtení výše vypořádání k podílu oprávněného dědice jiný dědic nebo více dědiců z pozůstalosti nenabyl žádný podíl. V případě dědiců, kteří jsou děti zůstavitele, příp. jejich potomci, je

otázkou, zda může výše jejich dědického podílu být snížena pod hodnotu jejich povinného dílu. Lze se domnívat, že výše vypořádání **by byla nepřiměřená,** jestliže by se jejím přičtením k dědickému podílu oprávněného dědice až takto snížil dědický podíl těchto dědiců. Postavení takových dědiců je odlišné od postavení dítěte, příp. jeho potomka, jemuž se započítává na dědický podíl bezplatné plnění od zůstavitele, neboť ten tak získal majetek, který by byl jinak předmětem dědění.

Příklad výpočtu podílů při jejich modifikaci v důsledku započtení na dědický podíl dědice: Dědici A, B, C a D by měli dědit rovným dílem pozůstalost v obvyklé ceně 100 000 Kč, tedy každý podílem ve výši 25/100. Na podíl dědice A se započte to, co bezplatně obdržel od zůstavitele, ve výši 12 000 Kč a dědický podíl každého z ostatních dědiců bude ve výši 21/100. Výpočet: $(100\ 000 + 12\ 000 = 112\ 000,$ tj. **kolační podstata**) : 4 = 28 000. Dědický podíl dědice A bude ve výši $16/100 = 4/25,$ výpočet: $28\ 000 - 12\ 000 = 16\ 000.$ Dědický podíl každého z ostatních dědiců bude ve výši $28/100 = 7/25.$ Při výpočtu podílů se **zohledňuje, že dědic,** jemuž se započítává na dědický podíl to, co od zůstavitele bezplatně obdržel, by **těž dědil svým podílem tento majetek, kdyby k bezplatnému plnění nedošlo** a majetek by náležel do pozůstalosti.

Příklad výpočtu podílů při jejich modifikaci v důsledku práva na vypořádání: Dědici A, B, C a D by měli dědit rovným dílem pozůstalost v obvyklé ceně 100 000 Kč, tedy každý podílem ve výši 25/100. Dědic A má právo na vypořádání v **přiměřené** výši 12 000 Kč. Dědický podíl dědice A bude ve výši 37/100 a dědický podíl každého z ostatních dědiců bude ve výši 21/100. Podíl dědice A je 37/100. Výpočet: $100\ 000 : 4 = 25\ 000; 25\ 000 + 12\ 000 = 37\ 000.$ Podíly každého z ostatních dědiců: 21/100. Výpočet: $(100\ 000 - 37\ 000) : 3 = 21\ 000.$ Při výpočtu dědických podílů **se nezohledňuje, že oprávněný dědic příp. dědí i konkrétní majetek, jeho aktivitou udržovaný nebo zvětšený,** který náleží do pozůstalosti nebo majetek náležející do pozůstalosti, který vznikl transformací takového původního majetku. Je tomu tak proto, že je výslovně stanoveno, že **o výši, v níž se poskytne vypořádání, se zvětší jeho dědický podíl.** Nelze to zohlednit ani v rámci přiměřenosti výše vypořádání, neboť přiměřenost se má zvážet jen ve vztahu k zákonem stanoveným kritériím (délka trvání, rozsah aktivit, hodnota pozůstalosti).

Lze předpokládat, že jakmile právo na vypořádání, jako nový institut, vejde v širší známost, **bude uplatňováno ve větší míře než právo na započtení na dědický podíl** podle § 1662 až 1664 ObčZ, neboť to je v případě bezplatných plnění před smrtí zůstavitele omezeno na plnění poskytnutá dědici jen v posledních třech letech před smrtí zůstavitele, nestanoví-li zůstavitel delší dobu, a nepřikázané započtení podle § 1664 ObčZ je navíc omezeno podmínkou neodůvodněného znevýhodnění nepominutelného dědice. Při dědění podle zákonné dědické posloupnosti je tak možné při splnění této podmínky, jen dědí-li se v první třídě dědiců.

5. JAKÉ AKTIVITY OPRAVŮJÍ POŽADOVAT VYPOŘÁDÁNÍ

Zohledňují se nadstandardní vztahy vědomého dědice, tedy dědice presumptivního, k zůstaviteli za jeho života, a to **z hlediska chování dědice k zůstaviteli** projevující se jeho péčí a starání se o zůstavitele vůbec, zejména jde-li o uspokojování jeho potřeb, včetně zohlednění plnění vyživovací nebo obdobné povinnosti vůči zůstaviteli, v tomto případě však jen, není-li dědic jeho manželem, a také **z hlediska příspěvní dědice na majetek zůstavitele** v zájmu jeho udržení nebo jeho zvětšení. Není rozhodné, zda takový majetek zůstavitel vlastnil v době jeho smrti, zda se dědí. Nutně však musí jít o **aktivity jdoucí podstatně nad rámec očekávaného, běžného konání** v rámci rodinných vztahů a příbuzenských vztahů vůbec,¹⁷ neboť v takových vztazích se zvláště **mezigenerační solidarita předpokládá**. Vzhledem k tomu, že právo není omezeno jen na dědice, kteří jsou potomky zůstavitele, je třeba při konkrétním dědění i při dědění v nižších třídách v rámci jednotlivých dědických tříd **porovnat to, co je považováno v takovém širším příbuzenství za běžné, s konkrétními poměry v takovém příbuzenství**.

Podle zákonného textu se dědic musí „*starat o zůstavitele delší dobu nebo přispět značnou měrou k udržení nebo zvětšení jeho majetku...*“ a příkladmo se uvádí, jakým způsobem. Jednání dědice vůči zůstaviteli a jeho majetku je třeba z tohoto hlediska posuzovat zejména v závislosti na jeho schopnostech, zdravotním stavu zůstavitele a na konkrétních příbuzenských poměrech.

Lze souhlasit s tím, že předpokladem možnosti požadovat vypořádání je také to, aby **zůstavitel nebyl schopen sám se starat o sebe a o svůj majetek**;¹⁸ dodejme v potřebné míře v rámci konkrétních poměrů. Předpokladem by také mělo být, aby s takovými aktivitami budoucího dědice zůstavitel **souhlasil**, a také to, **aby jimi nebyla jen nahrazena péče někoho jiného**, např. státu ve formě dávek sociální péče nebo ostatních dědiců, kterou dědic požadující vypořádání svým jednáním **znemožnil**,¹⁹ **nikoli na pokyn zůstavitele**.

Právo na vypořádání takových zásluh dědice je také podmíněno tím, **aby dědic za to nebyl odměňován**, což nepochybně je nutno vyložit extenzivně v tom smyslu, že nejen aby nepobíral žádnou odměnu, ale také že se mu nedostávalo jiných protiplnění, a ani jinak ze zůstavitelova majetku nebo i od třetích osob neměl žádný jiný prospěch. Právo na vypořádání proto nebude mít např. dědic, který sice udržoval a zhodnocoval dům s pozemky zůstavitele, avšak se svou rodinou je bezplatně užíval k bydlení,²⁰ příp. pozemky bezplatně požíval.

Lze mít za to, že aktivitou dědice opravňující k požadování vypořádání bude jeho příspěvní na udržování nebo zvětšení majetku zůstavitele, i když v době smrti takový majetek zůstavitel už nevlastnil a ani ho nevlastnil v transformované podobě.

Nicméně zvláště v případě aktivit dědice lze očekávat, že k závěrům, jaká konání budou naplňovat rámec obecně vymezený v zákonném textu s příkladným výpočtem způsobů starání se a přispívání, se dospěje až na základě budoucí judikatury, což platí i o míře a délce doby poskytování takových aktivit.

6. VÝŠE VYPOŘÁDÁNÍ

V případě započtení na dědický podíl podle § 1662 až 1664 ObčZ je výše započtení zřejmá, neboť odpovídá hodnotě toho, co dědic nabyt z pozůstalosti odkazem nebo jiným opatřením zůstavitele, anebo toho, co od zůstavitele bezplatně obdržel za života zůstavitele. Započítává se skutečná hodnota v době poskytnutí plnění a je přitom nerozhodné, zda hodnota plnění, které se započítává, je třeba i vyšší než celý zákonný dědický podíl před započtením. Při výpočtu dědických podílů se však tímto započtením zohledňuje to, že i takový majetek by jinak takový dědic jeho dědickým podílem dědil, a to tak, že se hodnota takového majetku připočte k hodnotě pozůstalosti a teprve z toho základu se dědické podíly dědiců vypočtou. Naproti tomu výši vypořádání zásluh dědice spočívající v jeho starání se o zůstavitele a o udržení nebo zvýšení majetku obdobně jednoznačně určit nelze. Nutno předeslat, že otázka výše vypořádání bude relevantní jen v případě, že mezi všemi zákonnými dědici nebude shoda o tom, že dědic má právo na vypořádání a v jaké výši, neboť v případě, že ostatní dědici budou požadavek dědice na vypořádání jeho zásluh v jím požadované výši akceptovat, budou tento požadavek řešit v rámci dohody o výši dědických podílů, příp. dohody o rozdělení pozůstalosti. Teprve nebude-li mezi dědici uzavřena některá z těchto dohod, bude o právu na vypořádání, a v jeho důsledku o modifikaci dědických podílů **rozhodovat pozůstalostní soud**, resp. jeho jménem soudní komisař (dále jen „soudní komisař“), a to i v případě **sporu** dědice požadujícího vypořádání a ostatních dědiců **o tom, zda dědici náleží vypořádání nebo jen v jaké výši** mu náleží, tedy ve svém důsledku o spor o výši dědických podílů, obdobně jako v případě sporu ohledně započtení bezplatného plnění na dědický podíl, byť řízení o pozůstalosti je řízení nesporné.

Podle zákonného textu **výše vypořádání má být přiměřená jednak trvání a rozsahu konání a plnění dědice a jednak i hodnotě pozůstalosti**. Již z toho je zřejmé, že výše vypořádání z důvodu předepsané přiměřenosti **nebu-**

17 Příklady takového nadstandardního konání podrobně in Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

18 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018.

19 Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

20 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018; Drápal, L. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 7, s. 522.

de odpovídat skutečné hodnotě plnění. Nicméně, aby mohla být vzata v úvahu přiměřenost vypořádání, musí být jeho výše od něčeho odvozená. Z tohoto důvodu **je třeba považovat za výchozí hodnotu pro určení výše vypořádání hodnotu příslušných aktivit oprávněného dědice.** Vzhledem k tomu, že tato hodnota se jeví jako výchozí pro stanovení přiměřené výše vypořádání v rozhodnutí o dědictví výrokem podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS, a tím pro vyřešení předběžné otázky, jejíž vyřešení je nutné pro rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů, příp. pro rozhodnutí o rozdělení pozůstalosti na žádost dědiců, bude třeba **hodnotu aktivit alespoň přibližně nějakým způsobem zjistit, aby soud mohl o návrhu dědice věrohodně rozhodnout.** To bude jistě **obtížné**, zvláště v případě ocenění aktivit ohledně starání se o zůstavitele. Je sice možno vycházet z prohlášení oprávněného dědice, avšak vzhledem k tomu, že dědici většinou nebudou ve shodě, neboť neuzavřeli dohodu o výši dědických podílů nebo o rozdělení pozůstalosti, nelze předpokládat, že takové prohlášení bude pro určení přiměřené výše vypořádání plnohodnotným důkazním podkladem, ledaže by šlo o shodné prohlášení všech zákonných dědiců. Proto **bude třeba vycházet** v případě podkladové hodnoty aktivit ohledně zůstavitele **z jejich obvyklých hodnot v jiných podobných obecně známých případech starosti a péče o člověka.**

Je zřejmé, že určení výše vypořádání, a tím i podle ní modifikace dědických podílů bude náročné a že až judikatura nastaví určitá pravidla a mantinely. Nicméně aktivity dědice vzhledem k předepsané přiměřenosti výše vypořádání bude třeba posuzovat nejen z hlediska „trvání a rozsahu toho, co plnil“ oprávněný dědic, ale také **jak byly účelné**, byť cílem má být kompenzace oprávněnému dědici. Tedy, **jak byly skutečně prospěšné pro zůstavitele nebo pro udržení jeho majetku** a jaký byl v důsledku takového plnění skutečný rozsah zvýšení majetku zůstavitele. V neposlední řadě by výše vypořádání měla být stanovena na základě posouzení okolností jednotlivého případu s přihlédnutím k zásadám spravedlnosti.²¹ Bude-li další dědic nebo dědici dětmi nebo dalšími potomky, lze se snad domnívat, že i na tento případ lze vztáhnout pravidlo v § 1643 odst. 2 ObčZ, a to tak, že výše vypořádání by byla považována za nepřiměřenou, měl-li by se zvýšit o ní dědický podíl oprávněného dědice tak, že těmto dědicům by se snížil jejich dědický podíl pod hodnotu jejich povinného dílu.

Je zřejmé, že všechna uvedená hlediska by měl vzít v úvahu především oprávněný dědic ve svém návrhu, na základě něhož bude o vypořádání rozhodováno. V tomto

případě totiž soudní komisař „rozhodne o návrhu dědice ze zákonné dědické posloupnosti na vypořádání podle § 1693 odst. 3 občanského zákoníku“. Nejde sice o návrh na zahájení řízení podle § 79 OSŘ, avšak i tak by v návrhu dědice požadujícího vypořádání měly být vylíčeny rozhodující skutečnosti, označeny důkazy a **především musí být z něho patrné, čeho se dědic domáhá, tedy i výše vypořádání.**

Na rozdíl od návrhu na zůstavitelem nepřikázané započtení na dědický podíl jiného dědice,²² kdy soudní komisař řeší předběžnou otázku spočívající v tom, zda dojde k započtení a v jaké výši, až v rámci rozhodování o potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů nebo o rozdělení pozůstalosti na žádost dědiců, v tomto případě soudní komisař musí **o předběžné otázce** rozhodnout podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS samostatným výrokem, který je také součástí rozhodnutí o dědictví. Rozhodne tak, že „**stanoví částku, v níž se poskytne oprávněnému dědici jím požadované vypořádání, anebo že se mu právo na modifikaci zákonného dědického podílu nepřiznává**“.²³ Určí-li soudní komisař částku, v níž se poskytne vypořádání, **promítne toto své rozhodnutí do rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů dědiců, jejichž zákonnou výši změní v závislosti na této přiznané částce.** Soudní komisař při rozhodování o výši částky, v níž se poskytne vypořádání, **není vázán návrhem oprávněného dědice.** Výši částky určí podle své úvahy na základě zjištěných aktivit oprávněného dědice a jejich povahy, vycházejí z jejich ocenění, avšak veden předepsanou **přiměřeností**, přičemž zvláště v otázce přiměřenosti by měl vycházet z konkrétního případu. Přiměřenost částky z hlediska trvání a rozsahu toho, co oprávněný dědic plnil, a také hodnoty pozůstalosti je pro soudního komisaře **základním kritériem** pro její stanovení.

7. PRÁVO NA VYPOŘÁDÁNÍ JAKO ZDROJ VZNIKU SPORŮ A ZPŮSOB ŘEŠENÍ SPORU O PRÁVO NA VYPOŘÁDÁNÍ

Zvláštní úprava pro uplatnění určité skupiny nároků vůči zůstaviteli v rámci rozhodování o výši dědických podílů soustředěných do práva požadovat vypořádání, tedy nikoli jen jako pohledávek v pasivech pozůstalosti, se jeví na první pohled spravedlivá. Umožňuje v rámci příbuzenských vztahů řešit složité a oprávněné nároky, někdy i jen v morální rovině, komplexně v průběhu řízení o pozůstalosti. Je však otázkou, zda toto privilegované postavení nároků dědice z důvodu nikoli běžných aktivit spočívajících ve starání se o zůstavitele a o jeho majetek, je namíště, zda není kontraproduktivní.

Je zřejmé, že nový institut je **nositelem potenciálních sporů**, které jsou v něm zakódovány, zejména vzhledem k možnému velkému rozsahu možných aktivit oprávněného dědice, které je možno považovat za aktivity, kterými lze přispět k udržení nebo ke zvětšení zůstavitelova majetku a zvláště pak poskytovat péči zůstaviteli a jinak se o něj starat a v neposlední řadě i vzhledem k širokému prostoru pro stanovení

21 Tak Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

22 I když to není v ZŘS, na rozdíl od rozhodování o vypořádání zásluh oprávněného dědice, výslovně stanoveno, nutno mít za to, že také v tomto případě soud nerozhoduje z úřední povinnosti. Tak i Svoboda, J. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 7, s. 442.

23 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018.

výše vypořádání zvláště v důsledku aplikace zásady přiměřenosti. Nehledě na **vztah takových aktivit k případným obdobným aktivitám ostatních dědiců, když z právní úpravy neplyne, že právo na vypořádání má jen dědic, jehož aktivity převyšují, příp. v jakém poměru, aktivity dědiců ostatních.** Nadstandardnost aktivit je třeba posuzovat z jejich obecného chápání, a nikoli z poměru aktivit jednoho dědice vůči aktivitám ostatních dědiců. Včleněním tohoto institutu do dědického práva se tak otevřel další prostor pro spory mezi dědici, přičemž je zřejmé, že pravděpodobnost sporů v důsledku uplatnění práva na vypořádání je vysoká, neboť k požadavku na vypořádání bude docházet právě jen za situace, když mezi dědici ohledně uspořádání jejich práv a povinností plynoucích z dědění nebude shoda, neboť jinak by k zohlednění výjimečných aktivit dědice došlo v rámci dohody o výši dědických podílů, příp. o rozdělení pozůstalosti. Lze dokonce mít za to, že existence možnosti požadovat vypořádání často zamezí shodným vypořádáním pozůstalosti dohodou o rozdělení pozůstalosti a zvýší se počet řízení o pozůstalosti, která skončí potvrzením nabytí dědictví podle dědických podílů, a tak se zvýší možnost budoucích sporů podílových spoluvlastníků. Lze přitom konstatovat, že shodné rozdělení pozůstalosti je z hlediska předcházení následným sporům vždy lepší variantou než potvrzení nabytí dědictví dědicům podle dědických podílů, a tak založení spoluvlastnictví k věcem do pozůstalosti náležejícím.

Za předpokladu, že spory mezi oprávněným dědicem a dědici ostatními, nebo navzájem mezi více dědici, považujícími se za oprávněné, o tom, zda k relevantním aktivitám došlo, a především o výši případného vypořádání, budou poměrně časté, je třeba mít na zřeteli, že spor musí být vyřešen v řízení o pozůstalosti, i když bude jeho vyřešení závislé na sporných skutečnostech,²⁴ obdobně jako spory při započtení na dědický podíl podle § 1662 až 1664. Jde však o řízení nesporné, které k takovému postupu **není přízpusobeno**, přičemž řešení sporu v řízení o pozůstalosti se v případě požadavku na započtení na dědický podíl do přijetí úpravy práva na vypořádání zásluh považovalo za zcela výjimečný postup. Vzhledem k tomu, že jde o řešení sporu, je třeba v této fázi řízení postupovat podle příslušných ustanovení OSŘ, nikoli podle § 20 a násl. ZŘS. Tento postup, zvláště pokud jde o dokazování podle § 120 a násl. OSŘ, je v řízení o pozůstalosti obtížný, když navíc i tyto úkony pozůstalostního soudu provádí pověřený soudní komisař. V případě sporu, který přinese uplatnění práva dědice na vypořádání jeho zásluh a který **bude ve svém důsledku sporem o výši dědického podílu mezi dědici, jejichž dědické právo je nesporné, nelze výkladem dovodit, že lze postupovat obdobně jako ve sporu o dědické právo**, tedy odkazem na pořad práva podáním žaloby v občanskoprávním řízení. Stejně tak **nelze dovodit, že v řízení o pozůstalosti lze právo uplatnit a rozhodnout o něm, jen není-li o něm spor.** Úvahy o takovém řešení tohoto sporu²⁵ je proto možno přijmout jen jako podněty *de lege ferenda*, přičemž je zřejmé, že obdobně by musel být řešen i případný spor vzniklý při započtení na dědický podíl podle § 1662 až 1664 ObčZ.

8. VZTAH PRÁVA NA VYPOŘÁDÁNÍ A PRÁVA NA ZAPLACENÍ DLUHU Z TITULU BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ

Platí-li, že dědic má právo v důsledku svých aktivit na zvýšení svého dědického podílu realizací práva na vypořádání, vznikají otázky, zda vůbec může uplatnit nároky z titulu jeho starání se o zůstavitele, anebo jeho přispění k udržení nebo zvětšení zůstavitelova majetku, jako své pohledávky za zůstavitelem, jestliže nevyužil právo na vypořádání, nebo zda je může uplatnit právě jen v tom případě, že toto právo neuplatní, anebo zda může tato dvě práva uplatnit vedle sebe.

K tomu je třeba uvést, že se jeví, že **jde o zcela rozdílná práva.** Lze mít totiž za to, že dědic má právo na vypořádání podle § 1693 odst. 3 ObčZ **jen v důsledku aktivit, které poskytl vědomě bezúplatně**, byť s vědomím, že někdy bude po zůstaviteli dědit, zanechá-li nějaký majetek, což koresponduje i s pojetím institutu započtení bezplatného plnění na dědický podíl. Jestliže důvodem obohacení zůstavitele bylo deklarované bezplatné plnění, obdobně jako v případě dědice při započtení plnění zůstavitele na jeho dědický podíl, **bylo obohacení spravedlivě důvodné**, a tak se zůstavitel nedostal do pozice nepoctivého příjemce. Naproti tomu, měla-li by budoucímu dědici v případech ujednaného nebo důvodně očekávaného protiplnění ze strany zůstavitele vzniknout pohledávka vůči zůstaviteli, tak nutně půjde o pohledávku z titulu obohacení neoprávněného. Tu pak může uplatnit dědic jako věřitel vůči ostatním dědicům, resp. přihlásit do pozůstalosti i nadále, neboť institut práva na vypořádání tento postup nevyloučil a ani vzhledem k jeho uvedené povaze vyloučit nemohl. V takovém případě platí, že i za tento dluh odpovídají všichni dědici, včetně dědice, který ho uplatnil (je zohledněno, že tento věřitel je dědicem), avšak na druhou stranu se neuplatní kritérium přiměřenosti. Ze shora uvedeného plyne, že **obě práva lze uplatnit vedle sebe**, každé však ohledně povahově rozdílných plnění, která budoucí dědic zůstaviteli poskytl.

9. PROCESNÍ SOUVISLOSTI

Jak již bylo uvedeno, na rozdíl od započtení na dědický podíl, při kterém dochází k navýšení dědických podílů na úkor dědického podílu, na něhož se započítává, při této modifikaci dědických podílů má naopak **dojít k navýšení dědického podílu oprávněného dědice o celou výši vypořádání na úkor dědických podílů ostatních dědiců**, které se poměrně o takové navýšení **sníží**.²⁶ Právní úprava tak značí, že **vypořádání se poskytuje z pozůs-**

²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018.

²⁵ Takové úvahy in Drachovský, O., Horák, O., op. cit. sub 2.

²⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018; Šešina, M. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol., op. cit. sub 4, s. 537; Drápal, L. in Fiala, R., Drápal, L. a kol., op. cit. sub 7, s. 522.

talostního jmění. To však relativizuje úprava v ZŘS. V § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS se totiž stanoví, že „v rozhodnutí o dědictví soud dále rozhodne o návrhu dědice ze zákonné dědické posloupnosti na vypořádání podle § 1693 odst. 3 občanského zákoníku“. Má-li se o takovém vypořádání, na rozdíl od započtení na dědický podíl podle § 1662 až 1664 ObčZ, rozhodovat samostatným výrokem **s neuvedením vazby na výrok stanovící výši dědických podílů**, jeví se, jako kdyby k vypořádání mělo dojít jinak než modifikací dědických podílů, tedy podílů na pozůstalosti. Jako kdyby skutečně měli vypořádání poskytnout ostatní dědici přímo, jak naznačuje, jistě nechtěně, § 1693 odst. 3 ObčZ formulací „*dědic má právo požadovat po ostatních dědicích vypořádání*“. Tak tomu však být nemůže, neboť tato nepodařená formulace má ve skutečnosti vyjádřit pouze to, že vypořádání se poskytne **na úkor** těchto ostatních dědiců, na úkor jejich dědických podílů, tedy **z pozůstalosti**, což plyne ze základního pravidla obsaženého ve větě druhé za středníkem tohoto ustanovení „*o tuto výši se zvětší jeho dědický podíl*“. Je proto zjevné, že k ničemu jinému než ke stanovení **podkladu** pro příslušná rozhodnutí podle § 185 odst. 1 ZŘS rozhodnutí podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS neslouží.²⁷ Z tohoto důvodu procesní ustanovení je třeba vyložit v tom smyslu, že v tomto případě rozhoduje soud o tom, zda oprávněný má právo na vypořádání a v jaké výši, jako o **předběžné otázce**, jejíž vyřešení je nutné k rozhodnutí podle § 185 odst. 1 písm. g) ZŘS, příp. podle § 185 odst. 1 písm. e) ZŘS, kterým se modifikace zákonných dědických podílů příp. provede, přičemž soud rozhoduje samostatným výrokem.

Není zřejmé, proč ZŘS tímto nestandardním řešením předběžné otázky zavedl postup odlišný od postupu při započtení na dědický podíl bezplatného plnění nebo odkazů, když podstata je obdobná. Nic by nebránilo tomu, aby soud řešil právo na vypořádání a jeho výši obdobně jako při započtení na dědický podíl a jeho výši. Úprava v § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS se jeví nejen jako nadbytečná, ale i zavádějící. Z ustanovení neplyne zřetelně, jaký má mít výrok konkrétní obsah, a **není promítnuta jeho vazba na výrok podle § 185 odst. 1 písm. g)**, příp. podle § 185 odst. 1 písm. e) ZŘS, což může vzbuzovat pochybnosti, zda se má vyložit tak, jak již bylo uvedeno, totiž tak, že výrokem se jen potvrzuje, že dědic má právo na vypořádání a v jaké výši a že se takto řeší jen předběžná otázka, na což navazuje příslušný výrok podle § 185 odst. 1 ZŘS. Navíc, zřejmě v důsledku toho, že je rozhodováno samostatným výrokem, bylo výslovně stanoveno, že v tomto případě dědic může své právo na vypořádání, a tím i právo na zvýšení jeho dědického podílu, uplatnit jen procesním **návrhem**. V případě nepřikázaného započtení na dědic

ký podíl bezplatného plnění od zůstavitele nebo odkazů taková výslovná úprava chybí, ač je nepochybné, že soud může započtení provést jen na základě iniciativy dědice (lze se domnívat, že postačí jen žádost, nikoli nutně procesní návrh). Tato rozdílná úprava tak napomáhá výkladu o tom, že soud nepřikázané započtení provádí z úřední povinnosti.²⁸

Ke shora uvedenému nelze než znovu zdůraznit, že procesní úpravu je třeba chápat v tom smyslu, že v rozhodnutí o dědictví soud nejdříve podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS samostatným výrokem rozhodne o návrhu dědice na vypořádání podle § 1693 odst. 3 tak, že **právo dědice na vypořádání potvrdí a určí jeho výši**, tedy nikoli, že dědici jsou povinni vypořádání poskytnout, nebo rozhodne, že se dědici právo na vypořádání nepřiznává, tedy nikoli, že návrh zamítá. Za tímto výrokem soudu bude v rozhodnutí o dědictví následovat výrok soudu podle § 185 odst. 1 písm. g) ZŘS, kterým soud potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů, jejichž výše bude určena tímto výrokem, bude-li kladný, mj. v závislosti na poměru, v jakém se ostatní dědici budou právě snížením jejich podílů podílet na vypořádání, jehož výše byla určena v samostatném výroku o tomto vypořádání.²⁹

Případné odvolání tak bude muset směřovat proti oběma výrokům. Půjde o podobný případ **vzájemné závislosti obou výroků**, jako když bude podle § 184 odst. 2 ZŘS **součástí rozhodnutí o dědictví** i rozhodnutí o schválení dohody o vypořádání společného jmění manželů nebo rozhodnutí o jeho vypořádání podle § 162 ZŘS a také rozhodnutí podle § 180 odst. 1 ZŘS, neboť obsah těchto výroků předurčuje, co bude náležet do pozůstalostního jmění. Také v tomto případě jen v závislosti na těchto výrocích v rámci rozhodnutí o dědictví je možné rozhodnout o potvrzení nabytí dědictví.

Důvodnost rozdílnosti úpravy o rozhodování o právu dědice na vypořádání od rozhodování o započtení na dědický podíl nelze spatřovat ani v tom, že by se snad dřívějším rozhodnutím o vypořádání samostatným usnesením umožnilo dědicům podle jeho výsledku zvážit i možnost uzavření dohody o výši dědických podílů nebo o rozdělení pozůstalosti.

Na rozdíl od uvedených příkladů rozhodnutí podle § 162 a 180 ZŘS, které **mohou, ale nemusí** být součástí rozhodnutí o dědictví, z § 185 ZŘS plyne, že **rozhodnutí o návrhu na vypořádání podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS musí být součástí rozhodnutí o dědictví vždy**. To zajistí prostor k úvahám o zohlednění této skutečnosti dědicům v jejich dohodách nedává.

10. ZÁVĚR

Doporučuje se zužující výklad této právní úpravy s vědomím, že problematičnost její aplikace může vyřešit až judikatura. Přijmeme-li takový výklad, pak v jeho smyslu lze mj. dovodit zejména, že:

²⁷ Tak rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018.

²⁸ Drachovský, O. Sporné otázky týkající se započtení na dědický podíl soudem. *Ad Notam*, 2022, č. 1, s. 16.

²⁹ Tak rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018.

- a) právo požadovat vypořádání má jen **zákonný dědic** a jen **na ostatních dědicích zákonných** a proto mj. **nelze zohlednit aktivity** opominutého dítěte zůstavitele, příp. jeho potomka, nebo toho, kdo odmítl dědictví s výhradou povinného dílu, **při výpočtu jejich povinného dílu**, neboť tito nejsou dědici, a tak jim právo na vypořádání nevzniklo;
- b) **je třeba považovat za relevantní aktivity dědice** opravňující ho k uplatnění práva na vypořádání skutečně jen takové, které odpovídají svou povahou zúženě pojímanému **rozsahu obecně vymezenému v zákonném textu** s tím, že se mají **vztahovat jen k zůstaviteli a jeho majetku a že musí pocházet jen od dědice**, který je koná na svůj účet; princip **representace** se v případě práva na vypořádání neuplatní;
- c) dědic má právo na vypořádání jen v důsledku aktivit, které poskytl vědomě **bezplatně**, obdobně jako je bezplatnost spojena se započtením na dědický podíl; právo na vypořádání je **rozdílným** právem od práva na zaplacení dluhu z titulu bezdůvodného obohacení, přičemž obě práva lze uplatnit vedle sebe;
- d) zůstavitel právo na vypořádání **nemůže** svým právním jednáním podmínit nebo i zakázat;
- e) oprávněným, kromě dědice, může být jen ten, na něhož přešlo dědické právo **již nabytým dědicem** (zcižení, vzdání se práva), který příslušné aktivity učinil;
- f) **potomek** nevstupuje do dědického práva, které včetně práva na vypořádání mohl nabýt jeho předek a které nenabyl; má **originální** právo na pozůstalost, příp. na podíl na ní, od předka neodvozené, a tak je **dědicem, který nemá právo na vypořádání**, neboť on žádné příslušné aktivity vůči zůstaviteli nebo jeho majetku neučinil;
- g) právo dědice na vypořádání, resp. výše vypořádání, nemá vliv na výpočet povinného dílu toho, kdo dědictví odmítl s výhradou povinného dílu.

Je třeba dále zdůraznit, že:

- a) ač právo požadovat vypořádání z důvodu péče o zůstavitele a příspěví k jeho majetku se jeví jako zrcadlové právo k právu požadovat započtení bezplatného plnění na dědický podíl, právní úprava těchto institutů je rozdílná, vzájemně nevyvážená;
- b) vzhledem k tomu, že kromě přiměřenosti nejsou stanovena pravidla pro stanovení výše vypořádání, zvláště bude-li se právo na vypořádání opírat o aktivity, jimiž se oprávněný dědic staral o zůstavitele, prostor pro úvahu při rozhodování ohledně výše vypořádání je neúměrně široký, když pravidlo přiměřenosti ho spíše rozšiřuje, než zužuje, což povede k tomu, že sjednocení praxe bude obtížné a dlouhodobé;
- c) **k realizaci práva na vypořádání dochází modifikací zákonem stanovené výše dědických podílů dědiců**, přičemž rozhodnutí podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS, které potvrdí, že dědic má právo na vypořádání a v jaké výši, je jen podkladem pro takové stanovení dědických podílů rozhodnutím o dědictví;
- d) půjde-li o **spor** mezi oprávněným dědicem a ostatními dědici o tom, zda dědici náleží vypořádání nebo jen v jaké výši, tedy ve svém důsledku o spor o výši dědických podílů, **bude o něm rozhodovat** pozůstalostní soud, resp. **soudní komisař**, v rozhodnutí o dědictví výrokem podle § 185 odst. 3 písm. a) ZŘS ve spojení s výrokem podle § 185 odst. 1 písm. e) nebo § 185 odst. 1 písm. g) ZŘS.

Jak již bylo uvedeno, jde o institut nový, judikaturou neověřený a zcela výjimečný i v rámci jiných právních řádů, mající svou povahou velký potenciál působit spory, jehož kusá, pouze rámcová právní úprava, přináší mnoho otázek, přirozeně dosud nevyjasněných odbornou diskusí a neřešených judikaturou, což zvyšuje náročnost její aplikace. Její problematičnost spočívá mj. v tom, že do aktivit opravňujících požadovat vypořádání se zahrnuje i obtížné ohodnotitelná starost o zůstavitele, a také že základním vodítkem pro stanovení výše vypořádání má být její předešlá přiměřenost, pro jejíž výklad je dán široký prostor. Výše dědického podílu stanovená zákonem se tak ve výsledku stává jen výchozí pro stanovení jeho konečné výše. Ta bude závislá na mnoha obtížně hodnotitelných faktorech, na rozdíl od případu modifikace dědických podílů v důsledku započtení bezplatného plnění a odkazů. Při rozšíření požadování práva na vypořádání, kterému by nepochybně napomohl extenzivní výklad tohoto institutu, lze proto také očekávat narušení právní jistoty tradičně dané stanovením pevné výše zákonných dědických podílů.

Je zjevné, že v našem právním prostředí institut práva na vypořádání zavedený v § 1693 odst. 3 ObčZ představuje v úpravě dědického práva cizorodý prvek a že negativa této právní úpravy značně převažují nad jejími pozitivy. Z tohoto důvodu při úvaze *de lege ferenda* lze doporučit její zrušení. ■

Právní domněnky a fikce ve smlouvách

STRANY PŘI UZAVÍRÁNÍ SMLUV STOJÍ ČASTO PŘED OTÁZKOU, JAK VYŘEŠIT SITUACE, KDY NEVÍ S JISTOTOU, KDY URČITÁ SKUTEČNOST V BUDOUCNU NASTANE A ZDALI VŮBEC NASTANE. SOUČASNĚ PO VZÁJEMNÉ DOHODĚ NA TUTO SKUTEČNOST Z NĚJAKÉHO DŮVODU CHTĚJÍ NAVÁZAT URČITÝ PRÁVNÍ NÁSLEDEK. NEJČASTĚJI SE TAK DĚJE VE SMLOUVÁCH O DÍLO, RŮZNÝCH INOMINÁTNÍCH VZTAZÍCH, IT PROJEKTECH ČI OBECNĚ V SOUKROMOPRÁVNÍCH VZTAZÍCH, JDE-LI NAPŘ. O SMLUVNÍ UJEDNÁNÍ O „DORUČOVÁNÍ“ PÍSEMNOSTÍ. ZÁKLADNÍ OTÁZKA K ŘEŠENÍ ZNÍ, MOHOU SI STRANY A V JAKÝCH LIMITECH PRÁVNÍ ÚPRAVY ČI JUDIKATURY SJEDNAT, ŽE SE „NĚCO POVAŽUJE ZA NĚCO“, „NĚCO SE MÁ ZA NĚCO“ ČI „PLATÍ, ŽE NĚCO“? COŽ JSOU SLOVNÍ SPOJENÍ, KTERÁ V PRÁVNÍCH NORMÁCH ZPRAVIDLA PŘEDSTAVUJÍ TZV. PRÁVNÍ DOMNĚNKY A PRÁVNÍ FIKCE.

JUDr. Ing. Pavel Horák, Ph.D.¹

I. ÚVODNÍ OTÁZKY K ŘEŠENÍ

Významnou podotázkou řešeného problému posuzování limitů smluvní volnosti při užití těchto slovních spojení je posouzení, zdali samotné užití těchto slovních spojení představuje tzv. bez dalšího smlouvené právní domněnky či právní fikce, jak jsou chápány v právních normách, užijeli je zákonodárce. Nebo zdali při právní kvalifikaci může jít o něco jiného. Někjaký jiný právní institut. Může jít např. o podmínku v pravém slova smyslu, ať už rozvazovací, či odkládací? Nebo tzv. podmíněnost plnění, jak ji rozlišuje starší judikatura?² Nebo primárně „zaškatulkování“ ujednání stran jako „právní domněnka či právní fikce“, jen proto, že strany ve smlouvě užíly určité slovo či slovní spojení, není namístě? A je třeba postupovat cestou zjišťování obsahu právních jednání, jejich výkladu podle vůle stran a zjišťovat, co všechno vlastně užitím takového slovní spojení chtěly strany vyjádřit?

Nebo jsou taková ujednání zákonem zakázána, jak dovozovala judikatura k předchozí úpravě soukromého práva?

1 Autor je soudcem Nejvyššího soudu ČR. Článek vychází z příspěvku předneseného na XXX. Karlovarských právnických dnech; autor děkuje pořadatelům za laskavé svolení s publikací.

2 K otázce rozlišování mezi podmínkami (srov. § 549 ObčZ) a tzv. podmíněností plnění srov. podrobněji Horák, P. Ten dluh Ti zaplatím, až mně zaplatí třetí osoba. *Právní rozhledy*, 2019, č. 3, s. 84–91.

3 Srov. zejména NS 32 Cdo 2536/2007, 23 Cdo 5508/2007 a 32 Cdo 1287/2018.

4 NS 32 Cdo 1287/2018.

5 NS 23 Cdo 4923/2016.

II. JUDIKATURA K PRÁVNÍ ÚPRAVĚ SOUKROMÉHO PRÁVA ÚČINNÉ DO ROKU 2014

1. JDE O PRÁVNÍ DOMNĚNKY A PRÁVNÍ FIKCE?

Soudní praxe³ při výkladu občanského zákoníku z roku 1964 dovozovala, že ve smlouvách nelze sjednat nevratitelnou právní domněnku či fikci. Bylo dovozováno,⁴ že právní domněnka je konstrukce, která může být založena pouze zákonem a jejímž důsledkem je za podmínek zákonem stanovených nutnost bezpodmínečně nebo podmíněčně předpokládat existenci něčeho, o čem není jisté, že je, nebo dokonce je jisté, že není. Zákonem stanovená právní domněnka a fikce zavazovala soud, aby buď bezpodmínečně, nebo podmíněčně pokládal za dané něco, o čemž není jisté, že je, nebo dokonce je jisté, že není. Konstrukce domněnek, jejich charakteru i následků, které jsou s nimi spojeny, příslušela podle předchozí judikatury toliko právním normám. Bylo argumentováno procesním právem. V procesním právu se neuplatňuje zásada „vše je dovoleno, co není zakázáno“; působí zde naopak zásada opačná, připouštějící možnost odchýlných dohod jenom tam, kde to procesní právo umožňuje. Ujednání stran modifikující důkazní břemeno, tj. institut veřejnoprávního civilního práva procesního, by proto bylo možné pouze tehdy, pokud by takovou možnost občanský soudní řád připouštěl.

Judikatura současně argumentovala významem užitých slov ve smlouvách. Výrazem „má se za to“ se v zákoně vyjadřuje vyvratitelná právní domněnka, zatímco pro fikci se užívají výrazy „považuje se za“ nebo „hledí se na“.

Současně však Nejvyšší soud⁵ v jiné věci odmítl jako nepřipustné dovolání s tím, že rozhodnutí odvolacího soudu ne-

odporuje citované judikatuře o nepřípustnosti sjednávání právních fikcí. V dané věci Nejvyšší soud, stejně jako odvolací soud, posoudil skutkové zjištění odpovídající smluvnímu ujednání o tom, že „došlo ke schválení offline verze pořadu fikcí, neboť žalovaná ve lhůtě 3 pracovních dnů nesdělila konkrétní připomínky“, jako možné. Nejvyšší soud uzavřel, že i když nelze sjednat nevyvratitelnou domněnku, která by mohla odepřít jedné ze stran výkon jejího zákonem zaručeného práva bez možnosti toto právo v soudním řízení prokázat, zde šlo o smluvní ujednání, které s marným uplynutím lhůty pro připomínky ke konkrétní verzi díla spojovalo další průběh smluvního vztahu účastníků („přesunula se výroba pořadu do další výrobní fáze“).

2. ... NEBO TZV. „HMOTNĚPRÁVNÍ PODMÍNKY“?

V jiných případech, kdy strany ve smlouvě předvídalý pro předání díla podpis tzv. předávacího protokolu, judikatura standardně dovozovala (a nadále dovozuje), že jde o přípustné sjednání tzv. „hmotněprávní podmínky“ předání díla. Nejvyšší soud ještě podle předchozí úpravy soukromého práva⁶ posuzoval ujednání stran ve smlouvě, podle něhož „se dílo považuje za dokončené okamžikem podpisu zápisu o předání a převzetí díla, v němž bude výslovně konstatováno, že objednatel dílo přejímá“. Podle závěrů Nejvyššího soudu bylo-li v uvedené věci ujednáno, že dílo se považuje za dokončené okamžikem podpisu zápisu o předání a převzetí díla, a mělo-li k předání předmětu díla dojít podpisem zápisu o předání a převzetí díla všemi účastníky přejímacího řízení, tj. jak objednatelem, tak i zhotovitelem, pak jde právě o tu situaci, k níž se vyjadřuje judikatura, tj. o případ, v němž je existence předávacího protokolu podepsaného objednatelem a zhotovitelem hmotněprávní podmínkou předání a převzetí díla. Nebyl-li takovýto protokol oběma stranami podepsán, tak k předání díla nedošlo, bez zřetele na důvody, proč se tak stalo, a na okolnosti, za nichž se tak stalo. V případě sjednání protokolárního předání díla nelze podle judikatury při absenci předávacího protokolu považovat dílo za předané a převzaté pouze na základě dalších okolností případu, a nebyl-li předávací protokol, tvořící hmotněprávní podmínku předání a převzetí díla, podepsán všemi osobami, které ho podle smlouvy o dílo podepsat měly, není možné dílo považovat za předané a převzaté.

Takový paušalizující závěr nepovažují za zcela přesný. Tzv. protokolární předání díla může představovat několik podob odrazu skutečné vůle stran ve vztahu k následku, který chtěly vyjádřit.⁷ Pouze v případě, že po zjištění obsahu právního jednání podle § 555 a násl. ObčZ bude zřejmé, že strany chtěly vyjádřit možnost předat dílo „jen a pouze“ podpisem protokolu, nebude možno dovodit, že k předání díla mohlo dojít jinak, např. faktickým užíváním. Dosavadní judikatura v takových případech „nutí“ zhotovitele, aby se předání díla domáhali zvláštní žalobou na uložení povinnosti, příp. nahrazení projevu vůle. Takový požadavek ale lze na zhotovitele klást zřejmě toliko tehdy, jestliže jej skutečně strany

ve smlouvě sledovaly, tedy chtěly ujednat předání díla jen a pouze na základě podpisu protokolu, nikoli jiným způsobem.

Současně považují za poněkud sporné užívání slovního spojení „hmotněprávní podmínka“. Není zřejmé, zdali směřuje k vyjádření tzv. odkládací či rozvazovací podmínky (v pravém slova smyslu) podle § 549 ObčZ, příp. jde o podmíněnost plnění, jak ji znala dřívější judikatura.⁸ Nebo jde typově o stejnou situaci jako v jiných případech užití tzv. fikce či domněnky ve smlouvách, jak pojednáno dále.

III. K OTÁZCE NEMOŽNOSTI SJEDNAT VE SMLouvĚ PRÁVNÍ DOMNĚNKU ČI FIKCI V LITERAUŘE

Část literatury reagovala na popsané závěry judikatury nepřipouštějící užití popsaných slovních spojení ve smlouvách pro vyjádření právního následku kriticky. Někteří autoři hledali řešení v tom, že přípustné by měly být alespoň vyvratitelné právní domněnky, když už ne právní fikce či domněnky skutkové, příp. bylo argumentováno i tím, že může jít o sjednání rozvazovací podmínky.⁹

Kritika se konkrétně zaměřovala na v praxi časté případy obdobných ujednání mezi podnikateli ve smlouvách o dílo ve vztahu k předání díla a dále tzv. domněnek či fikcí při doručování písemností. Bylo poukazováno zejména na otázky významu autonomie vůle stran a nutnost posuzování případných rozporů takových ujednání s kogentními ustanoveními zákona.

Konkrétně tak např. L. Pauldura¹⁰ poukazoval na potřebu rozlišit rovinu procesněprávní a hmotněprávní. Smluvní ujednání podle autora může mít pouze charakter právní, neboť skutkový stav je pojmem procesního práva a vytváří

JUDr. Ing. Pavel Horák, Ph.D.

■ soudce Nejvyššího soudu ČR

6 NS 32 Cdo 542/2018.

7 K tomuto principu významu zjišťování skutečné vůle vzhledem k zamýšlenému následku srov. např. NS 23 Cdo 2925/2015, kde bylo řešeno ujednání stran, jež sjednaly možné změny smlouvy „pouze písemnou formou číslovanými dodatky smlouvy chronologicky řazenými vzestupnou řadou“. NS dovodil, že jen ze skutečnosti, že dodatek ke smlouvě nebyl očíslován, ač si strany číslovanými dodatky dohodly, nelze dovozovat neplatnost takového dodatku.

8 Podrobněji Horák, P., op. cit. sub 2.

9 Srov. např. Stavělík, P. Ještě k „odstoupení od smlouvy prostřednictvím smluvní fikce doručení“ – jiný úhel pohledu. *Právní rozhledy*, 2005, č. 21, s. 788–790; Jendřeják, P. K téme „odstoupení od smlouvy prostřednictvím smluvní fikce doručení“. *Právní rozhledy*, 2006, č. 4, s. 141–146; Adam, J. Fikce doručení v občanskoprávních vztazích. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 10, s. 37–38; Pauldura, L. K otázce sjednávání právních domněnek a fikcí v soukromém právu. *Právní fórum*, 2010, č. 11, s. 556–559; Matula, Z. Smluvní fikce (domněnka) doručení. In: Kotásek, J. et al. (eds.) *Dny práva – 2012 – Days of Law*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1201–1209.

10 Pauldura, L., op. cit. sub 9.

představu soudu o tom, jak se věci udály. Teprve na základě zjištěného skutkového stavu pak soud může brát v úvahu zákonná ustanovení a smluvní ujednání, resp. zda při srovnání skutkového stavu došlo k naplnění jejich hypotéz. Podle L. Pauldury logický rozpor při směřování těchto dvou kategorií si lze snadno představit na příkladě, kdy si účastníci kupní smlouvy dohodnou fikci tohoto znění: „... *pokud se kupující nedostaví k převzetí zboží na smluveném místě, hledí se na něho, jako by u převzetí zboží byl*“ (z čehož se např. může odvíjet lhůta pro uplatnění reklamace apod.). Názor, že taková fikce je skutková a obrací důkazní břemeno v případném sporu, by však v případě absence kupujícího postavil soud do neřešitelné situace, neboť v rámci skutkových zjištění by byl prodávající nucen tvrdit, že kupující u převzetí zboží nebyl (v opačném případě by nemohla přece nastat sjednaná fikce) a zároveň byl (následek fikce). Autor uzavírá, že domněnky a fikce sjednané mezi účastníky mohou mít pouze charakter právní a že reálné skutkové naplnění jejich hypotézy má za následek naplnění hypotéz dalších právních norem či smluvních ujednání. V případě zmíněného kupujícího tedy tak, že každé další smluvní ujednání či právní norma, které by v hypotéze požadovaly naplnění podmínky přítomnosti kupujícího při převzetí zboží, by byly pro soud aplikovatelné.

Dále např. podle Z. Matuly,¹¹ který se ve svém příspěvku věnoval řešení smluvních předpokladů doručení, odmítnutí možnosti smluvních fikcí a domněnek doručení spočívalo dle judikatury¹² v kogentnosti reglementace důkazního břemene, resp. nemožnosti s ním smluvně jakkoli nakládat (a to v důsledku absence výslovného zmocnění). Podle autora, přestože se jedná o institut veřejného práva, nelze odhlédnout od jeho funkčního propojení s hmotněprávní regulací.¹³ Za klíčovou považoval autor povahu rozhodné materiální normy. Je-li možné se od takové normy smluvně odchýlit, nelze bez dalšího vyloučit také „korekci“ rozložení důkazního břemene jako možný následek tohoto konzenzu.

11 Matula, Z., op. cit. sub 9; na příspěvek následně autor navázal in Matula, Z. Upravuje NOZ domněnku či fikci doručení písemnosti? Lze takovou domněnku (fikci) smluvně sjednat? *Rekodifikace a praxe*, 2014 (dostupné na systému ASPI).

12 Autor se kriticky věnoval NS 23 Cdo 5508/2007.

13 Z. Matula poukazuje na NS 29 Cdo 3478/2007, podle něhož okruh rozhodujících skutečností, které musí účastník v řízení tvrdit a prokázat, jakož i rozložení důkazního břemene (tj. nositele důkazního břemene ohledně jednotlivých rozhodných skutečností), je pak určován hypotézou hmotněprávní normy, která upravuje sporný právní poměr účastníků.

14 NS 32 Cdo 1287/2018.

15 Donát, J., Lichnovský, B., Jirovský, J. Neplatnost právních domněnek a fikcí ve smlouvách. 2020, www.epravo.cz; Matzner, J. Lze mezi podnikateli platně sjednat tzv. fikci doručení písemnosti? 2020; Kocourek, V. Relativně neplatné právní domněnky a fikce vytvářené při uzavírání smluv. 2020, www.inter-front.eu; Cibulková, K. Smluvní sjednání právních domněnek a fikcí. 2020, www.epravo.cz.

IV. DŮSLEDKY PŘEDCHOZÍCH JUDIKATURNÍCH ZÁVĚRŮ VE SMLUVNÍ PRAXI

Po závěrech přijatých judikaturou k předchozí úpravě soukromého práva (potvrzovaných i v roce 2020¹⁴) o absolutní neplatnosti ujednání obsahujících formulace „považuje se“ svědčících o právní fikci hledala právní praxe nějaká řešení, která by nevedla k neplatnosti celých smluv.

Ve smlouvách či jejich dodatcích se tedy i z toho důvodu zaváděla ujednání jako např.: „*Ukáže-li se určité ustanovení této Smlouvy být po uzavření této Smlouvy neplatným nebo neúčinným, pak tato skutečnost nebude mít za následek neplatnost nebo neúčinnost ostatních ustanovení této Smlouvy. Smluvní strany se zavazují bez zbytečného odkladu na žádost druhé Smluvní strany nahradit takovéto neplatné nebo neúčinné ustanovení platným a účinným ustanovením, jehož obsah bude co nejbližší odpovídat účelu neplatného nebo neúčinného ustanovení.*“

Takovými či obdobnými ujednáními strany reagovaly na případné závěry soudů o neplatnosti jednotlivých smluvních ujednání.

Aby ale vůbec takové neplatnosti předešli, potom mnozí autoři (např. J. Donát, B. Lichnovský, J. Jirovský, J. Matzner, V. Kocourek, K. Cibulková),¹⁵ zejména na internetových platformách, přicházeli s praktickými návrhy, jak revidovat stávající smlouvy či uzavírat nové a dospět ke stejnému důsledku jiným řešením a vyhnout se riziku neplatnosti.

Tak např. ujednání „*V případě, že Objednatel ve lhůtě 10 pracovních dnů od předání plnění k akceptaci nezašle Poskytovateli připomínky ani výhrady k takovému plnění, považuje se plnění za akceptované bez výhrad*“ bylo navrhováno nahradit ujednáním „*Objednatel je oprávněn akceptovat plnění bez výhrad také tím, že se ve lhůtě 10 pracovních dnů od předání plnění k akceptaci k takovému plnění nevyjádří a nezašle k plnění připomínky ani výhrady*“.

Praxe tedy logicky hledala řešení, kterým se vyhne „zakázaným slovům“, ale povede ve smluvních vztazích ke stejným právním následkům, aby se „justiční vlk... a ...“.

V. CO TO JSOU VLASTNĚ ZÁKONNÉ PRÁVNÍ DOMNĚNKY A PRÁVNÍ FIKCE V PRÁVNÍCH NORMÁCH

Jedním z důvodů, které podle mého názoru vedou k odlišným pohledům na možnosti sjednávat tzv. právní domněnky a fikce ve smluvních vztazích, je často kategoricky odlišný pohled na jejich význam, jsou-li užívány v právních normách. To platí zejména pro zákonné právní fikce.

Právní domněnky a právní fikce lze označit za legislativně technické nástroje, jimiž zákonodárce potřebuje pro vyjádření zamýšleného právního následku překlenout určitou situaci ve skutkové podstatě právních norem, jež ve skutečnosti nenastane, nebo je snižena pravděpodobnost, že nastane.

Již samotné definiční vymezení a dále otázka možností využívat právní domněnky a fikce v normách jsou předmětem sporů v literatuře. Zjevně jsou také, jak podáno dále, nahlíženy odlišně i různými soudci (např. Ústavního soudu).

1. K PRÁVNÍM FIKCÍM

V našem právním prostředí historicky potřebnost právních fikcí v normách odmítala ryzí nauka právní reprezentovaná zejména H. Kelsenem a F. Weyrem. Odtud někteří autoři i soudci považují právní fikce v právních normách za nešvar. Ústavní soud před časem rozhodoval o ústavním ne/souladu fikce uznání nároku, nevyjádřil-li se žalovaný v určité lhůtě. Ústavní soud plenárním náležením návrh na zrušení § 114b odst. 5 OSŘ a slov „§ 114b odst. 5“ v § 153a odst. 3 OSŘ zamítl.¹⁶ P. Rychetský v odlišném stanovisku mj. uvedl, že „právní fikce jako součást závazné právní normy je uměle vytvořené a do práva zakotvené tvrzení o skutečnosti, která reálně a ve skutečnosti neexistuje. Použití právní fikce zákonodárcem zcela odmítl Hans Kelsen, když ji nazval „škodlivým klopýtnutím“; i František Weyr „předstírání neexistujících skutečností“ v normativním pojetí práva odmítal. Jsem toho názoru (doplnil P. Rychetský), že právní fikce jako „normativní popření pravdivosti“ je institutem, jehož použití v právní normě musí být dostatečně ospravedlněno logickým a nezvratným argumentem.“

P. Lavický podrobně rozebírá, proč naprostá většina právních teoretiků připouští oprávněnost konstrukce právní fikce. Neboť vychází z odlišného metodologického přístupu, nestavějícího nepřekročitelnou hráz mezi *sein* a *sollen*, tak jak činili normativisté. Ti oddělovali striktně to, co je (přírodou), a to, co má být (normy). Proto nemohli připustit, aby právní norma stanovila existenci něčeho, co ve skutečnosti (ve světě, jaký je; v přírodě) není.¹⁷

Pohled na potřebnost a možnosti užití právních fikcí v normách se zjevně neustále vyvíjí a nelze vyslovit, že tato debata je již „jednou provždy“ uzavřena. Zásadní pro vývoj pohledu na možnost aplikovat právní fikce v normách (v nám příbuzných právních rádech) byla práce J. Essera¹⁸ z roku 1940. Na něj navazují další autoři, zejména K. Larenz¹⁹ zabývající se funkcí fikce jako odkazovací normou. Pro účely tohoto příspěvku lze v podrobnostech odkázat na podrobnější výklad obou autorů i navazujících výkladů z 90. let H. Koziola a R. Welsera, který podává ve své práci P. Lavický.²⁰

Uvedenou spornost výkladu právních fikcí považují za potřebnou zdůraznit. Je významná pro posuzování, zdali je jednoznačné, co strany užitím určitých slovních spojení ve smlouvě chtěly sjednat.

Jde-li o současné závěry judikatury k právním fikcím, Ústavní soud se při jejich výkladu v procesních normách, např. výkladu předpokladů tzv. náhradního doručení, staví značně kategoricky. Podle Ústavního soudu²¹ právní fikce je právně technický postup, pomocí něhož se považuje za existující situace, jež je zjevně v rozporu s realitou a která dovoluje, aby z ní byly vyvozeny odlišné právní důsledky než ty, které

by plynuly z pouhého konstatování faktu.²² Právní fikce coby nástroj odmítnutí reality právem je dle Ústavního soudu nástrojem výjimečným, striktně určeným k naplnění jednoho z hlavních ústavních postulátů právního řádu v podmínkách právního státu. Aby mohla právní fikce svůj účel (dosažení právní jistoty) splnit, musí respektovat všechny náležitosti, které s ní zákon spojuje. Nejsou-li všechny právní náležitosti splněny, není soud oprávněn naplnění fikce konstatovat.

Jde-li o příklady právních fikcí, známe v našem prostředí např. fikce o rozdělení společného jmění manželů, fikce doručení soudní písemnosti, fikce uznání dluhu (hmotněprávní), fikce uznání nároku (procesní), fikce přijetí reorganizačního plánu a jiné.

2. K ZÁKONNÝM DOMNĚNKÁM

Obdobně v právní teorii dochází ke sporům o významu a rozlišování domněnek a jejich druhů. Zejména jde-li o rozlišování právních a skutkových domněnek. P. Lavický rozlišuje zákonné domněnky právní a zákonné domněnky skutkové. Mimo tyto dvě domněnky řadí ještě tzv. skutkové domněnky, které se opírají o lidskou zkušenost, ale nejsou právem upraveny.²³ J. Macur shrnoval, že rozdíl mezi domněnkami právními (jež jsou dle autora v podstatě skutkovými domněnkami povýšenými na zákon) a domněnkami skutkovými včetně zkušenostních vět spočívá v jejich důkazní síle, neboť vyvratitelnou právní domněnku nelze použít jen tehdy, je-li „vyvrácena“, což znamená, že je podán plný důkaz opaku; naproti tomu v případě skutkové domněnky, resp. zkušenostní věty, postačí, je-li pouze zpochybněna. Použití skutkové domněnky (zkušenostní věty) může být vyloučeno jen tehdy, jestliže přesvědčivými důkazy je podstatně snížena pravděpodobnost průběhu skutkového děje, jenž by odpovídal skutkové domněnce (zkušenostní větě).²⁴ Rozlišujeme jednak domněnku vyvratitelnou, u níž lze prokázat, že presumovaná skutečnost nastala, popř. nenastala, a domněnku nevyvratitelnou, kde je presumpce kategorická, a i v případě, že by se později ukázala nesprávnou, nelze ji zvrátit. Zde je potom tenká hranice s právní fikcí. Nevyvrati-

16 Pl. ÚS 13/15.

17 Lavický, P. *Fikce procesních úkonů účastníků v civilním řízení soudním*. Rigorózní práce. 2009, s. 9. Dostupné https://is.muni.cz/th/nyvqt/Fikce_procesnich_ukonu_v_civilnim_rizeni_soudnim_spornem.pdf.

18 Esser, J. *Wert und Bedeutung der Rechtsfiktionen*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1940.

19 Např. Larenz, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. 6. vydání. Berlín – Heidelberg – New York – Tokio: Springer Verlag, 1991, s. 262–264.

20 Lavický, P., op. cit. sub 17.

21 II. ÚS 92/01.

22 ÚS odkazuje na: Bergel, J.-L. *Théorie générale du droit*. 2e édition. Paris: Dalloz, 1989, s. 300, a na V. Knappa, podle něhož účelem fikce v právu je posílit právní jistotu (srov. Knapp, V. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 206).

23 Lavický, P., op. cit. sub 17, s. 28.

24 Macur, J. Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*, 2001, č. 2, s. 60.

telnou právní domněnkou je např. situace, kdy zákonodárce v zákoníku práce potřeboval v rámci odstranění nejistoty v postavení zaměstnance vyřešit situaci, kdy po skončení pracovního poměru na dobu určitou zaměstnanec nadále se souhlasem zaměstnavatele pokračuje v konání práce. Došlo tak k vyjádření nevyvratitelné právní domněnky, že tímto se pracovní poměr změnil v pracovní poměr na dobu neurčitou.

VI. JAK STRANY CHÁPOU DOMNĚNKY A FIKCE VE SMLOUVÁCH

Uvedený stručný exkurs komplikovanosti historického vývoje i různosti současného vnímání, co to vlastně právní domněnky a právní fikce jsou, je podle mne nezbytný pro hledání odpovědi na otázku, „jak strany smlouvy chápou domněnky a fikce a proč vlastně užily slovní spojení ‚považuje se za‘ či ‚má se za‘ ve smlouvě“.

Užijí-li strany smlouvy uvedená slovní spojení, znamená to, že si sjednaly právní fikci či právní domněnku se všemi důsledky, které s tím spojuje právní řád ve svých normách, tedy např. normách procesních?

Jde-li o tato slovní spojení, uveďme stručně, co se pod nimi tzv. traduje.²⁵ Za právní domněnky se zpravidla považují konstrukce užívané v právu, jimiž se za určitých okolností v zájmu právní jistoty presumuje (předpokládá) právní skutečnost, o níž není jisto, zda nastala. Traduje se, že vyvratitelné právní domněnky se uvozují souslovím „má se za to, že“. Za právní fikce se považují (tedy mimochodem fikce fikce...) situace v právních normách, kdy zákonodárce potřebuje fingovat určitou právní skutečnost, která nenastala. V právních předpisech se právní fikce uvozují např. slovy „považuje se za“ či „hledí se na“.

Takto vnímaná kategoričnost právních fikcí jako fingování určitých skutečností, které zcela určitě nenastanou, a nepromítnutí možných odlišností fikcí v normách a „fikcí“ v kontraktech se podle mého názoru promítla i do výše zmiňovaných dřívějších judikатурních závěrů o nemožnosti užití slovního spojení „považuje se“ ve smlouvách pro vyjádření určitého právního následku.

Je přitom třeba rozlišovat soukromoprávní ujednání stran se zjišťováním obsahu takového právního jednání a vztah takového ujednání k dispozitivní (kogentní) úpravě právních norem na straně jedné a domněnky a právní fikce v normách (např. procesního práva) na straně druhé. Především

25 Tedy co mohou strany smlouvy zjistit při základním vyhledávání např. na <https://cs.wikipedia.org/wiki>.

26 Lavický, P., op. cit. sub 17, s. 61.

27 Rozsudkem ze dne 23. 3. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1001/2021. Dlužno dodat, že autor tohoto příspěvku byl členem senátu v dané věci. Na jednání občanskoprávního a obchodního kolegia v prosinci 2022 bylo rozhodnutí schváleno k uveřejnění ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Proti rozhodnutí byla podána ústavní stížnost, která byla odmítnuta usnesením ze dne 12. 7. 2023, sp. zn. IV. ÚS 1381/22.

je namíste v každém jednotlivém případě posuzovat, jaká byla skutečná vůle stran, když užily ve smlouvě uvedená slovní spojení (jež dostala v praxi při přípravě smluv pověst slov zakázaných).

Chápe každá strana smluvního závazku, co to vlastně je tzv. právní fikce či právní domněnka? Nebo ne-li každá, je alespoň pravidlem, že strany vnímají, když užijí slova „považuje se“, že míří na právní fikci, a slova „má se za“, že míří na právní domněnku? Podle mého názoru nikoli.

O tom, že zřejmě nelze očekávat tzv. bez dalšího, že strany smlouvy již jen užitím těchto slovních spojení mířily právě a jen na sjednání např. vyvratitelné právní domněnky či naopak právě a jen právní fikce, svědčí i poznatek popsany P. Lavickým o zákonodárci. Autor při úvahách nad zákonodárným procesem v našich podmínkách mj. uvádí, že „*konečně argument, podle něhož obrat ‚má se za to‘ se používá zpravidla u vyvratitelných domněnek, nemůže obstát už vůbec. Vychází totiž z mylného předpokladu, že český zákonodárce (včetně každého jednotlivého poslance, který kdy do zákonodárného procesu zasáhl) bude důsledně dodržovat jednotnou terminologii ve všech předpisech, které kdy Parlament ČR přijme. Stačí ale jenom nahlédnout do textu nejrůznějších právních předpisů, abychom zjistili, že takový předpoklad neplatí: např. podle § 399 odst. 2 insolvenčního zákona se má za to, že pokud se dlužník bez omluvy nedostaví na schůzi věřitelů (nebo neshledá-li insolvenční soud jeho omluvu důvodnou), vzal návrh na oddlužení zpět. V tomto případě zřejmě nikdo nebude pochybovat o tom, že jde o fikci, třebaže zákon používá obratu ‚má se za to‘.*“²⁶

Neužívá-li důsledně určitá slovní spojení pro vyjádření zákonné domněnky či právní fikce zákonodárce, lze očekávat, že tak činí zásadně strany smlouvy? Lze zobecňovat, že užily-li strany určitý výraz, nastolily (nepřípustnou) právní fikci? Podle mého názoru nikoli.

Není proto opodstatněná zkratka: „*Uvozují-li se v právních předpisech právní fikce slovy ‚považuje se za‘ či ‚hledí se na‘, potom užijí-li strany tato slovní spojení ve smlouvě, sjednaly bez dalšího tzv. právní fikci, jak ji známe v právních normách.*“

VII. JUDIKATURNÍ VÝKLAD K ÚPRAVĚ SOUKROMÉHO PRÁVA ÚČINNÉ OD ROKU 2014

V roce 2022 Nejvyšší soud judikaturní přístup změnil.²⁷

Dospěl k řešení odlišnému oproti předchozí úpravě soukromého práva. Bylo tomu tak zejména proto, že současná úprava občanského zákoníku je vystavěna na odlišném vnímání významu výkladu právních jednání, zvýšeném respektu k autonomii vůle stran a odlišném řešení možné neplatnosti právních jednání. V poměrech občanského zákoníku z roku 2012 tak šlo o v judikatuře dosud neřešenou otázku.

Nejvyšší soud řešil konkrétní otázku platnosti ujednání ve smlouvě o dílo z roku 2014, jejímž předmětem byla rekon-

strukce určité chaty. Strany si dohodly, že nedostaví-li se objednatel bezdůvodně a opakovaně (nejméně 2x) k převímce díla či jiným způsobem bezdůvodně zmaří konečné předání díla a vyhotovení předávacího protokolu, považuje se dílo za řádně a včas předané. Objednatel v dovolání namítal, že oproti mínění soudů nižších stupňů jde v dané věci o sjednání neplatné právní fikce, jak to dovozovala dřívější judikatura.

Nejvyšší soud dovolání zamítl a v důvodech rozhodnutí předložil určitý třístupňový test, podle něhož je namístě obdobná ujednání posuzovat.

1. CO JE OBSAHEM UJEDNÁNÍ

Nejprve je třeba zjistit, co je skutečně obsahem ujednání, v nichž strany použily slovní spojení „považuje se za“, „má se za“, „platí, že“ apod. Nelze bez dalšího uzavřít, že užití takových slovních spojení znamená, že strany chtěly např. určitým způsobem učinit dohodu o samotném institutu důkazního břemene stran v soudním řízení, resp. o tom, že v soudním řízení nějaká skutečnost může či nemůže být např. předmětem dokazování. Proto i v případě, kdy strany užily ve smlouvě takové určité slovní spojení, je třeba posuzovat, zda stranami zamýšlený právní následek posuzovaného pravidla směřuje k úpravě takových vzájemných práv a povinností, které jsou v dispozici smluvních stran, či nikoli, a zda vyhovuje korektivům obsahové kontroly obsahu závazku.

2. JE PRAVIDLO V DISPOZITIVNÍ NEBO KOGENTNÍ NORMĚ?

Při posouzení, zda by dané smluvní ujednání mohlo být vzhledem k jeho zjištěnému obsahu a s ohledem na konkrétní okolnosti věci neplatné, je třeba především zkoumat, zda možnost učinit takové ujednání je zákonem zakázána, anebo jde o dohodu v souladu s dispozitivní úpravou zákona.²⁸ Při posuzování kogentnosti daného pravidla je v první řadě třeba posuzovat výslovný zákaz dle § 1 odst. 2 ObčZ, tedy nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchýlně od zákona; zakázána jsou ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob, včetně práva na ochranu osobnosti. Výslovný zákaz určitého ujednání stran může být přímý i nepřímý. V případě přímého zákazu zákon výslovně určuje, že se určité jednání zakazuje. Příkladem přímých výslovných zákazů je právě § 1 odst. 2 část věty za středníkem ObčZ, jež zakazuje ujednání porušující dobré mravy, veřejný pořádek nebo právo týkající se postavení osob. Povaha právní normy, od níž se taková ujednání odchylují (tj. zda jde o právní normu absolutně či relativně kogentní, anebo o právní normu dispozitivní), přitom není významná. Jinak řečeno, ani od dispozitivní právní normy se strany nemohou odchýlit způsobem popsáním v § 1 odst. 2 části věty za středníkem ObčZ. Je-li však možno jakoukoli odchýlku od určité právní normy považovat za porušující dobré mravy, veřejný pořádek či právo upravující postavení osob, lze takovou právní normu kvalifikovat jako (absolutně) kogentní. V případě nepřímého zákazu zákon odchýlně ujed-

nání stran reprobuje tím, že je prohlašuje za neplatné, příp. za zdánlivé, či určuje, že se k němu nepřihlíží. Příkladem nepřímého výslovného zákazu je § 580 ObčZ, podle něhož je neplatné (mj.) právní jednání, které odporuje zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. I v tomto případě platí, že zákon zakazuje každou odchýlku od určité právní normy, která odporuje jejímu smyslu a účelu, byť by obecně nešlo o právní normu (absolutně) kogentní (tedy byť by jiné odchýlky od právní normy byly možné). Brání-li však smysl a účel určité právní normy jakémukoli odchýlnému ujednání, půjde o právní normu (absolutně) kogentní.²⁹

3. ZKOUMÁNÍ, JAK SE STRANY ODCHÝLILY OD DISPOZICE A V JAKÉM POSTAVENÍ JEDNALY

Kromě posouzení, zdali se ujednání stran odchyluje od dispozitivní právní normy, je tak třeba v případě konkrétních ujednání stran hodnotit, zda způsob, jakým se strany od dispozitivní právní úpravy odchýlily, není vzhledem k okolnostem věci (z jiného důvodu) zákonem zakázán nebo se přičí dobrým mravům. Přitom je třeba hodnotit i okolnost, v jakém právním postavení strany ujednání uzavřely. Zdali v rovném postavení dvou podnikatelů nebo zdali je jedna ze stran v postavení slabší strany, ať už spotřebitele, nebo slabší strany podnikatele. V takovém případě je třeba poměřovat konkrétní ujednání stran zákonnými pravidly, zejména § 433 ObčZ, jde-li o podnikatele slabší stranu, a § 1810 a násl. ObčZ, jde-li o spotřebitele, tedy zdali ujednáním nedochází ke zneužití postavení podnikatele na úkor slabší strany. Jsou-li přitom právním jednáním porušeny principy dobrých mravů, uplatní se tento korektiv i ve vztazích mezi podnikateli. Případný závěr soudu o absolutní neplatnosti ujednání stran pro rozpor s korektivem dobrých mravů je však zásahem výjimečným a vždy odůvodněným mimořádnými okolnostmi daného případu. Korektiv dobrých mravů přitom nevylučuje posouzení, zdali na právní poměry stran nedopadají jiná ustanovení občanského zákoníku poskytující právní ochranu jedné ze stran před zneužívajícím jednáním druhé strany (např. uvedená právní úprava ochrany slabší strany).³⁰

VIII. PROCESNÍ SOUVISLOSTI

Je-li základním přístupem testování zjišťování vůle stran, co si vlastně chtěly sjednat, užily-li např. slovní spojení, že se něco považuje za něco, uplatní se tento přístup i pro posuzování procesních důsledků.

Důkazním břemenem se rozumí procesní odpovědnost účastníka řízení za to, že za řízení nebyla prokázána jeho tvrzení a že z tohoto důvodu muselo být rozhodnuto o věci samé v jeho neprospěch.³¹ Smyslem důkazního břemene je umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových pří-

28 Srov. důvody NS 23 Cdo 1192/2019.

29 NS 29 Cdo 387/2016.

30 NS 23 ICdo 56/2019.

31 NS 29 Cdo 3478/2007.

padech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí o věci, nebyla pro nečinnost účastníka nebo vůbec (objektivně vzato) nemohla být prokázána, a kdy tedy výsledky zhodnocení důkazů neumožňují soudu přijmout závěr ani o pravdivosti této skutečnosti, ani o tom, že by tato skutečnost byla nepravdivá. Okruh rozhodujících skutečností, které musí účastník v řízení tvrdit a prokázat, jakož i rozložení důkazního břemene (tj. nositele důkazního břemene ohledně jednotlivých rozhodných skutečností), je pak určován hypotézou hmotněprávní normy, která upravuje sporný právní poměr účastníků.³²

Je-li právní norma dispozitivní, lze dispozitivně určit dohodou stran i okruh skutečností, které mají být předmětem dokazování.

Nejvyšší soud řešil otázku smluvních předpokladů předání díla.³³ Jde-li o předání díla, spolu s dokončením jedním z předpokladů provedení díla a vzniku práva zhotovitele na zaplacení ceny podle § 2604, 2605, 2610 ObčZ, má zhotovitel obecně dle dispozitivní právní úpravy, odvozuje-li z ní typicky nárok na zaplacení ceny díla, povinnost tvrdit a prokazovat, že dílo bylo předáno. Bylo-li ale ujednáno, že „dílo se považuje za předané, nedostaví-li se objednatel bezdůvodně a opakovaně (nejméně 2x) k příjemce díla“, je okruh rozhodujících skutečností, které musí účastník v řízení tvrdit a prokázat, jakož i rozložení důkazního břemene, jež je jinak určováno hypotézou hmotněprávní normy, která upravuje sporný právní poměr účastníků, jde-li zde o normu dispozitivní, modifikován takovým (platným) ujednáním stran. Zhotovitel vzhledem ke svým tvrzením proto nese za dané situace procesní odpovědnost za to, že smluvním ujednáním stran předvídaný předpoklad, tj. že se objednatel (za smluvených podmínek) nedostavil k příjemce díla, byl pro (stranami sjednaný) právní následek předání díla naplněn.

Je třeba dodat, že rozebírané rozhodnutí Nejvyššího soudu ani následná judikatura se zatím nevyjádřily k situaci, jež je někdy označována jako tzv. „modifikace důkazního břemene“. Tedy zda je možné, aby si strany vlastním ujednáním dohodly, co kdo bude v případě soudního sporu dokazovat. Zde by soudy musely především posuzovat, je-li taková dohoda v konkrétních poměrech možná, či je v rozporu s kogentními normami, zejména procesního práva.

IX. APLIKACE PRAVIDEL „TESTOVÁNÍ“ MOŽNÝCH UJEDNÁNÍ NA VYBRANÉ PŘÍKLADY

1. SMLUVNÍ FIKCE A DOMNĚNKY DORUČENÍ

Příklad 1: Ujednání dvou podnikatelů ve smlouvě, podle něhož souhlas s návrhem změny termínu dodávek zboží se považuje za doručený druhé straně odesláním na e-mail uvedený ve smlouvě.

32 NS 23 Odo 1722/2006.

33 NS 23 Cdo 1001/2021.

34 NS 26 Cdo 625/2005.

Takové ujednání lze obecně považovat za smluvní dispozici stran s pravidlem vyjádřeným v právní normě, kterou zákon nezakazuje. Bez dalšího zřejmě není ve zjevném rozporu s dobrými mravy. Bude však třeba zkoumat závažnost právního jednání. Srov. dále v příspěvku zmiňovanou německou úpravu a rozdíly mezi doručováním např. výpovědi smlouvy a výpisu z účtu.

Příklad 2: Ujednání podnikatele a spotřebitele o tom, že odstoupení od smlouvy se má za doručené spotřebiteli druhým dnem po předání k poštovní přepravě na adresu spotřebitele ve smlouvě uvedenou.

Ujednání je obecně dispozicí stran s pravidlem vyjádřeným v právní normě. Toto pravidlo samo o sobě je zřejmě dispozitivní. Konkrétní ujednání však zakládá v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou nerovnováhu práv a povinností stran v neprospěch spotřebitele, a bylo by proto zakázáno (srov. § 1813 ObčZ).

2. OBECNÉ POZNÁMKY K UJEDNÁNÍM STRAN O DORUČOVÁNÍ PÍSEMNOSTÍ

Slovní spojení „považuje se“ či „má se za to, že“ se pro vyjádření určitého právního následku, jde-li o samotné doručení, objevují poměrně často. A to v různých smluvních typech či smlouvách inominátních. Dřívější judikatura při výkladu § 45 odst. 1 občanského zákoníku z roku 1964, podle něhož projev vůle působil vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí dojde, zdůrazňovala objektivní možnost adresáta seznámit se s obsahem písemnosti.³⁴ Adresát musel mít možnost seznámit se s projevem vůle. K působení takového jednostranného právního úkonu vůči adresátovi docházelo bez ohledu na to, zda se s písemností skutečně seznámil, od okamžiku, kdy tuto možnost objektivně měl. V současné úpravě soukromého práva jsou předpoklady hmotněprávního doručování řešeny právní fikcí v § 570 ObčZ a domněnkou dojití v § 573 ObčZ. Právní jednání tak působí vůči nepřítomné osobě od okamžiku, kdy jí projev vůle dojde; zmaří-li vědomě druhá strana dojití, platí, že řádně došlo. Podle domněnky dojití se má za to, že došla zásilka odeslaná s využitím provozovatele poštovních služeb došla 3. pracovní den po odeslání, byla-li však odeslána na adresu v jiném státě, pak 15. pracovní den po odeslání. Fikce doručení v § 570 ObčZ tak primárně směřuje na situace vědomého zmaření doručení adresátem. Domněnka v § 573 ObčZ je rozhodná za situace, kdy dochází k využití poštovních služeb a kdy zásilka adresátovi prokazatelně došla. Nic nenasvědčuje tomu, že by zákonodárce tato pravidla v právní normě zakotvil jako kogentní, tedy že se od nich nelze odchýlit. Bude předmětem individuálních přezkumů jednotlivých ujednání, kterými se strany od zákonné úpravy budou odchylovat, zdali takové ujednání obstojí. Obecně si strany zřejmě dobu domněnky dojití zásilky mohou určit vyjádřením vzdálenějšího časového údaje od odeslání, ale i dřívějšího. Stejně jako nelze vyloučit, že pro vyjádření právního následku dojití zásilky vyjádří jiný předpoklad.

Významné pro posouzení platnosti či zdánlivosti takového ujednání může být i posouzení, čeho se daná písemnost týká a jaké právní následky se s doručovanou písemností pojí. Zde mohou být inspirací i přeshraniční řešení. Lze odkázat na § 308 bod 6 BGB, který považuje za neúčinnou fikci doručení úkonu (s tzv. „zvláštním“ významem) adresovaného spotřebiteli. V komentářové literatuře je dovozo- vána možnost sjednávání fikcí doručení týkajících se ostatních méně závažných úkonů. Těmi mohou být např. výpisy z účtu apod. Závažným úkonem se přitom rozumí zásadně jakýkoli projev vůle mající pro jeho adresáta negativní důsledky (zejména odstoupení do smlouvy či výpověď, předvolání na schůzi vlastníků apod.).³⁵

Jak tedy předvídá i aktuální judikatura Nejvyššího soudu, je třeba v každé situaci nejdříve posoudit, zdali právní norma obsahující určité pravidlo je dispozitivní či kogentní. Je-li dispozitivní, je třeba v dalším kroku posuzovat mj., v jakém právním postavení strany dohodu učinily. Jinak je třeba nahlížet na ujednání dvou podnikatelů v rovnovážném postavení, jinak na ujednání podnikatele se slabší stranou, ať už spotřebitelem, nebo slabší stranou podnikatelem. Některé doložky doručení mohou zakládat značnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran (§ 1813 ObčZ), některé mohou být pro adresáta nesrozumitelné (§ 1800 odst. 1 ObčZ), překvapivé (§ 1753 ObčZ), mohou být v rozporu s ochranou poskytovanou slabším stranám v adhezních smlouvách apod.

3. PŘÍKLADY UJEDNÁNÍ O PŘEVZETÍ ČI PŘEDÁNÍ VĚCI VE SMLOUVÁCH

Smlouvy o dílo či smlouvy kupní často obsahují ujednání, kterým chtějí strany vyjádřit právní následek pro případ, že druhá ze stran zpravidla neposkytne smlouvou předvídanou součinnost.

Tak tomu bylo i v Nejvyšším soudem řešené věci, kdy se dílo považovalo za předané, nedostavil-li se objednatel bezdůvodně dvakrát k převzetí díla. Takové ujednání mezi dvěma podnikateli v rovnovážném postavení neposoudil soud v rozporu se zákonným zákazem.

Tento příklad je však třeba odlišit např. od ujednání, podle něhož:

Příklad 3: Doručením zboží objednaného spotřebitelem přes e-shop do boxu (na prodejnu) se má zboží pro účely uplatňování práv z vad tímto dnem za doručené.

Měla-li by takovým doručením počínat běžet zákonná dvou týdnů lhůta k vrácení zboží bez udání důvodu, soud by zřejmě k takovému ujednání nepřihlížel. Jestliže by si totiž spotřebitel vyzvedl zásilku z boxu např. 5. den po jejím umístění do boxu, 10. den poté chtěl zásilku bez udání důvodu vrátit a prodávající by zboží odmítl převzít s poukazem na obchodní podmínky, dle nichž již den předtím uplynula dvou týdnů lhůta k vrácení zboží, zakládalo by ujednání zřejmě v rozporu s požadavkem přiměřenosti významnou

nerovnováhu práv a povinností stran v neprospěch spotřebitele, a bylo by proto ve smyslu § 1813 ObčZ zakázáno.

4. DALŠÍ VYBRANÉ PŘÍPADY

Ujednají-li si strany, že:

Příklad 4: Nedostavení se na pracoviště do 6.00 hodin se považuje za hrubé porušení pracovní kázně, tedy za důvod okamžitého zrušení pracovního poměru.

Takové ujednání bude třeba posoudit z pohledu možného rozporu přímo s kogentní úpravou zákoníku práce. Při hodnocení stupně intenzity porušení pracovní kázně není soud vázán tím, jak zaměstnavatel ve svém pracovním řádu (nebo jiném interním předpisu) hodnotí určité jednání zaměstnance.³⁶ Hodnocení stupně intenzity porušení povinnosti zaměstnancem je svěřeno soudu podle okolností dané věcí a strany ani v pracovní smlouvě je zřejmě nemohou obejít tím, že se určitá skutečnost považuje (dopředu se hodnotí) za naplnění požadované intenzity.³⁷

Příklad 5: Platí, že nabídka smlouvy je přijata nesdělením n souhlasu druhé strany do deseti dnů.

Půjde zřejmě o vyjádření dispozitivních zákonných pravidel o uzavírání smluv a vztahu oferty a akceptace. Mezi dvěma podnikateli v rovnovážném postavení nepůjde bez zvláštních okolností o zakázané ujednání. V případě nabídky smlouvy činěné vůči spotřebiteli opět nastupuje spotřebitelská ochrana, ať už zvláštními ustanoveními, či obecná podle § 1811 a násl. ObčZ. K ujednáním ve smlouvě, která by předvíдалa výpověď smlouvy či uzavření např. dalšího závazkového vztahu, by soud nepřihlížel. Srov. ale některé zvláštní úpravy sektorové regulace (energetika, telekomunikace apod.).

X. SPOLEČNÉ OTÁZKY SMLUVNÍCH ŘEŠENÍ BUDOUCÍCH NEJISTÝCH UDÁLOSTÍ

Strany smluvních závazků tedy často potřebují nějak smluvně ošetřit vyvolání právních následků pro určité situace, u nichž si nejsou jisté, kdy přesně nastanou a zdali vůbec fakticky nastanou. Přitom mají shodnou vůli, aby v takových situacích vznikala jejich práva a povinnosti. Typicky právo a tomu odpovídající povinnost, tedy smluvní závazek.

Podle přechodí úpravy soukromého práva byla, podle mého

35 Srov. komentáře k § 308 BGB: Stadler in Jauernig, BGB, 18. vydání. C. H. Beck, 2021, komentář k § 308, <http://beckonline.beck.de>; Hau, W., Poseck, R. *BeckOK BGB*. 65. vydání, komentář k § 308, <http://beckonline.beck.de>; nebo Wurmnest, W. et al. *Münchener Kommentar zum BGB*. 6. vydání. München: Verlag C. H. Beck, 2012, komentář k § 308 bod 6. Opět dostupné z: <http://beckonline.beck.de>. V české literatuře obdobně s poukazem na zahraniční úpravy srov. Matula Z., op. cit. sub 11.

36 NS 21 Cdo 1228/99.

37 Srov. § 52 písm. g), § 55 odst. 1 písm. b) ZPr.

názoru, někdy soudům vlastní úvaha „Co to je za právní jednání? Kde to zákon upravuje, jde to vůbec se takto dohodnout?“ Samozřejmě že jde o značné zjednodušení, ale pokusím se jej níže demonstrovat na několika příkladech.

Současná úprava soukromého práva zdůrazňuje více autonomii vůle, a budu-li pokračovat v určité zkratce vyjádření, soudy se již ptají „Co to zakazuje?“ Tento princip se snaží odrazet i rozhodnutí NS 23 Cdo 1001/2021.

Budu-li pokračovat v určitém zjednodušení „testování“, je třeba se ptát: „Je zde nějaký přímý či nepřímý zákonný zákaz? Jestliže není, je dané konkrétní ujednání obecně nemravné, nebo zhoršuje nějak významně rovnováhu práv a povinností spotřebitele, nebo jde-li o slabší stranu podnikatele, došlo ke zneužití postavení silnějšího podnikatele? Nebo jde o vztah dvou subjektů v rovnovážném postavení, typicky podnikatelů?“

Osobně se domnívám, že jestli je něco vlastní současné úpravě soukromého práva, je to skutečně důraz na odlišné posuzování významu možných zásahů do autonomie vůle stran podle jejich postavení.³⁸ Slabší strana, ať už typicky spotřebitel, ale i podnikatel, má a musí být chráněna. Na druhé straně, jde-li o vztah dvou podnikatelů v rovném postavení, mělo by k zásahům ze strany soudů do jejich smluvní volnosti docházet výjimečně. Tyto výjimečné okolnosti se pak projevují např. při výkladu, kdy jde o právní jednání ve zjevném rozporu s dobrými mravy, a v případech, kdy jde o jednání v rozporu se zákonem, jde-li navíc o takové jednání, které je ve zjevném rozporu s veřejným pořádkem, a trpí tedy absolutní neplatností.

V minulých letech, kdy judikatura vyšších soudů důsledně nerozlišovala v právním postavení stran a možné zneužívající ujednání posuzovala obecně jako neplatná pro rozpor s dobrými mravy či dříve jako tzv. obcházení zákona, vrátilo se to soudům v další rozhodovací činnosti jako bumerang. Tedy jako nepřiměřeně omezení vztahů mezi podnikateli v rovném postavení v jejich smluvní volnosti. Mám na mysli paušalizující soudní ochranu typových situací bez ohledu, zdali jde o subjekty v rovnovážném postavení, či postavení slabšího a silnějšího. Za všechny příklady lze označit vývoj v posuzování platnosti rozhodčích doložek, ujednání o *appointing authority*, tedy třetí osobě, která měla určit roz-

hodce, a další, kdy nebyly dostatečně využívány možnosti právní úpravy o ochraně spotřebitele.³⁹ Aktuálně vyjadřují určitou obavu, aby k něčemu podobného nedošlo při vývoji judikatury k moderaci smluvní pokuty.⁴⁰

Určité obtíže spojené s dostatečným nerozlišováním korektivů postavení slabší strany, typicky spotřebitele, příp. významu „malého a středního podnikatele“, a obecného korektivu dobrých mravů se v judikatuře projevovaly v minulosti i v dalších situacích. Strany někdy potřebují po vzájemné dohodě vázat právní jednání či nějaký právní následek na budoucí nejistou událost. Jestliže si strany sjednaly, že *dlužník zaplatí věřiteli plnění až poté, co zaplatí třetí osoba, např. generální dodavatel, nebo až dostane úvěr od banky*, dřívější judikatura posoudila takové ujednání jako absolutně neplatné pro rozpor s dobrými mravy.⁴¹ S argumentací, že taková událost v budoucnu vůbec nemusí nastat. Přitom takové situace byly v právních normách řešitelné např. právě přes zvláštní úpravu hodnotící postavení stran.⁴²

Dalším příkladem může být ujednání o předání díla *ve vazbě na podpis protokolu o předání díla*. Tento příklad byl již popsán výše. Zde judikatura dovozovala, a činí tak i nyní, že jde o přípustnou hmotněprávní podmínku, kterou si strany závazně sjednaly a kterou nelze nahradit ani faktickým předáním díla. Jiné situace, nešlo-li o podpis protokolu, posuzovala judikatura k předchozí úpravě soukromého práva jako absolutně neplatné, neboť mělo jít o nepřípustné sjednávání právě právních fikcí a právních domněnek, které mají být vlastní jen právním normám.

Uvedené příklady a určitou nejednotnost v přístupu k jejich posuzování uvádím proto, že snad aktuální judikatura v NS 23 Cdo 1001/2021 přináší zobecňující „testování“ takových ujednání. Základní odlišnost v přístupu k posuzování smluvních závazkových vztahů u všech obdobných situací stran je akcentace zjišťování obsahu právního jednání, jehož součástí je zjišťování skutečné vůle stran. Co vlastně strany chtěly ujednat? Chtěly smluvně ošetřit určitou možnou situaci, která může nastat v budoucnu při naplňování závazku? Chtěly, aby vzniklo zhotoviteli právo na cenu díla, když bude dílo dokončeno a předáváno i tehdy, nedostaví-li se dvakrát přes zhotovitelovu výzvu objednatel k převzetí? Nebo až podpisem předávacího protokolu? A jen tehdy a právě tehdy? Nebo má podpis protokolu jen deklarovat převzetí, typicky vytknutí zjevných vad, a lze předat i jinak fakticky? Nebo chtěl zhotovitel od počátku zneužít takovou situaci, a jestliže se nedostavil objednatel k převzetí, dílo prodal? Nebo vystavil nepřízní počasí a na díle vznikla škoda. Kdo nese dle dohody nebezpečí škody na věci?

Chci těmito příklady vyjádřit, že situace v praxi mohou být různorodé, každou je třeba posuzovat zvlášť, a neplatí proto zjednodušující závěry typu „*ve smlouvě je slovní spojení – považuje se za – jde proto o zakázanou smluvní fikci*“ nebo „*ve smlouvě je slovní spojení – považuje se za – jde o možnou smluvní fikci, se všemi důsledky, jak je známe v právních normách, včetně modifikace důkazního břemena (ať už to zna-*

38 Srov. odraz tohoto principu v judikatuře (např. NS 23 ICdo 56/2019).

39 Horák, P. Limity dohod stran o osobách určujících rozhodce. In: *Sborník XXIV. Karlovarské právnícké dny*. Praha: Leges, 2016, s. 237, nebo Horák, P. Aktuální otázky rozhodčích doložek (nejen) v obchodním styku. In: Eichlerová, K. a kol. (eds.) *Rekodifikace obchodního práva – pět let poté. Svazek I. Pocta Stanislavě Černé*. Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 363–374; srov. k těmto otázkám aktuální judikaturu, např. NS 23 Cdo 3972/2019.

40 Horák, P. Zásadní změna judikaturního pojetí smluvní pokuty. *Bulletin advokacie*, 2023, č. 3, s. 14.

41 NS 32 Cdo 2999/2008 nebo NS 29 NSČR 42/2013.

42 Podrobněji srov. Horák, P., op. cit. sub 2.

mená cokoli)“, nebo „ve smlouvě je ujednání o „protokolárním předání“, nelze proto předání díla nahradit nikdy jinak“.

Domnívám se, že obdobný přístup lze vysledovat i v zahraničních úpravách. Lze upozornit na moderní kodifikace soukromého práva v Nizozemsku,⁴³ probíhající reformu soukromého práva v Belgii,⁴⁴ či již u doručování písemnosti zmiňovaná řešení např. v Německu.⁴⁵

Ve všech úpravách jde v různých variantách o určitá obecná kritéria korektivů, ať už dobrých mravů, či veřejného pořádku,⁴⁶ a zvláštní úpravu ochrany slabších stran před nepřiměřenými podmínkami zneužívající slabší stranu, zejména spotřebitele. Právní normy různých jurisdikcí používají k vyjádření právního následku v menší či větší míře zákonné právní fikce či zákonné právní domněnky. Typicky jde-li o doručování či např. předávání děl, jež jsou nehmotným výsledkem činnosti. Tyto jurisdikce však neobsahují obecné zákazy používat určitá slovní spojení s tím, že by mohla vyjadřovat zakázané smluvní fikce či domněnky. Ochrana před nemravnými či zneužívajícími ujednáními je poskytována jiným způsobem. Ostatně ani unijní právo neobsahuje zvláštní úpravu předpokladů sjednávání právních domněnek či fikcí ve smlouvách. Jde-li o otázky limitů smluvní volnosti, je zde standardně vykládaná unijní úprava chránící slabší stranu spotřebitele. Lze zmínit zejména směrnici Rady 93/13/EHS o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách a „testy“ posuzování zneužívajících ujednání podle judikatury SDEU⁴⁷ a např. Oznámení Evropské komise – Pokyny k výkladu a uplatňování dané směrnice.⁴⁸

XI. OBECNĚ KE ZMĚNÁM JUDIKATURNÍCH ŘEŠENÍ V POMĚRECH OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU Z ROKU 2012

Rozhodnutí NS 23 Cdo 1001/2021 volící odlišný přístup k možnostem sjednávání „právních domněnek a fikcí“ vyvolalo určitou pozornost, neboť k řešení otázky přistupovalo jinak než judikatura k předchozí úpravě soukromého práva.⁴⁹ Nešlo zde ale o naplnění předpokladů tzv. judikurního odklonu a narušení legitimního očekávání účastníků řízení při řešení právní otázky.⁵⁰ K právním otázkám, ve vztahu k nimž soudy dovozovaly podle předchozí úpravy soukromého práva absolutní neplatnost právního jednání, řešeným nově podle současné úpravy soukromého práva občanského zákoníku z roku 2012 přistupuje Nejvyšší soud jako k neřešeným a vychází z potřeby je vyřešit meritorně. Je tomu tak zejména proto, že pojetí neplatnosti je v současném soukromém právu zcela odlišné než podle úpravy předchozí. Otázka odlišného zákonného řešení právních otázek absolutní neplatnosti v poměrech aplikace občanského zákoníku z roku 1964 na straně jedné a v poměrech aplikace občanského zákoníku z roku 2012 na straně druhé byla předmětem již mnoha rozhodnutí Nejvyššího soudu a diskuse na jednáních občanskoprávního a obchodního kolegia.⁵¹ Ústavní soud⁵² dovodil, že každá Nejvyššímu soudu nikoli zjevně bezdůvodně předložená otázka by měla být Nejvyšším soudem minimálně jednou důkladně vypořádána s tím, že poté

by již Nejvyšší soud mohl zásadně volit postup dle § 243f odst. 3 OSŘ a rozhodnutí odůvodňovat jen stručně.

Již z těchto důvodů v dané věci šlo o otázku v poměrech občanského zákoníku z roku 2012 dosud neřešenou. Jinak řečeno, v dotčeném případě nebyl naplněn již první z definičních předpokladů tzv. judikurního odklonu, který by nutil procesní senát Nejvyššího soudu k předložení věci velkému senátu,⁵³ neboť nedošlo k diskontinuitě výkladu práva, resp. právního předpisu, byla-li řešena otázka v poměrech občanského zákoníku z roku 2012 dosud neřešená.⁵⁴

43 Nizozemská úprava soukromého práva je dostupná např. na <http://www.dutchcivillaw.com>. Strany mohou smluvně sjednat nemožnost vyvrácení domněnky důkazem opaku. Soudy jsou tímto ujednáním v zásadě vázány, ledaže se ujednání týká prokázání skutečnosti vyvolávajících podle práva takové právní následky, které nespádají do sféry dispozice stran (např. určité otázky týkající se obchodních společností nebo insolventci), nebo pokud to vylučují obecná pravidla občanského zákoníku [např. pokud je dovolávání se doložky za konkrétních okolností nepřipustné (čl. 6:248 DCC) nebo pokud je doložka ve všeobecných obchodních podmínkách nepřiměřená (čl. 6:233 a násl. DCC)].

44 Belgická úprava soukromého práva dostupná např. na <https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/welcome.pl>. Principy nové úpravy soukromého práva např. na <https://justice.belgium.be/fr/bwcc>.

45 V Německu si strany v zásadě mohou sjednat právní domněnku vztahující se k plnění ze smlouvy v rámci smluvní volnosti stran. Ve standardizovaných formulářových smlouvách však může být taková doložka neplatná, pokud v rozporu s požadavkem dobré víry nepřiměřeně znevýhodňuje druhou stranu smlouvy s tím, kdo tyto standardizované podmínky užívá („uživatel podmínek“). Ve spotřebitelských smlouvách je doložka zakázána podle § 309 č. 12 německého občanského zákoníku (BGB), který mj. stanoví: „12 (Důkazní břemeno) ujednání, kterými uživatel podmínek mění důkazní břemeno v neprospěch druhé smluvní strany, a to zejména tím, že a) ji zatíží důkazním břemenem ohledně okolností, které spadají do sféry odpovědnosti uživatele podmínek...“

46 Např. smlouva, která svým obsahem nebo neodvratnými důsledky porušuje dobré mravy nebo veřejný pořádek, je neplatná (čl. 3:40 odst. 1 nizozemského občanského zákoníku).

47 Srov. např. SDEU C-415/11, C-421/14, C-226/12.

48 Oznámení Evropské komise – Pokyny k výkladu a uplatňování směrnice Rady 93/13/EHS o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách.

49 K. Eliáš označil rozhodnutí za kopernikovský obrat (Eliáš, K. Úvahy nad právem a jeho ohýbáním. *Právní rozhledy*, 2022, č. 18, s. 611–620).

50 Srov. § 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), a v literatuře obecně k této otázce např. Gazda, V. Judikurní odklony a legitimní očekávání účastníků řízení. *Právník*, 2021, č. 4, s. 285–299, či Bobek, M., Kühn, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013.

51 Srov. bod 96 NS 23 Cdo 3972/2019, uveřejněného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 48/2021, či NS 23 Cdo 1192/2019, uveřejněného ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 55/2020.

52 II. ÚS 1852/19.

53 § 20 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb.

54 Srov. Gazda, V., op. cit. sub 50, s. 287–288.

Nedocházelo tak k normativnímu rozporu⁵⁵ (neboť nebyly aplikovány předpisy soukromého práva platné do 31. 12. 2013, nýbrž soukromoprávní předpis účinný od 1. 1. 2014, který se ve vztahu ke starší úpravě liší nejen v obecných hodnotových východiscích, ale i v konkrétní úpravě neplatnosti právních jednání).

Ke změně judikaturního přístupu k posuzování platnosti ujednání stran, obsahujících slovní spojení, jež v právních normách představují zpravidla právní domněnky a fikce, vedlo kromě odlišného posuzování platnosti právních jednání i odlišné pojetí výkladu právního jednání v současné úpravě soukromého práva účinné od roku 2014 oproti té předchozí.

V případě jiných otázek závazkového práva, v nichž je řešeno, zdali má ke změně judikaturního přístupu dojít, je však situace komplikovanější. Soudy prvního stupně při prvotním posuzování některých otázek soukromého práva stojí (stejně jako následně soudy odvolací a soud dovolací) standardně před otázkou zjišťování vůle zákonodárce.

Situace je poměrně jednoznačná tehdy, vyjádřil-li zákonodárce v důvodové zprávě jednoznačně nesouhlas s předchozími závěry judikatury. Z oblasti závazkového práva lze zmínit např. otázku sjednávání smluvní pokuty pro případ jak porušení povinnosti dlužníkem, tak odstoupení či výpovědi smlouvy věřitelem⁵⁶ nebo otázky ujednání o zajišťovacím převodu práva.

V případě mnoha jiných otázek je to pro soudce obtížnější. Jde o situace, kdy u určitého institutu se zákonodárce obecně přihlásil např. k předchozí úpravě tohoto institutu v občanském zákoníku z roku 1964 nebo obchodním zákoníku, ale v určité konkrétní otázce jde o úpravu odlišnou. Soudci potom řeší, byl to záměr zákonodárce, nebo určité opomenutí a oproti předchozí úpravě soukromého práva se nic nezměnilo? Je namíste přistupovat k řešení jako např. analogie apod.? Z oblasti závazkového práva lze zmínit několik rozhodnutí Nejvyššího soudu z poslední doby, která vyvolala určitou pozornost jak mezi veřejností, tak mezi soudci při interpretaci dané otázky. Často se zcela opačnými póly pohledu na její řešení. A to právě vzhledem k interpretaci záměru zá-

konodárce. Chtěl zákonodárce praxi změnit, nebo nikoli? Lze zmínit např. otázku formy smluv o smlouvě budoucí kupní, týká-li se nemovitostí,⁵⁷ otázku odčinění nemajetkové újmy při zásahu do pověsti právnické osoby⁵⁸ nebo např. otázku možnosti ručitele započíst pohledávku dlužníka, kterou má za věřitelem,⁵⁹ a další. Společně těmto rozhodnutím jsou určité obtíže při zjišťování záměru zákonodárce, zdali „se chtělo“ změnit zákonné řešení v nové úpravě soukromého práva oproti předchozí úpravě, nebo jde o určitou mezeru, kterou je třeba překlenout výkladem, resp. analogií.

V závěru tohoto příspěvku psaného soudcem nejde o nějaký stesk soudce nad obtížemi interpretace občanského zákoníku z roku 2012 při příležitosti konce první dekády jeho účinnosti. Soudy si s jeho výkladem nějak poradí. Ale někdy dospívají k výsledkům, které pro mnohé mohou být překvapivé. Např. u otázky, je-li dán i dnes požadavek písemné formy smlouvy o smlouvě budoucí kupní, týká-li se nemovitosti, rozumím rozsáhlým důvodům, proč by požadavek písemné formy měl být zachován. Stejně tak ale rozumím i argumentaci mnohých zkušených kolegů, zjednodušeně vyjádřeno, „vždyť to tak zákonodárce chtěl, je zde jasný základní princip bezformálnosti, jasně stanoveno, že jinak lze jen dle zákonných či smluvních výjimek, dříve vyžadoval pro smlouvu budoucí kupní písemnou formu, dnes už ne“. Ano, lze standardně pracovat s analogií či teleologickými redukcemi. Ale u mnohých zásadních změn jednotlivých institutů v zákonném textu, kdy se jinak zákonodárce výslovně přihlásil k předchozí úpravě, a stejně tak v situacích, kdy zákonodárce volí zcela odlišné jazykové řešení (např. vypuštěním určitého požadavku oproti předchozí úpravě), by někdy věci prospělo k ozřejmění cílů a důvodů takové změny ze strany zákonodárce několik vět v důvodové zprávě navíc.⁶⁰

XII. ZÁVĚREM

Strany při uzavírání smluv stojí často před otázkou, jak vyřešit situace, kdy neví s jistotou, kdy určitá skutečnost v budoucnu nastane a zdali vůbec nastane. Současně po vzájemné dohodě na tuto skutečnost z nějakého důvodu chtějí navázat určitý právní následek. Při posouzení, zdali takové ujednání je v rozporu se zákonným zákazem nebo se příčí dobrým mravům, je třeba v každém jednotlivém případě zkoumat, co je obsahem daného ujednání.

Současně je třeba hodnotit i právní postavení stran, v jakém ujednání uzavřely, zdali jde o rovnovážný vztah stran, např. podnikatelů, příp. zdali jde o vztah podnikatele na straně jedné a slabší strany na straně druhé, ať už spotřebitele, nebo podnikatele slabší strany. Užijí-li strany smlouvy pro vyjádření určitého jimi předvídaného následku slovní výrazy, které v právních normách obvykle vyjadřují právní domněnky či právní fikce (např. „považuje se“, „má se za“, „platí, že“), není takové smluvní ujednání pouze z tohoto důvodu neplatné. ■

55 Kühn, Z. O velkých senátech a judikaturních odklonech vysokých soudů. *Právní rozhledy*, 2013, č. 2, s. 41.

56 NS 23 Cdo 1192/2019 i důvodová zpráva: „Ujednají-li si strany, že dlužník zaplatí věřiteli určitou částku pro případ, že nastane jiná skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti, nepůjde sice o smluvní pokutu, nicméně půjde o platné ujednání, které se podle okolností posoudí jako ujednání o odstupném, příp. jako ujednání nepojmenované smluvní klauzule.“

57 Srov. NS 33 Cdo 72/2021 a kritiku v literatuře, např. Veselý, T. Pár poznámek k formě smlouvy o smlouvě budoucí. *Právní rozhledy*, 2022, č. 18, s. 627–631.

58 NS 23 Cdo 327/2021.

59 NS 23 Cdo 2475/2019.

60 Kromě systematického, teleologického a dalších metod výkladu, je právě u těchto změn zákonné úpravy prospěšné znát úmysl zákonodárce. K užitečnosti důvodových zpráv u subjektivně teleologického výkladu srov. Wintř, J. *Metody a zásady interpretace práva*, 2. vydání, Praha: Auditorium 2019, s. 155.

Příspěvek byl přednesen v rámci XXX. konference Karlovarských právnických dnů v červnu 2023 v Karlových Varech.

Digitální dědictví – aneb jak se dědí bitcoin¹

Kristýna Misařová
JUDr. Iveta Vankátová, Ph.D.

ÚVOD

Digitální svět nás obklopuje již několik desítek let a do virtuálního prostoru se přesouvá značná část majetku. Osoby dnes již běžně vkládají své finanční prostředky na virtuální internetové účty, do různých platebních systémů,² příp. nakupují kryptoměny. Otázku, co se stane s tímto digitálním majetkem po jejich úmrtí, samotní uživatelé zpravidla neřeší. Přitom pokud chtějí mít jistotu, že tento majetek bezpečně přejde na jejich právní nástupce, musí tuto otázku již za svého života aktivně řešit. V opačném případě hrozí, že se jejich digitální pozůstalost stane pro právní nástupce nepřístupným dědictvím a digitální majetek zůstane ležet na „mrtvých účtech“.

Následující příspěvek rozebírá jedno z nejpálčivějších témat ze světa virtuálního dědictví, a to problematiku přechodu bitcoinu, neznámější kryptoměny, na právní nástupce.

PRÁVNÍ POVAHA BITCOINU A JEHO DECENTRALIZACE

Vzhledem k relativní novosti konceptu kryptoměn, které jako decentralizované elektronické platební systémy začaly vznikat v 90. letech minulého století,³ se prozatím pouze pár notářů setkalo v pozůstalostním řízení s tímto aktivem pozůstalosti.⁴ Do budoucna je však jisté, že se notáři budou se-

tkávat s bitcoinu v řízení o pozůstalosti čím dál častěji, neboť investování do kryptoměn je v České republice narůstajícím trendem.

O právní povaze bitcoinu se již nevedou bouřlivé diskuze, jak tomu bylo dříve, a lze tak konstatovat, že **bitcoin je věc** ve smyslu § 489 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“).⁵ Konkrétně se pak jedná o věc nehmotnou

- 1 Článek vznikl v rámci interní grantové soutěže IGA na podporu projektů specifického vysokoškolského výzkumu prováděného studenty doktorského nebo magisterského studijního programu na Univerzitě Palackého v Olomouci, a to konkrétně jako součást projektu č. IGA_PF_2022_010 s názvem „Současné trendy v dědickém právu“, jehož hlavním řešitelem je JUDr. Iveta Vankátová, Ph.D., notářka v Bruntále, odborná asistentka na katedře soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, a spoluřešitelem Kristýna Misařová, studentka šestého ročníku magisterského studijního programu Právo a právní věda Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.
- 2 Např. PayPal nebo účty u sázkových kanceláří.
- 3 Historie bitcoinu [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: <https://www.xtb.com/cz/vzdelavani/historie-bitcoinu>.
- 4 Mgr. Radim Neubauer, prezident Notářské komory ČR, v roce 2018 serveru Lidovky.cz uvedl, že se nesetkal s tím, že by se digitální dědictví v nějakém dědickém řízení řešilo. K tomu viz Kolářová, K. *Digitální dědictví zatím neřešíme, říká šéf Notářské komory Neubauer* [online]. lidovky.cz, 28. 11. 2018 [cit. 20. 10. 2022]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/byznys/digitalni-dedictvi-zatim-neresime-rika-sef-notarske-komory-neubauer-A181123_142435_In_byznys_pravo_ssu.
- 5 Názor, že bitcoin je věcí v právním smyslu, je nyní názorem převládajícím, který zastává např. Szostok či Kittel. K tomu viz

(§ 496 odst. 2 o. z.), movitou (§ 498 odst. 2 o. z.), zastupitelnou (§ 499 o. z.) a dělitelnou.⁶ Bitcoin je tak vzhledem ke své věcné povaze **součástí jmění zůstavitele**⁷ a je rovněž schopen ke dni úmrtí tvořit pozůstalost (§ 1475 odst. 2 o. z.). Pro to je lze dědit a lze o něm i pořizovat pro případ smrti.

V souvislosti s bitcoinem je často zmiňována decentralizace, a to jako jeho klíčová výhoda. Decentralizace v tomto kontextu zjednodušeně znamená, že zde není žádná centrální autorita, např. banka, která by bitcoiny vydávala a spravovala, ale systém má schopnost samosprávy. Absence centrální autority však v řízení o pozůstalosti představuje pro notáře jako soudní komisaře komplikaci, neboť neexistuje žádná

instituce, která by zůstavitelovo vlastnictví bitcoinu potvrdila a určila stav na kryptoměnovém účtu.

Majetek a dluhy zůstavitele soudní komisař totiž zjišťuje z veřejných seznamů, evidencí nebo jiných systémů. V rámci aktiv, která těmito evidencemi neprocházejí, pak musí vycházet z informací, které mu sdělí účastníci řízení.⁸ To mj. znamená, že pokud dědicové nebudou mít povědomí o bitcoinech zůstavitele a tyto informace nepředloží v rámci řízení o pozůstalosti, soudní komisař nemá šanci tato aktiva pozůstalosti v rámci šetření pozůstalosti zjistit. Není samozřejmě vyloučeno, že na existenci bitcoinů dědicové přijdou až po pravomocném skončení řízení o pozůstalosti, přičemž v takovém případě je možné zahájit dodatečné řízení o pozůstalosti podle § 193 z. ř. s.

UCHOVÁNÍ BITCOINŮ, ANEB HOT VS. COLD PENĚŽENKY

Za života osoby slouží pro účely uchování klíčů,⁹ díky kterým lze s mincemi nakládat, speciální softwarová či hardwarová zařízení, která se nazývají peněženky.¹⁰ Na kryptoměnových peněženkách jsou v podobě alfanumerických řetězců zaznamenány již zmíněné klíče, které umožňují vlastníku kryptoměny mince odesílat a přijímat. Pro zjednodušené vysvětlení bývají peněženky často přirovnávány k bankovnímu účtu. **Veřejný klíč**¹¹ slouží k přijímání plateb do bitcoinové peněženky, a představuje tak číslo konkrétního bankovního účtu, na který mají být mince odeslány. Oproti tomu **soukromý klíč**¹² si lze představit jako heslo k bankovnímu účtu, které umožňuje vlastníku kryptoměny podepisovat transakce, a tím s mincemi nakládat. Právě privátní klíč je potřeba řádně a v tajnosti uchovávat, neboť při jeho ztrátě *de facto* dochází ke ztrátě mincí.

Peněženek existuje mnoho druhů, dělit je lze dle několika kritérií, avšak pro vlastníka bitcoinu, který chce zabezpečit hladký průběh dědění kryptoměny, je především podstatné, co všechno je třeba dědicům zanechat. Pro tyto účely lze za podstatné považovat především dělení na **tzv. hot a cold peněženky**.¹³ Klíčový rozdíl spočívá v tom, že hot peněženky jsou připojeny k internetu (jsou tedy online), díky čemuž jsou snadno odkudkoliv dostupné. Oproti nim cold peněženky mají offline podobu, která je činí bezpečnějšími. U hot peněženek pak tedy postačí, aby dědici znali veřejný a privátní klíč. Ovšem u cold peněženek v podobě fyzického nosiče je zpravidla třeba disponovat rovněž samotnou peněženkou.¹⁴

SOFTWAREVÉ PENĚŽENKY

Softwarovou peněženkou může mít vlastníka bitcoinu nainstalovanou buď ve svém stolním počítači, notebooku či v mobilním telefonu. Jedná se o druh hot peněženky, neboť při provádění transakcí je zařízení připojeno k internetu. U počítačů má peněženka podobu desktopového programu, na chytrých telefonech jsou využívány mobilní aplikace.¹⁵ U softwarových peněženek tedy dědici potřebují po smrti zůstavitele znát přístupové údaje k dané peněžence.

Szostok, D. Bitcoin jako věc v právním smyslu. *Právní rádce*, 2016, č. 5, s. 24–26, a Kittel, D. Dědění bitcoinu. *Ad Notam*, 2021, č. 2, s. 26–29. Závěr, že nelze jednoznačně říci, že je bitcoin věcí, vyjádřili např. Kohajda a Moravec. K tomuto názoru blíže viz Kohajda, M., Moravec, J. Legal aspects of bitcoin under the Czech law. *Daně a finance*, 2016, č. 4, s. 86–93.

- 6 Na tomto místě je vhodné upozornit na skutečnost, že s ohledem na vysokou hodnotu jednotky bitcoin (1 BTC) existují rovněž odvozené jednotky o menší nominální hodnotě a zůstavitelé budou zpravidla vlastnit pouze zlomek bitcoinu. Ke dni 8. 11. 2023 měl 1 BTC hodnotu cca 816 500 Kč. Vývoj ceny bitcoinu lze sledovat např. na stránce <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/>.
- 7 Shodně Jareš, A. Kryptoměny a občanské právo. *Revue pro právo a technologie*, 2020, č. 21, s. 40.
- 8 Aktiva pozůstalosti soud zjišťuje konkrétně dle § 172 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“).
- 9 Rozlišují se veřejné a soukromé klíče. Technickou stránku fungování bitcoinu, jeho právní povahu a základní terminologii v kontextu dědického práva přehledně popisuje Kittel. K tomuto viz Kittel, D. Dědění bitcoinu. *Ad Notam*, 2021, č. 2, s. 26–29.
- 10 Často je mylnou představou, že bitcoinové peněženky obsahují přímo bitcoiny. Ve skutečnosti peněženky obsahují pouze klíče. Mince jsou zaznamenány v blockchainu v bitcoinové síti. Antonopoulos, A. M. *Mastering Bitcoin. Programming the Open Blockchain*. 2nd edition. Beijing, Farnham, Sebastopol, Tokyo, Boston: O'Reilly Media, 2017, s. 93.
- 11 Veřejný klíč může kdokoli použít k zašifrování zprávy pro majitele soukromého klíče nebo k ověření jeho podpisu. V bitcoinové síti má veřejný klíč význam adresy příjemce platby (přesněji, adresa se vypočítá z veřejného klíče). Stroukal, D., Skalický, J. *Bitcoin a jiné kryptoměny budoucnosti. Historie, ekonomie a technologie kryptoměn*. 3. rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2021, s. 100.
- 12 Privátní neboli soukromý klíč používá vlastníka bitcoinu k dešifrování jemu určené zprávy nebo podepisování jím ověřované zprávy. Pomocí soukromého klíče se podepisuje zpráva s informací, kdo bude novým disponentem bitcoinů (přesněji výstupu existující transakce) patřících majiteli klíčů. Ke každé bitcoinové adrese přísluší jeden soukromý klíč, který je uložen v bitcoinové peněžence. Tamtéž, s. 98.
- 13 Norman, A. T. *The Cryptocurrency Investing Bible: The Ultimate Guide About Blockchain, Mining, Trading, ICO, Ethereum Platform, Exchanges, Top Cryptocurrencies for Investing and Perfect Strategies to Make Money*. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2017, s. 45.
- 14 Pokud osoba nemá k depozici původní peněženkou, může přesto zůstatek obnovit v jiné peněžence s pomocí tzv. *seedu*. K tomuto viz dále.
- 15 Antonopoulos, A. M., op. cit. sub 10, s. 7.

HARDWAROVÉ PENĚŽENKY

Hardwarové peněženky jsou považovány za nejbezpečnější způsob chránění kryptoměn, resp. uchovávání klíčů, a jsou proto oblíbené u osob, které do kryptoměn investovaly vyšší finanční obnos. Jde o typ cold peněženky v podobě fyzického zařízení připomínajícího flash disk. Přístup do hardwarové peněženky je chráněn pomocí PIN kódu. Aby zůstavitelovi dědici mohli s bitcoinem nakládat, potřebují tedy dané offline zařízení a přístupový PIN. Pokud dojde ke ztrátě či zničení daného úložiště, je stále možnost peněženku obnovit pomocí tzv. *recovery seed* či *recovery phrase*.¹⁶ Jedná se o řetězec (nejčastěji) dvanácti nebo čtyřicetkrát náhodně vygenerovaných anglických slov, který si vlastníci bitcoinu obvykle zaznamenávají na list papíru či kovové destičky a bezpečně uchovávají. Zůstavitel by měl proto svému dědici pro jistotu přenechat i záznam o této obnovovací frázi.

PAPÍROVÉ PENĚŽENKY

Papírová bitcoin peněženka je zvláštním druhem cold peněženky, která má skutečně podobu listu papíru (lze však využít např. i kov či dřevo), na kterém je ve formě QR kódu či řetězce čísel a písmen zaznamenán privátní i veřejný klíč. Pro zůstavitele je tedy podstatné, aby se údaje zanesené na zvoleném hmotném nosiči dostaly do rukou dědiců.

WEBOVÉ PENĚŽENKY

Výjimku z tvrzení o neexistenci odpovědné instituce částečně představuje situace, kdy zůstavitel měl kryptoměnu uloženou v tzv. kustodiální webové peněženke, díky které mohl s kryptoměnou obchodovat skrze mobilní aplikaci nebo přes webové rozhraní.¹⁷ Investování do kryptoměn přes směnárny je v současné době velmi populární z důvodu své jednoduchosti, jelikož webová peněženka se automaticky vytvoří při nákupu digitálních mincí na dané virtuální burze či směnárně. Tato forma investování je poměrně častá především u osob, které sice vlastní více druhů kryptoměn,¹⁸ ale neinvestovaly do nich příliš velký objem financí, neboť online peněženky mají jednu zásadní nevýhodu. Směnárnu, resp. burzu, lze totiž v takovém případě opět přirovnat k bance, u které zůstavitel své finanční prostředky uložil ve formě bitcoinu, jehož není vlastníkem, ale má „pouhá“ práva a povinnosti ke kryptoměnovému účtu.¹⁹ Vlastnictvím digitálních mincí i privátním klíčem v takovém případě tedy disponuje daná burza či směnárna, která má po úmrtí vlastníka bitcoinu povinnost soudnímu komisaři v návaznosti na jeho dotaz sdělit stav účtu stejně tak jako běžná bankovní či jiná instituce. V těchto případech tedy stačí, že pozůstalí budou obeznámeni se zůstavitelovým vlastnictvím kryptoměn a soudnímu komisaři sdělí, na které burze či směnárně zůstavitel obchodoval.

PŘECHOD BITCOINŮ NA PRÁVNÍ NÁSTUPCE

Aby došlo k bezpečnému přechodu bitcoinů na právní nástupce, musí nejen notář jako soudní komisař vědět, jak s tímto aktivem pozůstalosti naložit,²⁰ ale zároveň vlastníci bitcoinů musí znát možnosti, jak o digitálních mincích pro případ své smrti pořídit. Pouze tato kombinace úkonů notáře a zůstavitele může zajistit zaručený přechod tohoto aktiva dědictví na právní nástupce, neboť notář sice může potvrdit dědictví právním nástupcům, ale dědici budou moci s bitcoiny disponovat pouze tehdy, budou-li znát k nim náležející klíče.²¹ Zjednodušeně řečeno, platí, že kdo nemá tyto klíče, k mincím se nedostane.

Vlastník bitcoinu by pak s ohledem na svůj typ peněženky (viz výše) měl zvážit, která z níže uvedených možností je pro něj nejvhodnější. Jednotlivé způsoby předání potřebných informací a zařízení pozůstalým se mohou v individuálních případech lišit v závislosti na důvěře a stabilitě mezilidských vztahů, finančních možnostech zůstavitele a proměnlivosti, resp. neproměnlivosti, kryptoměnového portfolia. Nutno předem avizovat, že varianty jsou rovněž navzájem kombinovatelné a nelze univerzálně určit, která z nich je nejoptimálnější.

PŘÍMÉ SDĚLENÍ POTŘEBNÝCH ÚDAJŮ DĚDICÍ

Jako nejjednodušší variantu předání potřebných informací si lze představit situaci, kdy mezi zůstavitelem a jeho dědici panují natolik dobré vztahy, že je zůstavitel ochotný jim veřejný i privátní klíč sdělit již za svého života či jim alespoň prozradit, na kterém místě tyto informace dohledají.²²

16 *Recovery seed* je používán rovněž u již zmíněných softwarových peněženek v případě poškození, resp. ztráty, mobilního telefonu či počítače.

17 Mezi nejoblíbenější mobilní peněženku a směnárnu v jednom patří platforma Coinbase.com, snadné je rovněž investování přes mobilní aplikaci Revolut.

18 Kromě bitcoinu je rovněž populární kryptoměnou kupř. Ethereum, Litecoin či Tether.

19 Tuto situaci jednoduše vystihuje obhájce bitcoinu Andreas Antonopoulos, který říká, že pokud člověk nemá pod svou kontrolou bitcoinové klíče, není to jeho bitcoin (z anglického originálu: „If you don't control the bitcoin keys, it's not your bitcoin“). Antonopoulos, A. M. *The Internet of Money: A collection of talks by Andreas M. Antonopoulos. Volume one.* USA: Merkle Bloom LLC, 2016, s. 18.

20 Řádné projednání kryptoměny v řízení o pozůstalosti je rovněž v zájmu notáře, neboť z obvyklé ceny bitcoinu (která mnohdy nemusí být zanedbatelná) bude následně v souladu s notářským tarifem určena odměna soudního komisaře.

21 Rozlišují se veřejné a soukromé klíče. Technickou stránku fungování bitcoinu, jeho právní povahu a základní terminologii v kontextu dědického práva přehledně popisuje Kittel. K tomuto viz Kittel, D., op. cit. sub 9.

22 U hardwarových peněženek předpokládáme i zanechání fyzického nosiče.

Kristýna Misařová

■ studentka Právnické fakulty
Univerzity Palackého v Olomouci

JUDr. Iveta Vankátová, Ph.D.

■ notářka v Bruntále
■ odborná asistentka Právnické
fakulty Univerzity Palackého
v Olomouci

Nedojde-li však k převodu bitcoinů ještě za života zůstavitele, mají dědicové po jeho úmrtí v souladu s § 141 z. ř. s. povinnost sdělit soudnímu komisaři, že zůstavitel kryptoměnu vlastnil, aby tyto kryptoměny mohl notář jako soudní komisař zařadit do aktiv dědictví, neboť soudní komisař nemá s ohledem na již zmiňovanou decentralizaci žádnou jinou možnost, jak se o zůstavitelově vlastnictví bitcoinu dozvědět.

Úskalím této varianty je proměnlivost mezilidských vztahů, a to obzvláště, jde-li o majetkový zisk. Osoba, která bude znát veškeré přístupové údaje, může tyto kryptoměny zcizit ještě za života zůstavitele. Proto tuto variantu nelze považovat za nejšťastnější, a lze spíše doporučit, za předpokladu, že zůstavitel si chce tento majetek za svého života ještě ponechat, aby o něm pořídil pro případ smrti. V úvahu připadá níže zmíněná dědická smlouva nebo závěť. Vyloučit však nelze ani užití institutů mimo dědické právo, jako je např. darování pro případ smrti.

DĚDICKÁ SMLOUVA

Nejsilnějším dědickým titulem je v českém právu dědická smlouva, která však není obecně vhodná při pořizování o digitálním majetku, a to vzhledem ke dvoustrannosti právního jednání, která znemožňuje průběžnou aktualizaci informací o digitálních aktivech. Pro obezřetného vlastníka bitcoinů by měla být nepřijatelná představa, že by veřejný a privátní klíč uvedl do samotné dědické smlouvy, neboť by tyto byly známy jiné osobě již za jeho života. V dědické smlouvě je sice možné odkázat na jinou listinu, která by obsahovala potřebné přístupové údaje (tzv. mystický testament podle § 1495 o. z. – o tomto viz dále), avšak druhé straně dědické smlouvy by bylo známo, kde se daný dokument nachází, a důvěrnost informací ohledně kryptoměnového

úctu by tak byla opět ohrožena. Dané riziko by však vlastník bitcoinu mohl eliminovat uložením této zvlášť pořízené listiny do úschovy (např. u advokáta či notáře), ze které by byla vydána až po jeho úmrtí (k tomu viz dále).

ZÁVĚŤ

Oproti dědické smlouvě je závěť o něco flexibilnějším nástrojem, neboť ji zůstavitel může kdykoliv za života změnit.²³ Za předpokladu, že by zůstavitel své kryptoměnové portfolio průběžně rozšiřoval, je pro něj výhodnější zvolit závěť ve formě soukromé listiny, neboť tuto lze snadno aktualizovat. Pokud by však považoval své investování za definitivní (např. by neměnil formu peněženky, nerozšiřoval své portfolio o další kryptoměnu apod.), je pro něj z důvodu zvýšené právní jistoty lepší sepsat závěť ve formě veřejné listiny,²⁴ tedy notářským zápisem.

Obě formy závěti s sebou však nesou opět určitou míru rizika, kvůli kterému není vhodné v jakémkoliv pořízení pro případ smrti uvádět přístupové klíče. Ověřená kopie pořízení pro případ smrti se totiž stává s ohledem na § 142 z. ř. s. součástí pozůstalostního spisu, a tím pádem bude přístupná osobám, které mají právo do spisu nahlížet.²⁵ Vhodnější variantou je tak sepsání privátního a veřejného klíče (společně s dalšími důležitými údaji) na samostatnou listinu²⁶ či na digitální nosič, na který bude v závěti odkázáno s uvedením informace o tom, kde daný dokument, resp. nosič, nalézt. Tento postup umožňuje průběžnou aktualizaci informací a lze jej využít rovněž pro pořízení pro případ smrti ve formě dědické smlouvy či dovětku.

ZÁVĚŤ VE FORMĚ SOUKROMÉ LISTINY A JEJÍ ULOŽENÍ U NOTÁŘE

Rozhodne-li se vlastník bitcoinu sepsat pořízení pro případ smrti ve formě soukromé listiny, může tuto v souladu s § 81 odst. 1 písm. a) ve spojení s § 35b odst. 2 not. ř. (zákon č. 358/1992 Sb., notářský řád, dále jen not. ř.) následně uložit do notářské úschovy, čímž zajistí vyšší míru bezpečnosti, jelikož listiny evidované v Evidenci právních jednání pro případ smrti,²⁷ kterou vede Notářská komora České republiky, budou v pozůstalostním řízení vždy zjištěny.

Notářský řád v § 81 odst. 1 písm. a) ovšem dále pojednává o notářské úschově tzv. jiných listin a v § 81 odst. 1 písm. c) o úschově peněz a **listin za účelem jejich vydání dalším osobám**. Lze uvažovat, že by vlastník bitcoinu do notářské úschovy deponoval písemnost (*relatum*) obsahující potřebné informace, tj. především přístupové klíče a lokaci peněženky, a na tuto listinu odkázal v separátně sepsaném pořízení pro případ smrti, v tzv. mystickém testamentu (*referens*),²⁸ ve kterém by pouze vyjádřil svou poslední vůli ohledně dědění kryptoměny, tj. povolal dědice.

Písemnost obsahující informace o bitcoinech (*relatum*) je pak možné uložit do notářské úschovy podle § 81 odst. 1 písm. a) a c) not. ř. s tím, že listinu bude možné vydat příslušné osobě v případě splnění podmínky pro vydání lis-

23 Svoboda, J., Klička, O. *Dědické právo v praxi*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 77.

24 K významu veřejné listiny viz Muzikář, M. Rozhodnutí NS 24 Cdo 2592/2021 aneb k významu veřejné listiny. *Ad Notam*, 2022, č. 2, s. 2–4.

25 Na toto riziko upozorňuje Kittel. Viz Kittel, D., op. cit. sub 9, s. 29. Viz i § 44 o. s. ř.

26 Pokud zůstavitel ve svém pořízení pro případ smrti (*referens*) odkáže na jinou listinu (*relatum*), lze toto posoudit jako tzv. mystický testament dle § 1495 o. z. Bliže viz Plašil, F. *Mystický testament v českém právu*. *Ad Notam*, 2018, č. 3, s. 4–10.

27 § 35b odst. 1 not. ř. stanoví, že „V Evidenci právních jednání pro případ smrti se evidují listiny o těchto právních jednáních zůstavitele učiněných pro případ smrti:

- a) závěti, dovětku, dědické smlouvě,
- b) prohlášení o vydědění a prohlášení o tom, že dědic, jemuž svědčí zákonná dědická posloupnost, pozůstalosti nenabude,
- c) přikázání započtení na dědický podíl, není-li takové přikázání obsaženo v závěti,
- d) povolání správce pozůstalosti, není-li povolán v závěti,
- e) smlouvě o zřeknutí se dědického práva,
- f) zrušení právních jednání podle písmen a) až e).“

28 K mystickému testamentu viz Plašil, F., op. cit. sub 26.

tiny stanovené v protokolu o notářské úschově. Protokol o úschově, který sepisuje žadatel o úschovu s notářem, by tak měl kromě náležitostí podle § 82 odst. 1 not. ř. obsahovat i informaci, že písemnost je přijímána na dobu určitou (tedy po dobu života žadatele) a že bude vydána po předložení příslušných listin oprávněné osobě. Vlastník bitcoinu-složitel by tak při spojení daných ustanovení měl po dobu svého života ponechanou možnost zažádat o vydání uložené listiny z úschovy s tím, že jiné (jím určené) osobě by listina mohla být vydána až po jeho úmrtí. Pokud by podmínkou vydání bylo předložení konečného usnesení ve věci projednání pozůstalosti, kterým bylo nabytí kryptoměny soudem žadateli o vydání listiny potvrzeno,²⁹ byla by listina z úschovy vydána až po pravomocném skončení pozůstalostního řízení, ve kterém však nemohl být bitcoin projednán, neboť bez přístupu k přihlašovacím údajům nebylo možné v řízení zjistit stav na „bitcoinovém účtu“, a určit tak jeho obvyklou cenu, což by vedlo k dodatečnému projednání dědictví.

Flexibilnější podmínkou vydání by bylo předložení úmrtního listu zůstavitele, které by umožnilo vydání listiny z úschovy již v průběhu pozůstalostního řízení. Pokud by však v protokolu o úschově nebyla jmenovitě určena osoba, které má být deponovaná listina vydána, mohl by o vydání zažádat kdokoliv, kdo by disponoval úmrtním listem zůstavitele, a klíče by se tak mohly dostat do rukou nepovolané osoby. Proto lze nanejvýš doporučit, aby vlastník bitcoinu současně povolal správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti (v ideálním případě nezávislou osobu, např. advokáta), který bude v protokolu o úschově určen jako osoba, které má být deponovaná listina z úschovy, již v průběhu pozůstalostního řízení, vydána. Povolání správce pozůstalosti i vykonavatele závěti je v případě dědění kryptoměn velmi praktické, neboť zůstaviteli umožňuje určit dostatečně erudovanou a důvěryhodnou osobu či osoby, které např. již mají s kryptoměnami zkušenosti a soudnímu komisaři poskytnou potřebnou součinnost. Samozřejmě lze ideálně za správce pozůstalosti, resp. vykonavatele závěti, povolát přímo (potenciálního) právního nástupce zůstavitele, který se s ohledem na zůstavitelovu poslední vůli stane dědicem kryptoměnových mincí.

Využití notářské úschovy lze považovat za diskrétní, neboť obsah deponované listiny bude znám pouze samotnému žadateli o úschovu a notáři, který je povinen dle § 56 not. ř. zachovávat o notářské činnosti mlčenlivost. Nutno upozornit, že „notář však musí mít vždy možnost se s obsahem listiny seznámit. Postup, kdy notář převezme do úschovy uzavřenou obálku, která dle sdělení žadatele obsahuje právně významnou listinu, jejíž obsah však má zůstat utajen i notáři, je v rozporu s § 81 n. ř.“³⁰ Naproti tomu „nezpůsobilým předmětem notářské úschovy jsou nicméně různé nosiče textových či obrazových záznamů, které jsou často předkládány do úschovy s argumentací, že obsahují právně významné údaje“,³¹ např. flash disk, CD či DVD, na kterém by byly zaznamenány potřebné údaje.³² K úschově takovýchto zařízení lze však využít jiné (komerční) služby či služby advokáta ve formě advokátní úschovy (k tomu viz dále).³³

SPECIALIZOVANÉ KOMERČNÍ SLUŽBY

K předání informací ohledně soukromého a veřejného klíče lze využít komerční internetové služby, které umožňují uložení kompletních přihlašovacích údajů k účtům.³⁴ Zůstavitel tak po uzavření smlouvy s poskytovatelem služby může do portálu zadat svůj veřejný i soukromý klíč s tím, že v sekci ohledně dědictví uvede osobu, které mají být zadané údaje po jeho smrti zaslány (např. na e-mailovou adresu). Tato varianta je sice pro zůstavitele poměrně jednoduchá, ovšem pro opatrné vlastníky bitcoinů není ideální, neboť uchování klíčů u třetí strany nese vysokou míru rizika, jelikož data mohou být třetí stranou zneužita a rovněž hrozí odcizení dalším subjektem, např. v důsledku hackerského útoku. Méně rizikovou variantou je pak zanechání přístupových údajů na nosiči, ať už fyzickém či digitálním, na vhodně zvoleném bezpečném místě, kdy lze obdobnou službu využít jako pouhého prostředníka, který po úmrtí zůstavitele zvoleným pozůstalým doručí instrukce, kde lze přístupové údaje zanechané zůstavitelem nalézt.³⁵ U obou druhů uvedených služeb se však zůstavitel vystavuje riziku, že daná platforma zanikne, změní vlastníka, název, či dokonce podmínky správy a nakládání s daty. Pokud by se zůstavitel, používající hardwarovou peněženku, rozhodl tyto služby využít, musí mít na paměti, že pozůstalým je třeba zanechat kromě klíčů rovněž danou peněženku či obnovovací *seed*.

BEZPEČNOSTNÍ SCHRÁNKY

Jak listiny, tak datové nosiče lze rovněž uložit do bezpečnostní schránky. Bezpečnostní schránku si může osoba vlastníci bitcoin pronajmout v bance³⁶ a uložit do ní vše potřebné. V řízení o pozůstalosti bude snadné zjistit, že zůsta-

29 Tento postup řešení úmrtí žadatele o úschovu odpovídá názoru Bílka a doporučuje ho jako vhodný postup Drachovská. Srov. Bílek, P. a kol. *Notářský řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 495–496, a Drachovská, K. *Digitální pozůstalost* [online]. Praha, 2022 [cit. 1. 11. 2023]. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/178955>.

30 Bílek, P. a kol, op. cit. sub 29, s. 478.

31 Tamtéž, s. 477.

32 Jiné předměty než listiny a peníze by však mohl notář převzít na základě svěřenské smlouvy dle § 3 odst. 2 not. ř., který notářům umožňuje provádět v rámci další činnosti tzv. správu cizího majetku.

33 Viz § 56 a násl. zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii.

34 K tomuto účelu lze využít např. online službu PasswordBox, dostupné z: <https://passwordbox.en.softonic.com>. Úschovu hesel k internetovým účtům s možností odeslání přístupu vybrané osobě (tzv. „emergency contact“) rovněž nabízí softwaru pro správu hesel jako LastPass, dostupné z: <https://www.lastpass.com>, nebo Keeper, dostupné z: <https://www.keepersecurity.com/personal.html>.

35 Příkladem takovéto služby může být např. platforma Dead Man's Switch, dostupné z: <https://www.deadmansswitch.net>.

36 Viz § 1 odst. 3 písm. n) zákona č. 21/1992 Sb., o bankách.

vitel měl v dané bance pronajatou bezpečnostní schránku, pokud měl u této banky veden i účet, neboť toto bývá pozůstalým často známo.

Není-li tomu tak, měl by zůstavitel své dědice o pronájmu bezpečnostní schránky vyrozumět ještě za svého života či v pořízení pro případ smrti. Stejný postup platí rovněž u pronájmu schránek u spořitelních družstev či u jiných soukromých subjektů. Značnou výhodou listin uložených v bezpečnostních schránkách je skutečnost, že zákon nepožaduje založení jejich kopie do pozůstalostního spisu (nejedná-li se přímo o pořízení pro případ smrti) a je snadné listinu obsahující potřebné údaje aktualizovat.

V pozůstalostním řízení je ovšem obsah bezpečnostní schránky zjišťován zpravidla tak, že za přítomnosti pracovníka banky, soudního komisaře a dědiců je schránka otevřena a soudním komisařem je sepsán protokol obsahující soupis věcí, které byly ve schránce uloženy. I zde lze vlastníkům bitcoinu doporučit povolání správce pozůstalosti, který by zjišťování obsahu bezpečnostní listiny byl přítomen namísto všech v úvahu přicházejících dědiců.

DAROVÁNÍ PRO PŘÍPAD SMRTI

Dlužno dodat, že s bitcoinu může jejich vlastník samozřejmě libovolně nakládat během svého života, a to např. prostřednictvím darovací, kupní či směnné smlouvy. Stejně tak je možné, aby byl bitcoin předmětem smlouvy o darování pro případ smrti, kterou upravuje § 2063 a § 1594 odst. 2 o. z. U darování pro případ smrti musí být splněny předpoklady tohoto institutu tak, aby se neuplatnila fikce odkazu, kterou zákon konstruuje slovy „*Darování závislé na podmínce, že obdarovaný dárce přežije, se posuzuje zpravidla jako odkaz.*“³⁷

První ze tří podmínek, které vyloučí režim odkazu, je přijetí daru obdarovaným ve smyslu akceptačního právního jednání, nikoliv fyzického převzetí předmětu daru.³⁸

Druhou a klíčovou podmínkou odlišující darování *mortis causa* od odkazu je dárčovo výslovné vzdání se práva dar odvolat. O tomto musí být dárce obdarovanému vydáno potvrzení, přičemž postačí prostá písemná forma. Výhodu darování pro případ smrti ve vztahu k bitcoinu lze spatřovat především v rychlosti nabytí vlastnického práva k předmětu daru, neboť obdarovaný nemusí čekat na ukončení pozůstalostního řízení, ale vlastnické právo na něj přechází k okamžiku úmrtí zůstavitele.³⁹

Další benefit lze spatřovat v tom, že se zůstavitelovo vlastnictví bitcoinů nepromítne do pozůstalostního spisu, a zůstavitel tak soukromý a veřejný klíč může uložit do notářské či advokátní úschovy s tím, že k vydání deponované listiny postačí předložení úmrtního listu zůstavitele a již účinné darovací smlouvy. Předmět daru totiž není aktivem pozůstalosti, v pozůstalostním řízení není vůbec projednán, a není proto třeba zjišťovat jeho obvyklou cenu ke dni zůstavitelova úmrtí, ze které by byla následně určena odměna soudního komisaře.

ZÁVĚR

Vzhledem k decentralizaci bitcoinu by měl zůstavitel své nejbližší zpravit o tom, že do kryptoměny investoval, a co nejlépe o digitálních mincích, ať už za života, či pro případ své smrti, pořídit. Pokud zůstavitel do bitcoinu investoval přes webovou peněženku, postačí, že je zůstavitelovo vlastnictví bitcoinu dědicům známo a informují soudního komisaře o zůstavitelových investicích na konkrétní burze či směnárně. Klíče k bitcoinovým mincím jsou jinak uchovávány v kryptoměnové peněženke, která může mít buď online, či offline podobu. Aby bylo možné po smrti zůstavitele s bitcoinovými mincemi nakládat, nestačí je pouze nabýt v řízení o pozůstalosti, ale je potřeba k nim znát přístupové údaje, tedy veřejný a soukromý klíč. U hardwarových offline peněženek musí zůstavitel pamatovat, že pozůstalým je třeba přenechat nejen PIN, ale i samotnou peněženku, tedy fyzický nosič. Pro případ, že by došlo ke ztrátě původní zůstavitelovy peněženky, je vhodné pozůstalým přenechat rovněž *recovery seed*, díky kterému mohou následně dědici peněženku obnovit v jiném zařízení. K předání potřebných informací lze využít služeb tzv. správců hesel, u kterých se však osoba vystavuje riziku, že data budou zneužita. Rovněž nelze doporučit dědickou smlouvu, a to především s ohledem na nemožnost aktualizace a jednostranné změny. Přestože závěť již snadnější změny umožňuje, není vhodné v ní klíče uvádět, neboť její přesné znění bude součástí pozůstalostního spisu. Proto lze za méně rizikovou variantu považovat sepsání privátního a veřejného klíče na samostatnou listinu, kterou lze pro zajištění bezpečnosti deponovat do úschovy (ať už notářské, advokátní, bankovní, či komerční) a v samotném pořízení pro případ smrti (v tzv. mystickém testamentu) na tuto listinu odkázat. Spolehlivý a hladký průběh dědění bitcoinu může zůstavitel zajistit pomocí institutu správce pozůstalosti, resp. vykonavatele závěti, jehož úkolem bude o kryptoměnu v průběhu pozůstalostního řízení pečovat a poskytnout soudnímu komisaři potřebné informace. Zůstavitel zároveň může přechod bitcoinu vyřešit i mimo řízení o pozůstalosti ještě za svého života, a to darováním pro případ smrti. ■

37 § 2063 věta první o. z.

38 Darování pro případ smrti je konsenzuálním druhem darování. Pokud by došlo k reálnému převzetí předmětu daru, posoudili bychom toto darování jako dar dle § 2055 o. z.

39 Muzikář, M. Darování pro případ smrti a jeho osud po smrti dárce. *Ad Notam*, 2017, č. 4, s. 19.

Notár ako registrátor do obchodného registra v Slovenskej republike

JUDr. Katarína Valová, PhD.

1. ÚVOD

Účelom príspevku je podeliť sa s českými kolegami o radosť z prijatia ostatnej novely zákona č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri (ďalej aj ako „ZOR“), podľa ktorej slovenskí notári s účinnosťou od 1. novembra 2023 vykonávajú prvozápisy spoločností s ručením obmedzeným do obchodného registra (zákon č. 268/2023 Z. z.). Zároveň vás v príspevku prevediem aj strastiplnou, zdĺhavou a mnohokrát až nekonečnou cestou tvorby a prijímania tejto právnej úpravy a napokon vás stručne oboznámim s prijatou právnou úpravou.

Pri príprave, ale hlavne presadzovaní novej právnej úpravy nám veľkou mierou pomohol viceprezident Notárskej komory Českej republiky (ďalej aj ako „NK ČR“) Mgr. Pavel Bernard, ktorý bol v počiatkoch našej spolupráce vo funkcii predsedu Legislatívnej komise Prezidia NK ČR. Sme mu veľmi vďační, že na úkor svojej práce a svojho voľného času s nami nielen pravidelne komunikoval a opakovane nás prijal vo

svojej notárskej kancelárii v Brne, ale viackrát sa zúčastnil v Bratislave na spoločných rokovaníach s Ministerstvom spravodlivosti SR ako predkladateľom návrhu zákona vrátane stretnutia za účasti ministra spravodlivosti SR. Mgr. Bernard prijal pozvanie aj na konferenciu týždenníka Trend v Bratislave s názvom Právnické fórum 2018, ktorá si kládla za cieľ odpovedať na otázku: „Pomohli alebo nepomohli systémové zmeny zvýšiť efektivitu justície?“ a týkala sa o. i. pripravovanej právnej úpravy ustanovenia notárov ako registrátorov do obchodného registra, a to aj za účasti bývalej ministerky spravodlivosti SR.

2. PROCES PRÍPRAVY A PRIJÍMANIA PRÁVNEJ ÚPRAVY

Začiatky snáh o zverenie registrácií do obchodného registra inému subjektu, teda zavedenie externých registrátorov na Slovensku, možno datovať do roku 2014, kedy 1. januára 2014 v Čechách nadobudol účinnosť zákon č. 304/2013 Sb., o verejných rejstříkoch právnických a fyzických osob (ďalej aj ako „ZVR“). Tento zákon prináša podstatnú zmenu oproti dovtedajšej právnej úprave, keď v jeho tretej časti v § 108 až 118 upravuje ako doplnkovú možnosť popri zápisoch

vykonávaných registrovým súdom, aj vykonávanie zápisov do verejného registra notárom.¹

V rokoch 2014–2015 som túto tému prezentovala na zasadnutiach *Komisie pre rekonštrukciu civilného práva procesného*, ktorej som bola členkou. Výsledkom bola právna úprava zákona č. 161/2015 Z. z. *Civilného mimosporového poriadku* (ďalej aj ako „CMP“), ktorá zaviedla, že na konanie o zápis údajov do obchodného registra je kauzálne príslušný okrem registrového súdu aj iný subjekt, ak to ustanoví osobitný zákon. Týmto osobitným zákonom sa práve stal ZOR.

Zavedenie externých registrátorov spadá do širšieho rámca reformy obchodného registra. Prípravu legislatívnych zmien v podobe „odklonov“ určitých vecí z pôsobnosti súdov, najmä tých, ktoré stratili charakter sporov a majú už len povahu administratívnych postupov, do ktorej začleňujeme aj prevedenie agendy obchodného registra, požadovala aj Súdna rada SR vo svojom Uznesení č. 502 z 24. júna 2015.

JUDr. Katarína Valová, PhD.

- členka Prezídia Notárskej komory Slovenskej republiky
- notárka v Bratislave

Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2016–2020, schválené Uznesením vlády SR č. 141 z 13. apríla 2016 si dalo za cieľ okrem iného: „... prehodnotiť rozsah činností, ktoré dnes vykonávajú súdy, a ktoré nemajú povahu rozhodovania sporov a nepatria podľa Ústavy SR do obligatórnej pôsobnosti súdov; ide najmä o presun pôsobnosti v oblasti vedenia obchodného registra na iný subjekt poverený výkonom verejnej moci, ... vytvoriť predpoklady na systematické zlepšovanie postavenia Slovenskej republiky voči krajinám OECD a Európskej únie v hodnoteniach podnikateľského prostredia (napr. postavenie Slovenskej republiky v analýze *Doing Business*)“. Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2020–2024, ktoré bolo schválené Uznesením vlády SR č. 239 z 19. apríla 2020, už bolo vo veci reformy obchodného registra konkrétnejšie a dalo si za cieľ okrem iného:

- „zaviesť externých registrátorov v agende obchodného registra,
- zlepšiť podnikateľské prostredie, a to zavedením nového obchodného registra,
- zlepšiť postavenie SR v hodnoteniach podnikateľského prostredia, napríklad voči krajinám OECD a EÚ v kľúčových medzinárodných rebríčkoch a ratingoch napr. v *Doing Business* Svetovej banky, Svetového ekonomického fóra a pod.“

Snahy o zverenie registrácií do obchodného registra inému subjektu vyústili najskôr do vypracovania reformného zámeru Ministerstva spravodlivosti SR s názvom *Zlepšenie podnikateľského prostredia a odbremenenie súdneho systému*. Tento reformný zámer bol schválený hodnotiacou komisiou

na posudzovanie reformných zámerov v júli 2016. Následne v jeho intenciách Ministerstvo spravodlivosti SR spracovalo návrh projektu *Obchodný register a životné situácie podnikateľov*, ktorý bol schválený aj Ministerstvom vnútra SR v júni 2017, a *Návrh opatrení na zlepšenie podnikateľského prostredia*, ktorý bol schválený vládou SR v júni 2017.² Základnou charakteristikou projektu obchodného registra bolo zameranie sa na legislatívnu podporu zavádzania inovatívnych procesov v obchodnom registri. V prvej fáze realizácie projektu obchodného registra sa vytvorila strategická pracovná skupina zložená zo zástupcov súdov, zástupcov orgánov verejnej správy, notárov, advokátov ako aj zo zástupcov odbornej verejnosti. Z činnosti tejto skupiny vyplynuli okruhy základných tém, ktoré sa spracovali do návrhu opatrení zameraných na zlepšenie súčasného fungovania a efektivity obchodného registra. Jednou z týchto tém bolo aj odbremenenie registrových súdov od registračnej agendy presunom jej významnej časti na externých registrátorov. Vzhľadom na význam týchto tém Ministerstvo spravodlivosti SR vypracovalo podrobný *Návrh opatrení na zlepšenie fungovania obchodného registra*, ktorý bol schválený vládou SR v apríli 2018.

Za účelom zistenia vhodného subjektu na vykonávanie zápisov do obchodného registra, ktorý má pôsobiť v pozícii externého registrátora, Ministerstvo spravodlivosti SR v spolupráci so strategickou pracovnou skupinou vypracovalo *Analýzu subjektov pre externé zápisy do Obchodného registra*. Vo výsledku analýza dospela k záveru, že pri zväžení možnosti zachovania kontinuity v oblasti obchodného registra, ale na druhej strane aj dosiahnutia zvýšenia komfortu zapisovaných subjektov a splnenia požiadaviek vyplývajúcich z hodnotenia analýzy *Doing Business*, sa ako najadekvátnejšie riešenie registrácie do obchodného registra javila kombinácia zachovania registrového súdu a možnosti vykonávania časti agendy týkajúcej sa zápisov do obchodného registra externými registrátormi – notármi.³

V roku 2019 Ministerstvo spravodlivosti SR vypracovalo v súlade s citovanými materiálmi aj paragrafové znenie návrhu zákona, podľa ktorého externým registrátorom je len notár. Avšak dôsledkom zmeny vlády SR nebol tento návrh zákona postúpený do ďalšieho legislatívneho procesu.

V priebehu roku 2021 prišla Slovenská advokátska komora s iniciatívou „zabojsť“ o to, aby aj advokáti boli externými registrátormi do obchodného registra popri notároch. Následne Ministerstvo spravodlivosti SR upravilo pôvodný materiál a nazvalo ho *Návrh opatrení k efektívnemu fungovaniu obchodného registra*, kde boli ako externí registrátori zaradení už aj advokáti. V rámci medzirezortného pripomienkového konania k uvedenému materiálu si Notárska komora SR (ďalej aj ako „NK SR“) uplatnila zásadné pripomienky. Napriek tomu však v júli 2021 vláda SR schválila upravený materiál, podľa ktorého sú externými registrátormi popri notároch aj advokáti.⁴

1 Brázda, R., Šedivý, P. Zápis do verejného rejstříku notářem. *ARS NOTARIA*, 2014, č. 3, s. 4.

2 Valová, K. Úvodník. *ARS NOTARIA*, 2023, č. 3, s. 2.

3 Tamtiež, s. 3.

4 Tamtiež, s. 2.

Advokáti majú síce praktické skúsenosti s podávaním návrhov na zápis do obchodného registra v elektronickej podobe, s elektronicou komunikáciou vo všeobecnosti, s poskytovaním právnej pomoci zapisovaným subjektom pri dokladaní a príprave podkladov potrebných k zápisu do obchodného registra. Negatívom v prípade advokátov ako externých registrátorov však je potenciálny konflikt záujmov, ktorý by mohol nastať v prípade, ak by advokát súčasne zastával pozíciu aj advokáta a aj registrátora vo vzťahu k tomu istému zapisovanému subjektu. Advokáti z hľadiska ich doterajšej činnosti nemajú žiadne praktické skúsenosti s vedením verejných registrov, čo taktiež možno vnímať ako negatívne kritérium pri posudzovaní vhodnosti advokáta ako externého registrátora. S výkonom činnosti externého registrátora je spojená nevyhnutnosť výkonu dohľadu štátu nad vykonávaním registrácie, čo by mohlo predstavovať riziko ohrozenia nezávislosti advokáta pri poskytovaní iných právnych služieb a mohlo by ísť o zásadnú prekážku výkonu tejto funkcie advokátom.⁵

Nakoniec víťazom dlhoročného „boja“ o uvedenú kompetenciu sa stali notári a dňa 20. júna 2023 Národná rada SR s počtom hlasov 123 schválila predmetnú novelu ZOR. Trochu paradoxne sa napriek uvedenému množstvu analýz a návrhov či už zo strany Ministerstva spravodlivosti SR alebo vlády SR neschválil návrh zákona formou štandardného legislatívneho procesu ako vládny návrh, ale bol schválený poslanecký návrh zákona.

Schválením zákona však práca Prezídia NK SR na tejto kompetencii neskončila, práve naopak. Legiškákačnú lehotu sme využili na prípravu pripojenia Centrálného informačného systému NK SR na obchodný register, aj prostredníctvom vytvorenia nového notárskeho registra s pracovným názvom „Notársky obchodný register“. Zároveň prebiehali legislatívne práce v spolupráci s Ministerstvom spravodlivosti SR na príprave vykonávacej vyhlášky ku schválenej novele ZOR, ktorá bola prijatá dňa 4. októbra 2023 ako vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 389/2023 Z. z. o registrácii údajov do obchodného registra registrátorom (ďalej aj ako „vykonávacia vyhláška“).

3. OBCHODNÝ REGISTER V PRÁVE EURÓPSKEJ ÚNIE

Právne predpisy Európskej únie, ktoré upravujú problematiku obchodného registra, majú povahu sekundárnych prameňov práva Európskej únie a problematikou obchodného registra sa zaoberajú v rámci úseku práva obchodných spoločností. Z hľadiska ich zamerania ide najmä o úpravu princípu publicity ako takého, ktorý sa realizuje prostredníctvom obchodného registra, a o vymedzenie požiadaviek na minimálny rozsah údajov o obchodných spoločnostiach, ktoré sa prostredníctvom obchodného registra majú sprístupniť verejnosti. Samotný spôsob vedenia obchodného registra je v prevažnej miere ponechaný na národnú právnu úpravu. Ide o nasledovné smernice Rady Európskej únie:

- Prvá obchodná smernica Rady č. 68/151/EHS z 9. marca 1968 o koordinácii zabezpečení, ktoré členské štáty poža-

dujú z dôvodu ochrany záujmov spoločníkov a iných osôb od spoločností, so zámerom vytvoriť takéto zabezpečenia ekvivalentné v celom Spoločenstve (*publikačná smernica*), nahradená smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2017/1132/EU zo 14. júna 2017 o niektorých aspektoch práva obchodných spoločností (ďalej aj ako „Prvá obchodná smernica“),

- Druhá obchodná smernica Rady č. 77/91/EHS z 13. decembra 1976 o koordinácii zabezpečení, ktoré členské štáty požadujú z dôvodu ochrany záujmov spoločníkov a iných osôb od spoločností, v súvislosti so založením a vznikom kapitálových spoločností, s vytváraním a zmenou ich imania, so zámerom vytvoriť takéto zabezpečenia ekvivalentné v celom Spoločenstve (*kapitálová smernica*), nahradená smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2017/1132/EU zo 14. júna 2017 o niektorých aspektoch práva obchodných spoločností,
- Tretia obchodná smernica Rady č. 78/855/EHS z 9. októbra 1978, ktorá sa týka fúzií akciových spoločností (*smernica o fúziách*), nahradená smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2017/1132/EU zo 14. júna 2017 o niektorých aspektoch práva obchodných spoločností (ďalej aj ako „Tretia obchodná smernica“),
- Šiesta obchodná smernica Rady č. 82/891/EHS zo 17. decembra 1982, ktorá sa týka rozdelenia akciových spoločností (*smernica o rozdelení akciových spoločností*), zmenená smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2017/1132/EU zo 14. júna 2017 o niektorých aspektoch práva obchodných spoločností (ďalej aj ako „Šiesta obchodná smernica“),
- Jedenásta obchodná smernica Rady č. 89/666/EHS z 21. decembra 1989, týkajúca sa požiadaviek na zverejňovanie informácií v súvislosti s organizačnými zložkami (pobočkami) kapitálových spoločností zriadenými v niektorom z členských štátov, ak sa samotná obchodná spoločnosť riadi právom iného členského štátu (*smernica o zriaďovaní pobočiek spoločností*), nahradená smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2017/1132/EU zo 14. júna 2017 o niektorých aspektoch práva obchodných spoločností,
- Dvanásť obchodná smernica Rady č. 89/667/EHS z 21. decembra 1989 o jednoosobových spoločnostiach s ručením obmedzeným, nahradená smernicou Európskeho parlamentu a Rady č. 2009/102/ES zo 16. septembra 2009 v oblasti práva obchodných spoločností o spoločnostiach s ručením obmedzeným s jediným spoločníkom.⁶

Podľa čl. 10 Prvej obchodnej smernice platí, že členské štáty sú povinné podrobiť proces založenia a vzniku kapitálových

⁵ Valová, K. Advokácia a notárstvo – vzťah dvoch právnických profesií na Slovensku. In: *Vzťahy medzi právnickými profesiami*. Bratislavské právnické fórum 2021. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 19.

⁶ Valová, K. Obchodný register de lege ferenda. *Justičná revue* 2018, č. 11, s. 1 202.

spoločnosť (tzn. akciovej spoločnosti, spoločnosti s ručením obmedzeným, prípadne komanditnej spoločnosti na akcie), predchádzajúcej kontrole splnenia zákonných požiadaviek, ktorá môže mať podľa voľby členského štátu jednu z nasledujúcich dvoch foriem:

- prvou formou je súdna alebo správna kontrola splnenia podmienok na vznik kapitálovej spoločnosti ustanovených právnymi predpismi (vykonávaná orgánom zodpovedným za vedenie obchodného registra – registrovým súdom alebo registrovým úradom),
- druhou formou je zabezpečenie vyhotovovania zakladateľských dokumentov kapitálovej spoločnosti, najmä zakladateľská zmluva (listina), stanovy, ako aj každej zmeny týchto dokumentov, vo forme verejných listín, ktorými sa osvedčuje dodržanie podmienok ustanovených právnymi predpismi.

Podobná právna úprava platí podľa čl. 16 Tretej obchodnej smernice a podľa čl. 14 Šiestej obchodnej smernice aj v prípade splynutia, zlúčenia alebo rozdelenia akciových spoločností. Za predpokladu, že právne predpisy členského štátu nevyžadujú, aby účinnosti týchto zmien predchádzala súdna alebo správna kontrola dodržania zákonných predpokladov, vyžaduje sa, aby mali zápisnice z valných zhromaždení, na ktorých sa o zmenách rozhodlo, ako aj uzatvorená zmluva o splynutí alebo zlúčení (projekt rozdelenia) formu verejných listín, ktoré ich dodržanie osvedčujú.⁷

Notár alebo orgán, ktorému prislúcha spísanie verejnej listiny, musí osvedčiť a potvrdiť existenciu a platnosť právnych úkonov a povinných náležitostí zlúčenia, ako aj projekt zlúčenia. Tretia obchodná smernica prvýkrát výslovne zmienila notára ako toho, kto môže takúto verejnú listinu nielen písať, ale na rozdiel od Prvej obchodnej smernice navyše vyžaduje, aby notár osvedčil splnenie všetkých formalít, ktoré právny poriadok pre zlúčenie vyžaduje. Tým bol urobený prvý krok k posilneniu významu notára nielen ako garanta zákonnosti, ale aj toho, kto vykonáva zápis zlúčenia do obchodného registra. Tretia obchodná smernica bola v roku 2011 nahradená kodifikovaným znením pod názvom „Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2011/35/EU z 5. apríla 2011 o zlúčeníach akciových spoločností (kodifikované znenie)“, avšak požiadavky zakotvené v čl. 16 sa nezmenili.⁸

V roku 1982 bola prijatá Šiesta obchodná smernica, ktorá stanovila pravidlá pre rozdelenie akciových spoločností. Tá v čl. 14 ustanovuje, že ak právny poriadok členského štátu nestanoví predbežnú súdnu alebo správnu kontrolu zákonnosti, alebo ak sa táto kontrola nevzťahuje na všetky právne úkony nevyhnutné pre rozdelenie, použije sa čl. 16 Tretej obchodnej smernice. Šiesta obchodná smernica bola

niekoľkokrát menená, avšak čl. 14 zostáva stále nezmenený. Z toho vyplýva, že aj na rozdelenie akciových spoločností, pokiaľ ide o úlohu notára, sa majú aplikovať rovnaké pravidlá ako pre zlúčenie.⁹

4. VÝBER EXTERNÉHO REGISTRÁTORA

Vzhľadom k tomu, že obchodná spoločnosť vzniká na zmluvnom základe, je potrebné zabrániť vytvoreniu reálnej nerovnováhy medzi záujmami zúčastnených osôb nevyhnutnou kontrolou zákonnosti pri zakladaní obchodnej spoločnosti aj pri zmenách jej vnútorných pomerov. Túto úlohu môže splniť len ten, komu zákon ukladá konať nestranné a odborne s tým, že pri porušení zákonom stanovenej rovnováhy môže zabrániť vzniku obchodnej spoločnosti, jej zmene alebo zániku. Takúto úlohu môže zohrať samozrejme nezávislý súd, správny orgán alebo iná osoba (úrad), ktorá spĺňa vyššie opísané atribúty. Takouto osobou (úradom) je v podmienkach Českej republiky (aj Slovenskej republiky – pozn. autorky) nepochybne notár, ktorému zákon ukladá konať nestranné. Notár môže odmietnuť vykonanie úkonu, ak tento úkon odporuje zákonu alebo iným všeobecne záväzným právnym predpisom. Notárske zápisnice sú verejnými listinami, o ktorých platí domnienka správnosti. To všetko je predpokladom pre to, aby notári v Českej republike (aj Slovenskej republike – pozn. autorky) mohli plniť funkciu kontroly zákonnosti založenia, vzniku, zmeny, zrušenia a zániku obchodných spoločností. Úloha notára ako strážcu zákonnosti teda umožňuje, aby túto funkciu neplnil jedine súd. Nie je teda nutné prevádzať súdny meritórny prieskum pri zápisoch do obchodného registra, pokiaľ má byť skutočnosť, ktorá sa zapisuje, osvedčená notárom v rámci jeho notárskej činnosti. Notár tak vlastne poskytuje alebo môže poskytovať službu aj tomu, kto vedie obchodný register, pretože ho môže zbaviť bremena vecného prieskumu zapisovaných skutočností. Tým sa však úloha notára v obchodnom práve nemusí vyčerpať. Pokiaľ notár ako strážca zákonnosti pri založení, vzniku, zmene, zrušení alebo zániku obchodnej spoločnosti osvedčí určitú skutočnosť ako súlad s objektívnym právom, nie je už žiaden vecný dôvod, aby nevykonával aj samotný zápis spoločnosti do verejného registra.¹⁰

Pri výbere vhodného externého registrátora v Slovenskej republike boli subjekty, ktoré prichádzali do úvahy, podrobené hodnotiacim kritériám ich vhodnosti a pripravenosti na potenciálne vykonávanie časti nesporevej agendy v pozícii externého registrátora. Medzi tieto subjekty boli zaradení notári, advokáti, jednotné kontaktné miesta, integrované obslužné miesta, súdni exekútori a správcovia konkurznej podstaty. Za účelom získania objektívnych údajov bol skúmaný aj variant zachovania registrových súdov, resp. kombinácia ich pôsobenia spolu s externým registrátorom, ako aj zváženie vytvorenia nového subjektu, ktorý by vykonával registračnú činnosť. Metodika výberu vhodného subjektu bola založená na posudzovaní a komparácii vopred stanovených atribútov nevyhnutných pre posúdenie najvhodnejšieho kandidáta na prevzatie agendy obchodného registra. Ide najmä o nasledovné atribúty: možný konflikt záujmov, dosiahnutie užívateľského komfortu zapisovaných subjektov, miestna/územná dostupnosť služieb registrátorov,

7 Z dôvodovej správy k ZOR www.nrsr.sk/web/dynamic/Download.aspx?DocID=186872.

8 Dědič, J. Úloha notárství a jeho přínos v právu obchodních korporací. *Ad Notam*, 2011, č. 6, s. 15.

9 Tamtiež, s. 15–16.

10 Tamtiež, s. 14–15.

časová dostupnosť služieb registrátorov, odborné predpoklady registrátorov, rýchlosť zápisu, administratívna náročnosť, právna pomoc s návrhom, náklady na štátny rozpočet, možnosť digitalizácie zbierky listín, náročnosť dohľadu nad registrátormi zo strany štátu, možnosť priamej úhrady poplatku (napr. platobnou kartou), pripravenosť informačného systému na e-služby obchodného registra v súčasnosti, poskytovanie „help desku“ a informácií spojených s e-službami obchodného registra.¹¹

Pri skúmaní predpokladov a podmienok na výkon činnosti externého registrátora sa ako najvhodnejší subjekt pre vykonávanie externých zápisov do obchodného registra javil notár. Základnou výhodou, ktorá hovorila v prospech notára, bola predchádzajúca participácia a s tým súvisiace skúsenosti NK SR pri prvej úprave elektronických služieb obchodného registra (priame prepojenie informačného systému NK SR s obchodným registrom). NK SR sa taktiež javila ako technicky aj personálne pripravená prevziať celú škálu úkonov súvisiacich so zápismi do obchodného registra. U notára tiež možno predpokladať „proklientský“ prístup spočívajúci v poskytovaní súvisiacej právnej pomoci zapisovaným subjektom, vo flexibilnom prispôbení poskytovania služieb notára klientovi (najmä miestna a časová koordinácia, napr. dohodnutie si termínu, možná neformálna telefonická alebo e-mailová vzájomná komunikácia). Tieto výhody môžu priniesť značný prospech podnikateľom, ktorí by tak vybavili všetky záležitosti týkajúce sa obchodnej spoločnosti u notára v reálnom čase. Za výhody notárov ako externých registrátorov možno označiť aj zlepšenie dostupnosti registračných služieb v podobe zvýšenia počtu registračných miest na 332 vzhľadom na existujúcu štruktúru a rozmiestnenie notárskych úradov. Pri úvahe o konkrétnom budúcom legislatívnom riešení právneho postavenia notárov ako externých registrátorov, boli vzaté do úvahy aj pravidlá pre vylúčenie konfliktu záujmov, ktoré by mohli potenciálne ohrozovať nezávislosť výkonu funkcie externého registrátora. Avšak zo samotnej povahy a zamerania činnosti vykonávanej notárom, konflikt záujmov je z povahy veci vylúčený, ak sú podklady na registráciu notárom v pozícii externého registrátora vo forme notárskej zápisnice vypracovanej tým istým notárom (napr. pri spisovaní notárskej zápisnice z valného zhromaždenia a následného bezprostredného vykonania zápisu do obchodného registra s tým súvisiaceho) alebo ak sú listiny tvoriace podklad pre zápis vypracované advokátom.¹²

Aj podľa právnych teoretikov, napríklad doc. Bohumila Havla,¹³ prieskum, ktorý najmä Prvá obchodná smernica v predpísaných prípadoch vyžaduje, predpokladá takú činnosť, ktorú dnes okrem súdu vykonáva jedine notár a presun tejto agendy do jeho rúk je preto logickým vyústením diskusií.

Najvhodnejším riešením sa teda javila dvojkoľajnosť spočívajúca v tom, že o zápisoch do obchodného registra by mohol s rovnakými účinkami rozhodovať buď registrový súd, alebo externý registrátor – notár. Návrh na súd sa má podávať jedine elektronicky a návrh k notárovi môže byť aj ústny, keďže ide o neformálne konanie. Obranou proti vykonaniu zápisu notárom by zostala možnosť navrhnúť zrušiť zápis týchto údajov, o ktorej by rozhodoval v konaní o zrušení zápisu

údajov registrový súd podľa § 299 a nasl. CMP. Vo výsledku sa preto dospelo k záveru, že pri zvážení možnosti zachovania kontinuity v oblasti obchodného registra, ale na druhej strane aj dosiahnutia zvýšenia komfortu zapisovaných subjektov, sa ako najadekvátnejšie riešenie registrácie do obchodného registra javila dvojkoľajnosť podobne ako v Českej republike, teda kombinácia zachovania registrového súdu a možnosti vykonávania časti agendy týkajúcej sa zápisov do obchodného registra externými registrátormi – notármi. Pre zapisované subjekty je registrácia notárom len ďalšou možnosťou pri zachovaní spôsobu podávania návrhov na zápis do obchodného registra aj prostredníctvom registrového súdu.¹⁴

5. REGISTRÁCIA VYKONANÁ NOTÁROM

5.1. ROZSAH REGISTRÁCIE NOTÁROM

Možnosť vykonať zápis údajov do obchodného registra externým registrátorom, ktorým je notár, upravuje jediný paragraf, a to § 7b ZOR. Samotný text § 7b ZOR je pomerne stručný a nie plne nadväzuje na ostatnú právnu úpravu zápisov údajov do obchodného registra vykonávanú súdmi. Žiadateľ o registráciu si môže vybrať ktoréhokoľvek notára bez ohľadu na jeho sídlo. Zápisom údajom sa pritom rozumie akýkoľvek zásah do obsahu databázy obchodného registra, teda zápis údajov do obchodného registra, zmenu zapísaných údajov a výmaz zapísaných údajov.

ZOR neupravuje rozsah registrácie údajov do obchodného registra prostredníctvom notára, ale v dôvodovej správe k novele ZOR sa uvádza: „*predpokladá sa, že nábeh registračnej agendy externými registrátormi bude postupný*“. Na to reflektuje vykonávacia vyhláška, podľa ktorej s účinnosťou od 1. novembra 2023 do 31. decembra 2024 bude môcť notár registrovať len prvý zápis (prvozápis) spoločnosti s ručením obmedzeným do obchodného registra okrem zápisu v dôsledku premeny, cezhraničnej premeny alebo zmeny právnej formy. Ostatné druhy zápisov (zápis údajov do obchodného registra všetkých obchodných spoločností a družstiev, zmenu zapísaných údajov a výmaz zapísaných údajov) bude môcť notár vykonávať až s účinnosťou od 1. januára 2025.

Postupný nábeh registračnej agendy externými registrátormi je zavedený z dôvodu technických obmedzení aktuálneho informačného systému Ministerstva spravodlivosti SR Corwin (Commercial Register for Windows), ktorý vznikol v roku 1997 a technologický upgrade bol realizovaný v roku 2004. Podľa Ministerstva spravodlivosti SR Corwin svojim rozsahom

11 Príloha č. 1 „Analýza subjektov pre externé zápisy do Obchodného registra“ k materiálu Ministerstva spravodlivosti SR „Návrh opatrení na zlepšenie fungovania obchodného registra“ schválený vládou SR dňa 20. apríla 2018.

12 Materiál Ministerstva spravodlivosti SR „Návrh opatrení na zlepšenie fungovania obchodného registra“ schválený vládou SR dňa 20. apríla 2018, s. 15–18.

13 Havel, B. Postavení notáře v rekonstruovaném obchodním právu. *Ad Notam*, 2011, č. 6, s. 24.

14 Valová, K. Obchodný register de lege ferenda. *Justičná revue* 2018, č. 11, s. 1 202.

už nepokrýva aktuálne požiadavky na správu obchodného registra a, zjednodušene povedané, nie je hospodárne investovať finančné prostriedky na jeho úpravu tak, aby bolo možné notármi vykonávať aj ďalšie zápisy. Pôvodným zámerom Ministerstva spravodlivosti SR bolo zavedenie externých registrátorov súčasne s vybudovaním nového informačného systému obchodného registra, čo by umožňovalo poskytnúť komplexnú službu notára ako registrátora pri všetkých zápisoch do obchodného registra. Preto sa po úspešnom verejnom obstarávaní počíta s vybudovaním nového informačného systému obchodného registra do 31. decembra 2024.

Pokiaľ viem, v Čechách bola situácia obdobná tej našej, keď so zápismi notárov do obchodného registra počítala česká legislatíva už od 1. januára 2014, avšak z dôvodu, že v tejto dobe nebol dostatočne pripravený informačný systém, bolo reálne možné vykonávať zápis spoločností notárom až od 1. mája 2014.

5.2. REGISTRAČNÁ ŽIADOSŤ

Registráciu notár vykoná na základe registračnej žiadosti, čo je obdoba návrhu pri registrácii vykonávanej súdom, aby sa tak aj pojmomologicky rozlíšilo podanie notárovi a podanie súdu. ZOR ani vykonávacia vyhláška neupravujú formu registračnej žiadosti, preto môže ísť o žiadosť ústnu, ale aj písomnú, podanú notárovi akoukoľvek formou, teda osobne alebo elektronickou komunikáciou, či už e-mailom alebo do dátovej schránky notára, čo má byť výhodou oproti formálnejšiemu procesu na súde. Stačí, ak z nej bude zrejme, kto ju podáva, ktorému registrátorovi je určená, a že sa požaduje vykonanie registrácie v súlade s prílohami registračnej žiadosti. Prijatá právna úprava kladie dôraz na neformálnosť vzťahu notár – žiadateľ, preto sa aj komunikácia predpokladá formou buď osobného stretnutia, mailu, alebo telefonicky tak ako pri iných úkonoch notárskej činnosti. Pri podaní žiadosti advokátom bude preferovaným komunikačným kanálom na doručovanie registračných žiadostí ústredný portál www.slovensko.sk.

Požiadavka Ministerstva spravodlivosti SR bola využiť doterajšie návrhové formuláre pre zápis do obchodného registra aj pri registrácii notármi. Ministerstvo to zabezpečilo tak, že podľa vykonávacej vyhlášky bude jednou z obligatórnych príloh registračnej žiadosti práve elektronický formulár určený na podávanie návrhu na registráciu (ďalej aj ako „návrhový formulár“) v rovnakej forme a podobe ako ten, ktorý sa podáva na registrový súd. Ďalšou obligatórnou prílohou registračnej žiadosti je elektronická podoba listín v rovnakej forme, ako sa podávajú na registrový súd. V prípade, ak je navrhovateľ zastúpený, je obligatórnou prílohou registračnej žiadosti aj elektronická podoba plnomocenstva alebo iného elektronického dokumentu, podľa ktorého je zástupca navrhovateľa oprávnený konať v jeho mene.

15 Valová, K. Notár ako registrátor do obchodného registra. *ARS NOTARIA*, 2023, č. 4, s. 12.

16 Tamtiež, s. 12.

Rovnako ako doteraz postačuje, keď sú prílohy naskenované a podpísané kvalifikovaným elektronickým podpisom navrhovateľa alebo jeho oprávneného zástupcu alebo priamo podpísané kvalifikovaným podpisom zakladateľa a ostatných zákonom určených osôb. Takže ani v tomto sa nič oproti doterajšiemu postupu nemení.¹⁵

5.3. ÚKONY NOTÁRA PRED REGISTRÁCIOU

Notár preveruje splnenie podmienok pre zápis údajov do obchodného registra v rovnakom rozsahu ako súd, resp. vyšší súdny úradník. Registračnú žiadosť s prílohami notár preskúma z formálneho hľadiska, tzn. v rozsahu jej úplnosti, vrátane príloh, súlad údajov uvedených v návrhovom formulári s údajmi vyplývajúcimi z listín, ako aj splnenie ďalších zákonom taxatívne vymedzených formálnych predpokladov zápisu. V prípade zápisov osobitného právneho významu, ako je napr. prvozápis obchodnej spoločnosti a zápis splnutia, zlúčenia alebo rozdelenia obchodnej spoločnosti, zostáva do istej miery zachovaná aj materiálna kontrola, keďže súd, a teda aj notár, musí preskúmať aj splnenie ďalších podmienok presne ustanovených v ZOR.

Registrátor pred vykonaním registrácie poučí navrhovateľa o podmienkach pre vykonanie zápisu údajov do obchodného registra a o potrebe súčinnosti zo strany žiadateľa. Zakonodarcia nešpecifikoval obsah, rozsah ani formu poučovacej povinnosti. Mám za to, že notár má žiadateľa poučiť o tom, čo ako registrátor preveruje, teda rozsah podmienok, ktoré je potrebné splniť pre zápis údajov do obchodného registra podľa § 6 a 7 ZOR. Notár môže tiež poučiť žiadateľa o ďalších skutočnostiach, napríklad o zapisovaných údajoch do obchodného registra (§ 2 ZOR) alebo o náležitostiach návrhového formulára. Keďže právna norma neukladá konkrétnu formu poučenia, je znova na notárovi, akú formu zvolí. Tá sa bude pravdepodobne odvíjať od formy komunikácie s tým ktorým žiadateľom.¹⁶

5.4. NEVYKONANIE REGISTRÁCIE

Notár môže podľa zákona č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „NP“) vykonávať notársku činnosť, ďalšiu činnosť podľa osobitného zákona a osobitnú činnosť mediátora a rozhodcu alebo v súvislosti s výkonom notárskej činnosti môže notár poskytovať právne rady a spisovať iné listiny. Registráciu notárom do obchodného registra možno zaradiť medzi ďalšiu činnosť notára vykonávanú na základe osobitného zákona, ktorým je ZOR. Keďže § 4 NP zavádza legislatívnu skratku „notárska činnosť“, ktorou je samotná vlastná notárska činnosť, ale aj ďalšia činnosť notára, vzťahujú sa ustanovenia NP aj na činnosť notára ako registrátora.

Notár je tak povinný pri registrácii údajov do obchodného registra postupovať nezávisle a nestranné, je povinný postupovať s odbornou starostlivosťou ako aj odmietnuť vykonať úkon, ak je zjavné, že odporuje zákonu, obchádza zákon alebo sa prieči dobrým mravom, povinnosť zachovávať mlčanlivosť a podobne. Notár ako registrátor je na druhej strane oprávnený pri registrácii využívať Centrálny informačný systém NK SR.

Ak nie sú splnené podmienky pre registráciu (pričom ide o nedostatky odstrániteľné) alebo ak prílohy registračnej žiadosti obsahujú chyby v písaní alebo počítaní alebo iné zrejme nesprávnosti, vyzve registrátor navrhovateľa, aby mu v ním určenej lehote poskytol súčinnosť, najmä aby registračnú žiadosť doplnil alebo odstránil jej nedostatky.

Ak navrhovateľ neposkytne požadovanú súčinnosť alebo ide o nedostatky registračnej žiadosti, ktoré sú neodstrániteľné, notár registráciu nevykoná. V terminológii NP ide o odmietnutie vykonať úkon z dôvodu, že je zjavné, že úkon odporuje zákonu, obchádza zákon, prieči sa dobrým mravom, alebo ak vykonanie úkonu osobitný zákon zveril inému orgánu verejnej moci, alebo ak žiadateľ nezložil primeraný preddavok na odmenu notára a na náhradu jeho hotových výdavkov (§ 36 NP). Na požiadanie vydá notár žiadateľovi písomné potvrdenie o dôvodoch odmietnutia úkonu.

Ak teda notár registráciu nevykoná, môže navrhovateľ podať novú registračnú žiadosť u toho istého notára alebo u iného notára alebo sa obrátiť s návrhom na príslušný registrový súd. Je potrebné podotknúť, že nevykonanie zápisu nezakladá možnosť podania opravného prostriedku ani prekážku rozhodnutia vo veci. Preto sa klient môže obrátiť aj s rovnakou registračnou žiadosťou v tej istej veci na iného notára, avšak táto by mala byť rovnako aj u iného notára odmietnutá.¹⁷

5.5. POSTUP PRI REGISTRÁCIÍ NOTÁROM

Pri podaní registračnej žiadosti notárovi môžu nastať spravidla tieto situácie:

- navrhovateľ notára požiada o právnu pomoc s vypracovaním podkladových listín (najmä zakladateľská listina alebo spoločenská zmluva a ďalšie obligatórne alebo fakultatívne listiny, ktoré sa prikladajú k registračnej žiadosti), následne splnomocní notára na vypracovanie registračnej žiadosti, ktorej prílohami sú už notárom vyhotovené podkladové listiny, návrhový formulár vypracovaný notárom a plnomocenstvo; následne postupuje notár ako registrátor;
- navrhovateľ, ktorý má vypracované podkladové listiny (najmä zakladateľská listina alebo spoločenská zmluva a ďalšie obligatórne alebo fakultatívne listiny, ktoré sa prikladajú k registračnej žiadosti), požiada notára o právnu pomoc s vypracovaním návrhového formulára, následne splnomocní notára na vypracovanie registračnej žiadosti, ktorej prílohami sú žiadateľom predložené podkladové listiny, notárom vyhotovený návrhový formulár a plnomocenstvo; následne postupuje notár ako registrátor;
- navrhovateľ má vypracované podkladové listiny (zakladateľská listina alebo spoločenská zmluva a ďalšie obligatórne alebo fakultatívne listiny, ktoré sa prikladajú k registračnej žiadosti), aj návrhový formulár a notára buď sám alebo prostredníctvom zástupcu požiada iba o úkon registrácie údajov do obchodného registra; notár tu postupuje iba ako registrátor.

Zástupcom navrhovateľa môže byť len advokát, notár alebo fyzická osoba, ktorá je zamestnancom navrhovateľa alebo zamestnancom právnickej osoby, ktorá je s navrhovateľom majetkovo alebo personálne prepojená. Z dôvodu zamedzenia pokútnictva a obmedzenia možných podvodov nie je prípustné iné zastúpenie.

ZOR ani vykonávacia vyhláška neupravujú spôsob, ako notár preverí, že osoba je zamestnancom navrhovateľa alebo zamestnancom právnickej osoby, ktorá je s navrhovateľom majetkovo alebo personálne prepojená, a táto skutočnosť bude teda na uvážení notára. Za preukázanie zamestnaneckého vzťahu je možné považovať predloženie pracovnej zmluvy, čestné vyhlásenie zamestnanca a/alebo zamestnávateľa, prípadne potvrdenie Sociálnej poisťovne o evidencii zamestnanca v registri poisťovne. Majetkové alebo personálne prepojenie je možné preukázať napríklad výpisom z obchodného registra alebo čestným prehlásením dotknutých osôb.¹⁸

6. NOTÁRSKA ZÁPISNICA OSVEDČUJÚCA SPLNENIE REGISTRAČNÝCH PODMIENOK

Na rozdiel od českej právnej úpravy (§ 109 ZVR), na Slovensku splnenie podmienok pre zápis do obchodného registra notár pred samotnou registráciou vždy osvedčí formou osvedčujúcej notárskej zápisnice. Je tomu tak preto, že na Slovensku sa pre platnosť väčšiny právnych úkonov v práve obchodných spoločností nevyžaduje forma notárskej zápisnice, a preto je obligatórne vo forme notárskej zápisnice aspoň splnenie podmienok na registráciu. Notár po spísaní osvedčujúcej notárskej zápisnice o splnení podmienok pre zápis údajov do obchodného registra už nemôže odmietnuť vykonať úkon registrácie údajov do obchodného registra.

Osvedčujúca notárska zápisnica nemá účastníkov, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje inak. ZOR ani iný právny predpis neustanovuje, aby notárska zápisnica o splnení podmienok pre zápis údajov do obchodného registra mala účastníkov (ani žiadateľ o úkon nemusí byť účastníkom notárskej zápisnice), teda túto notársku zápisnicu povinne podpisuje len notár. Nie je ale v rozpore so zákonom, ak by notársku zápisnicu podpísal aj žiadateľ, v tomto prípade by bol účastníkom notárskej zápisnice aj tento žiadateľ.

Na zabezpečenie preverenia splnenia niektorých podmienok zápisu do obchodného registra a samotnej registrácie do obchodného registra NK SR zhotovila v rámci Centrálného informačného systému NK SR nový register s pracovným názvom Notársky obchodný register, prostredníctvom ktorého budú notári vykonávať aj samotné zápisy do obchodného registra. Tento register umožní notárovi automatizovane preveriť splnenie obsahových podmienok návrhového formulára, súlad jeho formy so zákonnými požiadavkami, rovnako aj súlad formy ďalších príloh registračnej žiadosti a najmä ďalšie skutočnosti požadované zákonom v rovnakom rozsahu, ako to robí

¹⁷ Op. cit. sub 15, s. 12.

¹⁸ Tamtiež, s. 12.

súd. Ide o preverenie voči externým systémom, napríklad či IČO alebo názov spoločnosti sú unikátne, či adresa sídla spoločnosti je referencovateľná voči Registru adries, či spoločník spoločnosti s ručením obmedzeným nemá nedoplatky voči Finančnej správe alebo voči Sociálnej poisťovni a podobne (spolu ide o 26 preverení prostredníctvom siedmych integrácií na tretie osoby, ktoré sú orgánmi verejnej moci).

Prostredníctvom Centrálného informačného systému NK SR notár zabezpečí nielen registráciu údajov do obchodného registra, ale zašle do Centrálného informačného systému súdництва aj všetky prílohy registračnej žiadosti, t. j. návrhový formulár na zápis údajov ako aj listiny a následne aj notársku zápisnicu, ktorou notár osvedčil splnenie podmienok pre vykonanie zápisu údajov do obchodného registra. Registrácia údajov sa vykoná bezodkladne (online).¹⁹

7. ODMENA NOTÁRA ZA REGISTRÁCIU

Otázku odmeny notára upravuje § 95 NP, podľa ktorého má notár za notársku činnosť nárok na odmenu určenú vyhláškou Ministerstva spravodlivosti SR č. 31/1993 Z. z. o odmenách a náhradách notárov v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „vyhláška o odmenách“).

Ustanovenia § 14b vyhlášky o odmenách upravujú odmenu notára ako registrátora vo výške 38 eur (aj za prvozápisy, aj za zmenové a výmazové zápisy) okrem prvého zápisu akciovej spoločnosti do obchodného registra, kedy je táto odmena vo výške 263 eur.

Notár má popri odmene za registráciu nárok aj na odmenu za spísanie notárskej zápisnice, ktorou osvedčí splnenie podmienok na zápis do obchodného registra. Odmena za spísanie tejto zápisnice, ktorej základ nemožno určiť alebo ho možno určiť len s nepomernými ťažkosťami, je vo výške 66 eur a po nadobudnutí účinnosti novely vyhlášky o odmenách od 1. januára 2024 je to 100 eur.

Notár má pri spisovaní notárskej zápisnice aj nárok na náhradu hotových výdavkov účelne vynaložených v súvislosti s vykonaním notárskeho úkonu (najmä odmena a náhrada hotových výdavkov uhradená Notárskej komore SR za prístup do Centrálného informačného systému) ako aj náhradu za stratu času.

Konečná odmena notára vrátane náhrad bude od 1. januára 2024 pri prvozápise spoločnosti s ručením obmedzeným, resp. od 1. januára 2025 pri ostatných zápisoch, nasledovná:

- pri prvozápisoch spoločnosti (s výnimkou akciovej spoločnosti) na úrovni súčasných súdnych poplatkov do obchodného registra, čiže približne 150 eur bez DPH,
- pri prvozápise akciovej spoločnosti na úrovni súčasných súdnych poplatkov do obchodného registra, čiže približne 375 eur bez DPH,
- pri zápise zmien zapísaných údajov ako aj pri výmaze

¹⁹ Op. cit. sub 15, s. 12.

²⁰ Tamtiež, s. 12.

údajov z obchodného registra to bude vo výške prvozápisu do obchodného registra, čiže približne 150 eur bez DPH.

Podľa § 7 vyhlášky o odmenách notárovi patrí pomerná časť odmeny za notársky úkon, ak zostal nedokončený bez jeho zavinenia alebo ak nedokončený úkon priniesol účastníkovi prospech. Napríklad ak notár zo zákonných dôvodov odmietne vykonať úkon registrácie, patrí mu odmena, pretože tento úkon zostal nedokončený z dôvodu, že je zjavné, že úkon odporuje zákonu, obchádza zákon, prieči sa dobrým mravom, alebo ak vykonanie úkonu osobitný zákon zveril inému orgánu verejnej moci, teda nie zavinením notára.

Notár môže požadovať primeraný preddavok na odmenu a na náhradu hotových výdavkov, čo v prípade činnosti registrátora najmä pri žiadateľoch, s ktorými notár nemá vybudovaný predošlý pracovný vzťah bude na mieste.²⁰

Súdne poplatky sa pri registrácii notárom, na rozdiel od Českej republiky, nevyberajú.

8. ZÁVER

Vzhľadom na znenie čl. 10 Prvej obchodnej smernice, čl. 16 Tretej obchodnej smernice a čl. 14 Šiestej obchodnej smernice je potrebné, aby v prípadoch, kedy podklady pre zápis do obchodného registra vyhotovil advokát (nie notár), následne notár vykonal preventívnu kontrolu prostredníctvom formálneho prieskumu splnenia podmienok na zápis údajov osobitnou notárskou zápisnicou (verejnou listinou).

Zavedenie notárov ako externých registrátorov do obchodného registra malo za cieľ odbremeniť súdy od nesporovej agendy, prispieť k rýchlejšiemu a efektívnejšiemu zápisu údajov do obchodného registra, a tým aj k zlepšeniu podnikateľského prostredia na Slovensku. Schválená právna úprava je pomerne stručná a ponecháva široký priestor na možnosti komunikácie medzi žiadateľom – podnikateľom a notárom. Predpokladá istú mieru proklientského prístupu a ochoty zhostiť sa novozavedenej agendy zo strany notárov a na druhej strane nelimituje podnikateľov v ich voľbe notára, prípadne v možnosti podania návrhu na súd tak ako doteraz. Až praktická aplikácia však prinesie odpovede na niektoré otázky neupravené právnym predpisom, napríklad či bude notár zodpovedať za nevykonanie registrácie v prípade, ak z technických dôvodov na strane Centrálného informačného systému súdництва nebude možné registráciu vykonať, ale notár v notárskej zápisnici osvedčí splnenie podmienok na zápis.

Zákonodarca zámerne neupravil ani formu právneho vzťahu medzi notárom a žiadateľom o registráciu, ani spôsob komunikácie medzi nimi, pretože pri registrácii notárom sa predpokladá neformálna komunikácia, resp. komunikácia prispôbená želaniu a možnostiam toho-ktorého klienta. Zákonodarca nestanovuje notárovi ani žiadnu lehotu na vykonanie zápisu. Je to z dôvodu, že ak konkrétny notár nebude mať časový priestor na rýchle vyhovieť žiadosti klienta, spravidla sa tento obráti na iného, „rýchlejšieho“ notára. ■

Právní kniha písaře Jana

MEZI NEJVÝZNAMNĚJŠÍ STŘEDOVĚKÉ PRÁVNÍ SBÍRKY, DOCHOVANÉ V ORIGINÁLE DO DNEŠNÍCH DNŮ, PATŘÍ BEZPOCHYBY PRÁVNÍ KNIHA VÝPOVĚDÍ BRNĚNSKÝCH KMETŮ PÍSAŘE JANA (SENTENTIAE DIVERSIS LOCIS IN BRUNNA IURA REQUIRENTIBUS IN SCRIPTIS TRADITAE), ZVANÁ ČASTĚJI PRÁVNÍ KNIHA PÍSAŘE JANA. JEDNÁ SE O NEJSTARŠÍ SOUHRN BRNĚNSKÉHO MĚSTSKÉHO PRÁVA, ZPRACOVANÝ PRO POTŘEBY MĚSTA V POLOVINĚ 14. STOLETÍ MĚSTSKÝM NOTÁŘEM JANEM, KTERÝ VE SLUŽBÁCH BRNA PŮSOBIL V LETECH 1343–1358.

Vzdělaný právník se brzy po svém nástupu do funkce městského písaře (notáře) zasloužil o vedení berního rejstříku, pamětní knihy, knihy statutů městské rady a knihy o jednání na městském soudě. Stal se také jako poradce přísedících hlavním znalcem a interpretem tehdy platného práva. Postavení vedoucího městské kanceláře využil k jejímu rozšíření o další pomocné písaře a po roce 1355 s nimi začal pracovat na právní knize, jejímž cílem bylo vytvoření pomůcky pro domácí soudní praxi, hlavně pro potřeby jejích vykonavatelů (přísežných). Obsahem měla kniha odpovídat principům nalézání práva, a proto v ní byly uspořádány starší nálezy a naučení brněnského městského soudu.

Kodex začínal přepisem nejdůležitějších právních dokumentů, totiž privilegií krále Václava I., udělených městu Brnu v roce 1243, a pokračoval jednotlivými kapitolami a sentencemi, v nichž byl u každého případu vylíčen postup procesu a rozsudek. Např. v kapitole s názvem *de testamentis* se věnuje povinnostem, které bylo nutno dodržet při posledním pořízení. Vzniklé dílo dnes patří nejen po stránce právní, ale i po stránce umělecké k nejvýznamnějším kulturním památkám České republiky, protože iluminovaný rukopis obsahuje výtvarně ztvárněné iniciály, jejichž význam dokresluje jednotlivá právní naučení. Používání práva zakotveného v kodexu se brzy stalo základním pilířem brněnského právního okruhu, zahrnujícího mnoho moravských i českých měst.

Ve druhé polovině 14. století se např. promítlo do právní praxe v Jihlavě, v Praze, v Kutné Hoře i jinde. Promyšlená struktura díla, jeho srozumitelnost a funkčnost zajistila jeho využívání dlouhá staletí a stala se inspiračním zdrojem pozdější unifikace městského práva v zemích České koruny. K té došlo na základě přijetí jednotných městských práv Pavla Kristiána z Koldína (1530–1589) z konce 70. let 16. století, ovšem na Moravě byla přijata s konečnou plat-

Městský notář Jan sedící u pultu s rozevřenou knihou podává výklad sporného případu a poukazuje na příklad jeho řešení v Právní knize, jejíž je sám autorem. Foto Archiv města Brna.

ností až v roce 1697. První tištěné vydání Právní knihy písaře Jana bylo realizováno pravděpodobně v Německu již koncem 15. století a zapříčinilo jí nebyvalou publicitu mimo vlastní sféru městského práva s odezvou v cizích zemích. Pozdější vydání kodexu se stala vítaným studijním materiálem právní teorie a právní historie.

O současnou podobu zpřístupnění této památky se zasloužil Miroslav Flodr, který ve třech svazcích edice přiblížil genezi vzniku, a především latinský přepis díla (Flodr, M. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. I. Úvod a edice; II. Komentář; III. Rejstříky a přehledy*. Brno, 1990–1993). Za archivní kulturní památku byla Právní kniha písaře Jana prohlášena v roce 1977 a jako rukopis č. 2 je uložena ve Sběrce rukopisů a úředních knih v Archivu města Brna.

Použitá literatura:

- Dřimal, J. *Archiv města Brna. Průvodce po fondech a sbírkách*. Praha, 1956.
- Flodr, M. *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. I. Úvod a edice*. Brno, 1990.
- *Dějiny města Brna 1*. Red. Jaroslav Dřimal, Václav Peša. Brno, 1969.
- *Dějiny Brna 2. Středověké město*. Red. Libor Jan. Brno, 2013.

Mgr. Jan Šimíček, notářský kandidát,
zástupce JUDr. Přemysla Kalouse, notáře v Brně

Z JUDIKATURY ÚSTAVNÍHO A NEJVYŠŠÍHO SOUDU ČR

Náhrada nákladů na výživu pozůstalým

Druh a družka nepatří mezi osoby oprávněné k náhradě nákladů na výživu pozůstalým podle § 2966 odst. 1 o. z., který takový nárok nezakládá osobám, jimž zemřelý nebyl povinen poskytovat výživné na základě zákona, ani poskytoval-li je dobrovolně. Snížení životní úrovně osoby, které zemřelý poskytoval výživné dobrovolně, ač k tomu nebyl ze zákona povinen, není bez dalšího okolností odůvodňující přiznání nároku na příspěvek na výživné podle § 2966 odst. 2 o. z.

ROZSUDEK NEJVYŠŠÍHO SOUDU ZE DNE 14. 12. 2022, SP. ZN. 25 CDO 3144/2021

Z ODŮVODNĚNÍ:

Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 12. 2. 2021, čj. 22 C 242/2019-138, zamítl žalobu o zaplacení 182 500 eur s příslušenstvím, o peněžitý důchod 5 000 eur měsíčně od 1. 12. 2019 a o 5 000 eur měsíčně od 1. 1. 2020 upravených podle valorizačních předpisů České republiky a rozhodl o nákladech řízení. V řízení o pojistné plnění za náhradu nákladů na výživu pozůstalé osoby vyšel ze zjištění, že dne 16. 12. 2016 u obce XY v České republice při dopravní nehodě zaviněné řidičem vozidla pojištěného pro případ vzniku odpovědnosti za újmu způsobenou jeho provozem u žalované zemřel jako spolujezdec pan M. W. (dále jen „poškozený“), druh žalobkyně. Žalobkyně s ním a se svými dvěma dětmi z předchozího manželství (nar. XY a XY) žila od roku 2010 ve společné domácnosti. Do května 2016 byla nezaměstnaná, poškozený jí i jejím dětem zajišťoval ze svého příjmu

28 651 eur měsíčně vysoký životní standard. Bydleli v jeho nově zrekonstruovaném velkém domě v Grazu, užívali čtyři vozidla, karavan, motorový člun, kupovali potraviny vysoké kvality, navštěvovali restaurace, věnovali se sportu, jezdili na luxusní dovolené. Do roku 2022 žije žalobkyně s dětmi se souhlasem pozůstalých dětí poškozeného v domě po zemřelém, náklady na jeho provoz hradí sama, poté si bude muset najít jiné bydlení. Od května 2016 je zaměstnána s příjmem 112 838 eur za rok 2017 a 98 782 eur za rok 2018. Soud věc posoudil podle § 6 a 9 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, § 2927 a 2966 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 2014 (dále jen „o. z.“), a uzavřel, že žalobkyni nevznikl nárok na pojistné plnění ani za náhradu ztráty na výživě, ani za náhradu příspěvku na výživu, neboť právo na náhradu nákladů na výživu náleží podle § 2966 odst. 1 o. z. jen pozůstalým osobám, jimž náleželo vůči zemřelému právo na výživné ze zákona, což žalobkyně jako družka nebyla. Žalobkyni nevznikl ani nárok na příspěvek na výživu podle § 2966 odst. 2 o. z., podle něhož z důvodu slušnosti lze přiznat příspěvek na výživné i jiné osobě, pokud jí usmrčený poskytoval takové

plnění, aniž k tomu byl povinen. Při výkladu § 2966 odst. 2 o. z. soud přihlédl ke smyslu a účelu institutu výživného, jímž je uspokojení potřeb oprávněné osoby, a uzavřel, že předpokladem pro přiznání příspěvku na výživné podle § 2966 odst. 2 o. z. je „neschopnost oprávněné osoby se samostatně živit (§ 911 o. z.), pravidelné dlouhodobé poskytování prostředků ze strany zemřelého za účelem uspokojení odůvodněných potřeb příjemce“ (§ 913 odst. 1 o. z.) – k tomu odkázal i na odbornou literaturu a komentář k občanskému zákoníku. Soud prvního stupně vyložil, že z hlediska výkladu jazykového, teleologického i systematického je zřejmé, že jednotlivé odstavce § 2966 o. z. upravují odlišné nároky (výživné a příspěvek na výživu) různého okruhu oprávněných osob (osob, jimž náleželo vůči zemřelému právo na výživné ze zákona, a jiných osob, jimž takové právo nespovědilo). Zákon zakládá vzájemnou vyživovací povinnost mezi manželi, nikoli však mezi druhem a družkou, u nichž ji nelze dovodit ani za použití analogie. Současně soud zdůraznil, že těm, kterým zemřelý nebyl povinen poskytovat výživu ze zákona, nenáleží plnění k zajištění výživy ve stejném rozsahu, jakého se jim dostávalo od zemřelého, ale jen příspěvek na výživné, a to nikoli vždy, ale jen z důvodu slušnosti, čímž je třeba rozumět zejména k uspokojení nezbytných životních potřeb, které si oprávněná osoba není schopna zajistit sama. Žalobkyně dosahuje příjmů, které výrazně převyšují průměrnou mzdu v Rakousku. Sice s nimi nemůže udržet stejnou životní úroveň, již se těšila při soužití s poškozeným, své nezbytné životní potřeby však zajišťuje. Sama ostatně netvrdí, že by v důsledku úmrtí poškozeného upadla do nouze, ale požaduje plnění k zachování své původní životní úrovně. Kritérium slušnosti tak nebylo naplněno.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 30. 6. 2021, čj. 18 Co 179/2021-167, k odvolání žalobkyně potvrdil rozsudek obvodního soudu a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se i s jeho výkladem § 2966 o. z., s podřazením uplatněného nároku skutkové podstatě § 2966 odst. 2 o. z., jakož i s vymezením rozhodných okolností pro interpretaci pojmu „slušnost“ jako kritéria pro přiznání nároku na peněžitý důchod družce zemřelého. Odmítl snahu žalobkyně ztotožněním zákonem nedefinovaného pojmu „pozůstalá osoba“ (ve smyslu § 2966 odst. 1 o. z.) s pojmem „osoby blízké“ dosáhnout podřazení jejího nároku pod skutkovou podstatu § 2966 odst. 1 o. z., přičemž vysvětlil, že pojem „pozůstalé osoby“, použitý v citovaném ustanovení, nemá z hlediska určení oprávněných osob žádný význam. Pro rozlišení osob, které se vzhledem k blízkosti (příbuzenského či jiného) vztahu k zemřelému považují za pozůstalé, je z hlediska formy náhrady škody upravené v § 2966 o. z. (peněžitý důchod) významná existence či neexistence zákonného nároku na výživné, jak vyplývá z výslovného znění § 2966 odst. 1 o. z. v porovnání s odst. 2 citovaného ustanovení. Výklad § 2966 o. z. je tedy bez ohledu na obsah pojmu „pozůstalá osoba“ (který by mohl obdobně jako v odst. 1 figurovat i ve znění odst. 2) jednoznačný v tom, že (pozůstalé) osoby, spadající do odst. 1, mají na peněžitý důchod zásadně nárok, ledaže je uplatnění nároku výrazem zneužití práva (§ 8 o. z.), resp. v rozporu s dobrými mravy

(§ 2 odst. 3 o. z.); naopak osoby, kterým nespověděl vůči zemřelému zákonný nárok na výživné, tj. osoby spadající pod hypotézu § 2966 odst. 2 o. z., nemají na peněžitý důchod zásadně nárok, přičemž uplatnění této zásady je obecně omezeno výkladovou zásadou souladu s obvyčejným lidským cítěním (§ 2 odst. 3 o. z.) a konkrétně ve vztahu k tomuto typu nároku dále kritériem slušnosti (§ 2966 odst. 2 o. z.), které je nutno vzhledem k relativně neurčité hypotéze citovaného ustanovení (v pojmu „slušnost“) vymezit individuálně ve vztahu ke každému souzenému případu. Odvolací soud přisvědčil soudu prvního stupně i v tom, že rozhodné skutečnosti pro interpretaci pojmu „slušnost“, který je podle § 2966 odst. 2 o. z. kritériem pro přiznání výživného, vymezil pomocí obecných zásad pro vznik nároku na výživné (§ 911, 913 o. z.), včetně závěrů, k nimž při hodnocení splnění těchto kritérií dospěl. Připomněl, že ačkoli žalobkyně dovozuje, že se při posouzení kritéria slušnosti ve smyslu § 2966 odst. 2 o. z. v daném případě neuplatní dílčí podmínka pro vznik práva na výživné, spočívající v neschopnosti oprávněné osoby samostatně se živit, současně poukazuje na účel § 2966 o. z., jímž je zajištění výživy osobám, jež o výživu přišly z důvodu smrti vyživovatele, a přitom ani netvrdí, že byla na zemřelého odkázána výživou, nýbrž pouze tvrdí, že v soužití s ním měla vyšší životní standard, než jí umožňuje vlastní příjem. Odvolací soud dále s odkazem na judikaturu dovolacího soudu konstatoval, že na základě zákonné vyživovací povinnosti mezi manželi nelze „analogicky“ vyvodit existenci zákonné vyživovací povinnosti mezi druhem a družkou, že k dovození analogie mezi institutem manželství a spoluzití dvou osob zcela jistě nepostačuje jen znak vedení společné domácnosti s úmyslem takto žít po neurčitou dobu, pokud spoluzijící osoby současně svým jednáním vyloučily, aby se do jejich poměrů promítla zákonná úprava manželského majetkového práva, která je mj. zdrojem vzájemné vyživovací povinnosti manželů. Důsledkem vyloučení dopadů manželského majetkového práva vedením nesezdaného soužití je absence nároků vyplývajících z manželské majetkové solidarity při skončení soužití. V daném případě z hlediska podmínek § 2966 odst. 2 o. z. odvolací soud shodně se soudem prvního stupně konstatoval, že účast na vysoce nadstandardním životním stylu zemřelého nelze považovat za uspokojování odůvodněných potřeb žalobkyně ve smyslu § 911 o. z., navíc ani nelze uzavřít, že snížení vysokého životního standardu žalobkyně z úrovně, kterou jí zajišťoval zemřelý, odporuje hledisku slušnosti.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost podle § 237 o. s. ř. spatřuje v nesprávné aplikaci § 2966 o. z. na daný nárok (§ 241 o. s. ř.). Podle žalobkyně je třeba její nárok posoudit podle § 2966 odst. 1 o. z. Pojem „pozůstalý“, uvedený v citovaném ustanovení, není v občanském zákoníku nikde definován. Jeho lexikálnímu vymezení (jako příslušníka rodiny zemřelého) by mohlo odpovídat právní vymezení osoby blízké ve vztahu k zemřelému, které je obsaženo v § 22 odst. 1 o. z. Osobou blízkou je ze zákona příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel, nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství. Ohledně osob, které spolu trvale žijí (např. druh, družka), občanský zákoník stanoví vyvratitelnou do-

mněnku, že osobami blízkými jsou. Žila-li žalobkyně se zesnulým dlouhodobě ve vztahu zcela srovnatelném s manželským soužitím, měla by jakožto osoba blízká být pokládána za „pozůstalou“ ve smyslu § 2966 odst. 1 o. z. a mělo by jí náležet právo na náhradu nákladů na výživu peněžitým důchodem, a to aniž by musela splňovat podmínku odkázanosti na výživu, neboť u oprávněného manžela nemusí být prokázána neschopnost „vůbec“ se samostatně živit, ale postačí, že je životní úroveň oprávněného manžela nižší než životní úroveň manžela povinného. Pokud by přesto dovolatelka vyšla z názoru odvolacího soudu, že na ni jako na družku se skutečně vztahuje § 2966 odst. 2 o. z., neztožňuje se s názorem, že příspěvek na výživu slouží k úhradě pouze nezbytných, tedy základních, životních potřeb oprávněné osoby, která není schopna se samostatně živit, a domnívá se, že významný propad životní úrovně žalobkyně v důsledku ztráty životního druhu by měl být, z důvodu slušnosti a ke zmírnění tvrdosti nastalé situace, kompenzován přiznáním peněžitého důchodu v odpovídající výši. Odvolacímu soudu z důvodů shora uvedených v souvislosti s dosud neřešeným výkladem § 2966 o. z. žalobkyně položí následující otázky:

- a) Lze pod osoby oprávněné podle § 2966 odst. 1 o. z. podřadit osoby, kterým nebyl zemřelý povinen poskytovat výživu na základě zákona?
- b) Lze pod osoby oprávněné podle § 2966 odst. 1 o. z. podřadit osoby, kterým zemřelý poskytoval výživné či obdobné plnění, ač k tomu nebyl podle zákona povinen?
- c) Spadá druh/družka pod pojem „pozůstalí“ uvedený v § 2966 odst. 1 o. z.?
- d) Jakými kritérii lze hodnotit hledisko slušnosti ve smyslu § 2966 odst. 2 o. z.?
- e) Jak a čím je určen rozsah příspěvku na výživné ve smyslu § 2966 odst. 2 o. z.?
- f) Odporuje poskytnutí příspěvku na výživné osobě, které bylo smrtí zemřelého vysokou měrou zasaženo do jejího sociálního a ekonomického postavení, spravedlivému uspořádání vztahů?
- g) Jakými kritérii lze hodnotit odůvodněné potřeby příjemce plnění ve smyslu § 2966 o. z.?
- h) Lze příspěvek na výživu ve smyslu § 2966 odst. 2 o. z. omezit jen na poskytnutí nutné výživy? Slouží tento příspěvek na výživu k úhradě pouze nezbytných, tedy základních životních, potřeb oprávněné osoby, která není schopna se sama živit?

Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud napadené rozhodnutí, jakož i rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná ve vyjádření uvedla, že závěrům soudů obou stupňů k výkladu § 2966 o. z. nelze nic vytknout, neboť zcela odpovídají znění zákona, jeho jazykovému, logickému, systematickému a teleologickému výkladu a zcela korespondují s názorem zastávaným doktrínou i judikaturou. Aktivní věcnou legitimaci ve vztahu k nároku podle prvního odstavce § 2966 o. z. přiznává rozličná komentářová literatura (žalovanou citovaná) shodně těm osobám, které měly ke dni smrti

primární oběti podle zákona právo na výživné od ní, a to bez ohledu na to, zda bylo výživné skutečně poskytováno (první skutková podstata) nebo (při existenci vyživovací povinnosti ke dni smrti zemřelého) nikoli (druhá skutková podstata). Aktivní legitimace tak vyplývá z § 910 (předci a potomci), § 920 (neprovdaná matka), § 697 (manželé) a § 853 (osvojenci a jejich předci a potomci). Údajný nárok žalobkyně nelze podřadit pod § 2966 odst. 1 o. z., neboť zemřelý a žalobkyně byli ve vztahu druha a družky, mezi nimiž nevzniká zákonná vyživovací povinnost ani žádné majetkové společenství, ale při úmrtí jednoho z nich může druhému vzniknout nárok na příspěvek na výživu podle § 2966 odst. 2 o. z., a to z důvodu slušnosti a za splnění zákonných předpokladů, jimiž je neschopnost příjemce samostatně se živit a pravidelné, dlouhodobé poskytování prostředků zesnulým za účelem uspokojování odůvodněných potřeb příjemce. Výchozíkem pro interpretaci pojmu „slušnost“ jsou obecné zásady pro vznik nároku na výživné. Podle doktríny je slušné to, co je přiměřené; zde se projevuje jak představa správné míry, tak i individualizace (Melzer, F., Tégel, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081*. Praha: Leges, 2018, s. 972). U žalobkyně podmínky § 2966 odst. 2 o. z. splněny nebyly, neboť bylo prokázáno, že žalobkyně je schopna sama se živit a na slušné úrovni tak činí, nebylo prokázáno, že by jí zemřelý za života poskytoval konkrétní plnění na její odůvodněné potřeby a že by po jeho smrti byla na uspokojení konkrétních odůvodněných potřeb zkrácena způsobem, jenž odporuje slušnému uspořádání poměrů. Žalovaná navrhla odmítnutí nebo zamítnutí dovolání.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenou advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a podle § 237 o. s. ř. je přípustné pro posouzení dovolacím soudem dosud neřešené otázky, zda a za jakých podmínek má pozůstalá družka po úmrtí druha nárok na náhradu podle § 2966 o. z., není však důvodné.

Podle § 2966 odst. 1 o. z. při usmrcení hradí škůdce peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý ke dni své smrti poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu. Náhrada náleží pozůstalým ve výši rozdílu mezi dávkami důchodového zabezpečení poskytovanými z téhož důvodu a tím, co by poškozený podle rozumného očekávání mohl pozůstalým na těchto nákladech poskytovat, pokud by k jeho zranění nedošlo.

Podle § 2966 odst. 2 o. z. z důvodu slušnosti lze přiznat příspěvek na výživné i jiné osobě, pokud jí usmrcený poskytoval takové plnění, ač k tomu nebyl podle zákona povinen.

Ustanovení § 2966 o. z. upravuje majetkový nárok vznikající za splnění odlišných zákonných předpokladů dvěma různými okruhy oprávněných osob při usmrcení osoby blízké. V odst. 1 jde o osoby označené jako pozůstalí, jimž svědčilo právo na výživné, ať bylo fakticky poskytováno, či nikoli, což jsou předci a potomci (§ 910), neprovdaná matka (§ 920), manželé (§ 697), osvojenci a jejich předci a potomci (§ 853). Tyto osoby mají nárok na náhradu nákladů na výživu, jejímž

smyslem a účelem je odškodnění majetkové újmy, která vznikla osobám odkázaným na výživu, tím, že ten, kdo jim ji poskytoval nebo k tomu byl povinen, zemřel následkem škodní události, s níž je spojena povinnost škůdce hradit škodu (§ 2894 odst. 1). V odst. 2 je pamatováno na další osoby, jimž sice zemřelý nebyl podle zákona výživou povinován, a přesto jim ji poskytoval. Příbuzenský nebo jiný vztah k zemřelému zde není rozhodný, neboť okruh oprávněných je určen a je závislý na konkrétním zjištění, zda, komu a v jakém rozsahu zemřelý výživu fakticky poskytoval; mělo by jít o pravidelné plnění, nikoli jen o ojedinělou či příležitostnou materiální výpomoc, jehož úroveň ovšem nemusí být srovnatelná s plněním vyživovací povinnosti. Ostatně i pojmenování nároku „příspěvek na výživné“ (podle § 2966 odst. 2 o. z.) svědčí o rozdílu v rozsahu, v němž má být, ve srovnání s § 2966 odst. 1 o. z., poskytována náhrada. Příspěvek se přiznává z důvodu slušnosti, což znamená, že podmínkou vzniku nároku těmto osobám je okolnost, že ztráta poskytovaného finančního zajištění by odporovala obecně sdíleným představám o spravedlivém, přiměřeném a slušném uspořádání vztahů. V obou případech jde o peněžitou dávku mající charakter peněžitého důchodu. Doba jejího poskytování není pevně určena a závisí na předpokládaném trvání vyživovací povinnosti (u nároku podle odst. 2) či délce života osoby, která výživu zajišťovala (u nároku podle odst. 1). Na tomto výkladu § 2966 o. z., jenž odpovídá jeho jazykovému vyjádření, panuje bezvýjimečná shoda v odborné literatuře [např. Bezouška, P. Náhrada nákladů na výživu pozůstalým. In: Hulmák, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1741, či Ryška, M. Náklady výživy pozůstalých. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. *Občanský zákoník*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3131].

Mezi osoby oprávněné podle § 2966 odst. 1 o. z. tedy nepatří osoby, kterým zemřelý nebyl povinen poskytovat výživné na základě zákona, ani poskytoval-li je dobrovolně. Druh a družka nemohou být osobami oprávněnými podle § 2966 odst. 1 o. z. Snížení životní úrovně osoby, které zemřelý poskytoval dobrovolně výživné, ač k tomu nebyl ze zákona povinen, není bez dalšího okolností odůvodňujících přiznání nároku na příspěvek na výživné podle § 2966 odst. 2 o. z.

V daném případě se žalobkyně domáhala přiznání peněžitého důchodu, který by jí zajistil stejnou životní úroveň, jaké se těšila při soužití se zemřelým. O náhradě takové povahy a takového rozsahu by bylo možno uvažovat jen v případě, že by žalobkyni vůči zemřelému před jeho smrtí náleželo právo na výživné. Vzhledem k tomu, že zemřelý jako její druh nebyl ze zákona povinen poskytovat jí výživné, nemůže žalobkyni podle § 2966 odst. 1 o. z. svědčit právo na náhradu nákladů na výživu, neboť jde o nárok spjatý jen se zákonnou vyživovací povinností zemřelého vůči oprávněné osobě (ať byla, či nebyla plněna). Právo žalobkyně na náhradu podle citovaného ustanovení nelze dovodit ani rozbořením pojmu „pozůstalý“ (a jeho komparací s pojmem „osoba blízká“), jenž pro vymezení okruhu oprávněných osob ani definici podmínek pro vznik nároku nemá žádný význam. Současně je vyloučeno, aby žalobkyně požívala

nároků, jež by náležely manželce zemřelého, což nelze přenést ani za použití analogie. Zákon majetkové společnosti analogické ke společnému jmění manželů neupravuje. Mezi mužem a ženou, kteří spolu žijí v nesezdaném partnerském svazku, nevzniká žádné majetkové společnosti obdobné institutu společného jmění, které vzniká jen mezi manželi. Vztahy mezi druhem a družkou neupravoval zákon o rodině a nečiní tak ani nový občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Faktické soužití se skrývá za pojmy jako domácnost, osoba blízká a osoba spolužijící. Druh a družka proto musejí věnovat správě svých majetkových záležitostí větší pozornost nežli manželé a je zcela na jejich uvážení, jakým způsobem budou své majetkové otázky řešit (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 3. 2015, sp. zn. 22 Cdo 3082/2014). Stejně jako zákon neupravuje majetkové právo mezi druhem a družkou, nezakládá ani jejich vzájemnou vyživovací povinnost, zatímco mezi manželi tak činí výslovně.

Jako družka zemřelého by se žalobkyně mohla případně vůči žalované pojišťovně domáhat pojistného plnění odpovídajícího nároku na příspěvek na výživné podle § 2966 odst. 2 o. z. za splnění tam uvedených podmínek, což však (dle jejích skutkových tvrzení) nečiní. Netvrdí totiž, že by jí zemřelý poskytoval nějaké pravidelné finanční plnění, ale jen to, že při soužití s ním měla významně vyšší životní úroveň než po jeho úmrtí (když i tu lze označit za nadstandardní). Ve vztahu k základní podmínce, aby ztráta výživného od zemřelého uvrhla oprávněnou osobu do situace vymykající se obecným představám o slušném, přiměřeném a spravedlivém uspořádání poměrů, neuvedla žalobkyně žádné relevantní argumenty, vyjma konstatování rozdílu mezi mimořádně příznivou životní úrovní a popisem ekonomických výhod, jimž se těšila při soužití se zemřelým, a mezi životní úrovní, jíž dosahuje ze svého příjmu po jeho úmrtí. Jakkoli se jistě jedná o (pro ni) citelně nepřijemnou změnu, nelze odvolacímu soudu vytýkat, že nedovodil rozpor s požadavkem slušnosti.

Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí je z pohledu uplatněného dovolacího důvodu správné, Nejvyšší soud proto dovolání žalobkyně podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zamítl.

Otázka výkladu kritérií pro hodnocení odůvodněných potřeb příjemce plnění podle § 2966 o. z. za situace, kdy nálezačí soudy neshledaly splněnými základní podmínky pro přiznání nároku podle § 2966 odst. 1 o. z. (existenci zákonné vyživovací povinnosti zemřelého vůči žalobkyni) ani podle § 2966 odst. 2 o. z. (hodnocení finanční situace žalobkyně jako rozporné s požadavkem slušnosti), je irelevantní dovolací námitkou, neboť na jejím vyřešení napadené rozhodnutí není založeno. Účelem dovolacího řízení není řešit teoretické (či hypotetické) otázky bez podstatnějšího významu pro posouzení správnosti napadeného rozhodnutí (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. 28 Cdo 316/2019, ze dne 9. 4. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3648/2018, či ze dne 18. 5. 2020, sp. zn. 32 Cdo 1078/2020). ■

JUDr. Roman Fiala, soudce Nejvyššího soudu ČR,
člen redakční rady Ad Notam

STOJÍ ZA POZORNOST

SODNÍ ROZHLEDY 5/2023:

CIVILNÍ PRÁVO

29. Prokázání převodu směnky pro účely exekuce

§ 36 odst. 4 a 5 EŘ

§ 256 odst. 2 OSŘ

§ 1103 odst. 2 ObčZ

§ 11 odst. 1 SSŽ

Listinou vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem je namíste za účelem pozitivního rozhodnutí o singulární sukcesi během exekuce (§ 36 odst. 5 EŘ) prokázat i předání směnky na řad nabyvateli. Úředně ověřený podpis indosanta (dosavadního oprávněného) na směnce nepostačuje.

Usnesení NS z 26. 7. 2022, sp. zn. 20 Cdo 1415/2022

VÝBĚR ROZHODNUTÍ V OBLASTI CIVILNĚPRÁVNÍ

Uplatnění práva na vrácení plnění z neplatné smlouvy a vzájemnost plnění

Rozsudek NS z 19. 4. 2022, sp. zn. 23 Cdo 2042/2020

(Rc 98/2022)

Kupující, který byl při uzavření kupní smlouvy uveden prodávajícím v omyl o rozhodující okolnosti spočívající ve sjednaných vlastnostech předmětu koupě a jemuž bylo následně poskytnuto vadné plnění (předmět koupě), může úspěšně namítat relativní neplatnost kupní smlouvy (§ 583 ObčZ) bez ohledu na to, zda mu vznikla i práva z vadného plnění.

Střet zájmů mezi účastníky řízení

Usnesení NS z 9. 2. 2022, sp. zn. 27 Cdo 2286/2021

(Rc 1/2023, OR 2/2022, s. 129)

Otázku, zda mezi účastníky v řízeních, která nemají spornou povahu, dochází ke střetu zájmů (§ 21 odst. 4, resp. § 32 odst. 2 OSŘ), je nutné řešit s odkazem na povahu (hmotně) právního vztahu, který má být v řízení vypořádán.

Doručování rozsudku s geometrickým plánem

Usnesení NS z 13. 4. 2022, sp. zn. 20 Cdo 588/2022

(Rc 2/2023)

Rozsudek, jehož nedílnou součástí je geometrický plán vyhotovený jako originál v listinné podobě, nelze doručit prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky, neboť to jeho povaha neumožňuje.

SODNÍ ROZHLEDY 7–8/2023:

OBČANSKÉ PRÁVO

39. Právní režim věcí ve společném jmění manželů tvořících součást obvyklého vybavení rodinné domácnosti

po 1. 1. 2014

§ 3038 ObčZ

Věci ve společném jmění manželů tvořící součást obvyklého vybavení rodinné domácnosti neprestaly být k 1. 1. 2014 součástí společného jmění manželů.

Rozsudek NS z 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022

40. K určení vlastnického práva zůstavitele. Forma vypořádání BSM před 1. 1. 1992

§ 1040 ObčZ, § 80 OSŘ

§ 149, § 150 ObčZ 1964 ve znění před novelou

č. 509/1991 Sb.

Jestliže dědicové tvrdí, že zůstavitel byl výlučným vlastníkem nemovitostí, která je v katastru nemovitostí evidována jako vlastnictví jiné osoby, musejí tuto osobu žalovat na určení, že zůstavitel byl ke dni úmrtí výlučným vlastníkem sporných nemovitostí. Na základě vyhovujícího rozsudku pak mohou žádat o (dodatečné) projednání dědictví a poté o vyznačení jejich práva v katastru nemovitostí.

K platnosti ani k účinnosti dohody o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jehož součástí byla nemovitost, nebylo před 1. 1. 1992 třeba ani její registrace státním notářstvím, ani „vklad“ do evidence nemovitostí.

Rozsudek NS z 27. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 1059/2022

41. Investice na společnou věc provedená se souhlasem většiny spoluvlastníků a tzv. nesezdané soužití

§ 1128 odst. 1 ObčZ

Vynaloží-li některý ze spoluvlastníků se souhlasem ostatních či na základě principu majority investici na společnou věc, jsou její části připadající na spoluvlastnické podíly neinvestujících spoluvlastníků splatné (nebyla-li mezi spoluvlastníky uzavřena jiná dohoda) již za trvání spoluvlastnictví. Není-li mezi spoluvlastníky dohodnuto, jakým způsobem se budou na těchto investicích podílet, je rozhodující velikost spoluvlastnických podílů. Na tyto závěry nemá zásadně vliv

skutečnost, že investující spoluvlastník žije s dalším spoluvlastníkem v nesezdaném partnerském svazku.

Rozsudek NS z 22. 2. 2023, sp. zn. 22 Cdo 478/2022

INSOLVENČNÍ PRÁVO

43. Vady v přihlášce pohledávky

§ 42 odst. 4, § 79 OSŘ

§ 174 odst. 2 InsZ

Uplatňuje-li věřitel v přihlášce pohledávky více samostatných nároků a uvádí-li zároveň celkovou výši přihlášených pohledávek menší, než činí jejich součet, aniž uvede, kolik z celkové částky připadá na jednotlivé nároky, jde o vadnou (neurčitou) přihlášku pohledávky.

Rozsudek NS z 28. 2. 2023, sp. zn. 29 ICdo 137/2021

VÝBĚR ROZHODNUTÍ V OBLASTI CIVILNĚPRÁVNÍ

Usnesení o určení obvyklé ceny zůstavitelova majetku

Usnesení NS z 31. 5. 2022, sp. zn. 24 Cdo 691/2022

(Rc 12/2023)

Soud rozhodující v řízení o pozůstalosti (soudní komisař) není při vydávání usnesení o určení obvyklé ceny zůstavitelova majetku, jiných aktiv pozůstalosti, výši dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čisté hodnoty pozůstalosti, popř. výši předlužení podle § 180 odst. 1 ZŘS, vázán soupisem pozůstalosti, seznamem pozůstalostního majetku vyhotoveným správcem pozůstalosti nebo společným prohlášením dědiců o pozůstalostním majetku.

Postavení nepominutelného dědice, který popírá důvody svého vydědění

Usnesení NS z 20. 1. 2021, sp. zn. 24 Cdo 2236/2020 (Rc 13/2023)

Nepominutelný dědic, který popírá důvody svého vydědění a uplatňuje nárok na povinný díl, avšak nezpochybnuje platnost závěti, v níž byl zůstavitelem opomenut, není účastníkem při projednání pozůstalosti ve smyslu § 110 odst. 1 věty před středníkem a § 113 ZŘS.

Povaha dědictví v insolvenční

Usnesení NS z 28. 4. 2022, sp. zn. 29 Cdo 3782/2020

(Rc 16/2023)

Dědické právo ve smyslu § 1475 ObčZ, jež dědici vzniká smrtí zůstavitele (§ 1479 ObčZ), není právem na pozůstalost bez dalšího. Dědické právo je jen titulem k nabytí pozůstalosti, neboť zůstavitelovým dědicem se stává a dědictví nabývá jen ten, o němž to stanoví pravomocné rozhodnutí (požůstalostního) soudu, tj. ten, komu bylo usnesením o dědictví potvrzeno nabytí dědictví.

PRÁVNÍ ROZHLEDY 15–16/2023:

ČLÁNKY

Digitální právní jednání

JUDr. Robert Pelikán, Ph.D., Praha

BULLETIN ADVOKACIE 6/2023

Nové procesní přístupy k vypořádání společného jmění manželů – zákaz reformace in peius

Mgr. Michal Králík, Ph.D., soudce Nejvyššího soudu

BULLETIN ADVOKACIE 5/2023

Je neuvedení ceny v kupní smlouvě o převodu nemovitostí důvodem pro zamítnutí návrhu na vklad vlastnického práva?

JUDr. Vladimír Muzikář, advokát v AK Muzikář & Partners, Brno

JUDr. Andrea Kováč Muzikářová, advokátka v AK Muzikář & Partners, Brno ■

Připravil Mgr. Erik Mrzena,
notář v Praze

JUDr. Jan Kotous převzal stříbrnou medaili Univerzity Karlovy

Právnický, historik a pedagog působící téměř dvacet let na katedře pracovního práva a sociálního zabezpečení Právnické fakulty Univerzity Karlovy JUDr. Jan Kotous obdržel 30. listopadu 2023 stříbrnou medaili Univerzity Karlovy za zásluhy o rozvoj oboru pracovní právo a právo sociálního zabezpečení, s přihlédnutím k jeho podílu na rozvíjení vztahů mezi Univerzitou Karlovou a pražskou arcidiecézí. Vedle historie sociální politiky a historie práva se JUDr. Jan Kotous zabývá rovněž právem církevním a soukromým, je autorem řady odborných publikací a rovněž článků v časopisu Ad Notam.

Blahopřejeme! ■

redakční rada Ad Notam

„Notáři a notářky jsou takovou klidnou silou, která je důležitá pro fungování právního státu.“

Rozhovor s JUDr. Kateřinou Šimáčkovou, Ph.D., soudkyní Evropského soudu pro lidská práva

Od posledního rozhovoru s Kateřinou Šimáčkovou, tehdejší soudkyní Ústavního soudu, uplynuly čtyři roky. Dnes je Kateřina Šimáčková soudkyní Evropského soudu pro lidská práva a tváří projektu #PRVNÍCH100LET oslavujícího ženy v právnickém povolání při příležitosti prvních 100 let od doby, kdy se první žena stala absolventkou právnické fakulty. Nejen o svém novém povolání a tomto projektu poskytl Kateřina Šimáčková rozhovor našemu časopisu.

Jako soudkyně jste působila na Nejvyšším správním soudu a na Ústavním soudu, jak vnímáte rozdíl mezi českým prostředím těchto institucí oproti Vašemu nynějšímu působišti na mezinárodním soudu ve Štrasburku zřízeném pro projednání případů porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod?

Při srovnávání práce na Ústavním soudu a Evropském soudu pro lidská práva vidím více podobností než odlišností. Už jako česká soudkyně jsem měla za úkol chránit základní práva jednotlivce, což plyne z našeho ústavního pořádku i soudcovského slibu. Z české Ústavy taktéž vyplývá povinnost dodržovat naše mezinárodní závazky, tedy i závazky plynoucí z Úmluvy, a proto jsem aplikovala už doma stejnou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, s níž pracuji i nyní. Považujeme za vysokou hodnotu princip subsidiarity, který je zakotven i v Úmluvě; ten znamená, že mají být základní práva chráněna už na národní úrovni a štrasburský soud má zasahovat jen zřídka, v případech, kdy se to národnímu soudu nepovede.

JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph. D. (* 1966)

- v roce 1988 absolvovala (nynější) Právnickou fakultu Masarykovy univerzity, kde dlouhodobě působí jako vyučující
- původně byla advokátka, od roku 2009 je soudkyní Nejvyššího správního soudu (nyní dočasně zproštěna výkonu funkce)
- od 7. 8. 2013 do 10. 12. 2021 soudkyně Ústavního soudu
- od 13. 10. 2021 soudkyně Evropského soudu pro lidská práva

Pokud Evropský soud pro lidská práva zjistí porušení práva ze strany dotčeného státu, má se někdy za to, že stát prohrál. Ale stát tím přece vyhrává, protože zjištění porušení práva by mělo vést k nápravě, a tedy k tomu, že se stát stane lepším pro lidi žijící na jeho území. A tomu u nás doma pomáháme tím, že se taková rozhodnutí správně implementují. Někdy s tím máme trochu potíže, jako třeba v případech segregace romských dětí ve školách nebo práv obětí trestných činů na efektivní vyšetřování

(zejména v oblasti policejního či sexualizovaného násilí), v drtivé většině případů jsou však české soudy, na kterých jsem působila, schopny přinést spravedlnost a ochranu lidských práv samy, bez potřeby intervence mezinárodního soudu.

Ve svém životě jste byla úspěšná advokátka a vyučující na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, soudkyně Nejvyššího správního soudu, soudkyně Ústavního soudu a nyní jste soudkyně ESLP. Jak vzpomínáte na tyto své životní milníky?

Na právní profesii je nejhezčí právě to, že můžete vykonávat hodně různé typy práce, a přitom prohlubovat své zkušenosti, znalosti a dovednosti ve vztahu ke stejné materii. O právu i spravedlnosti jsem přemýšlela jako akademička, advokátka, členka Legislativní rady vlády, v Benátské komisi (poradní komisi Rady Evropy pro demokracii prostřednictvím práva), ale i jako soudkyně Ústavního soudu i Nejvyššího správního soudu. Pokaždé o tomtéž, ale z jiné perspektivy, která vám umožňuje širší i hlubší vhled do problému. Takže mne vlastně nejvíce obohatila různorodost i mezinárodní rozměr mé kariéry. O tomtéž problému mohu debatovat se začínajícím studentem, zkušenou soudkyní či zahraničními kolegy. Obvyklý český model celoživotního uzavřeného kariérního soudce by mi nevyhovoval; ubírá pochopení pro ostatní profese, pro účastníky řízení, hrozí profesním i lidským vyhořením. Navíc je mi líto, že se u nás málo věnujeme možnostem mezinárodního působení – v rámci Rady Evropy, Evropské unie a dalších mezinárodních organizací.

Kdo nebo co nejvíce ovlivnilo Váš profesní život?

Důraz na nezbytnost ochrany lidských práv čerpám ze dvou svých životních zkušeností. První byla zkušenost občanky nedemokratického státu – byl to život ve lži a bez naděje, bez možnosti opravdu svobodné debaty, se zavřenými hranicemi, nemožností politických a životních voleb. Demokratický právní stát, který má na vrcholu svého práva zakotvenou úctu k lidským právům a pravidlo, že se všichni lidé rodí svobodní a rovni v důstojnosti a právech, stále ve srovnání s touto minulostí považují za zázrak. A druhá zkušenost, díky níž jsem se už v dětství setkala s lidskými právy, byla zkušenost dcery lékařky, praktikující psychiatrii. Právníčkou jsem se stala právě na radu své maminky, která mi řekla, že si má člověk najít takovou práci, aby byl užitečný ostatním, a že jejím pacientům, kteří jsou často tak zranitelní, by se dobrá právníčka hodila. Takže jsme společně dospěly k tomu, že by tím řemeslem, jímž budu pomáhat lidem, mohla být práva a s tím spojená ochrana práv těch nejzranitelnějších.

Letos slaví notářská obec 30 let svobodného notářství. Jak vnímáte vývoj role notáře za tuto dobu v České republice?

Notáři a notářky jsou takovou klidnou silou, která je důležitá pro fungování právního státu. Jako advokátka jsem

trochu nadneseně říkala, že si mne většina klientů najímá proto, aby se nemuseli soudit. A právě v tom směru je notářství velmi nápomocnou institucí – dobře sepsané notářské zápisy nebo úschovy měly vždy velký smysl pro prevenci konfliktů i nákladných a zdoluhavých soudních sporů. Navíc se notáři a notářky zabývají i bezpečím v rodinném životě, provázejí nás při smrti našich blízkých. Mám jejich práci spojenou s úpravou majetku při vstupu do manželství, s koupí domu pro mladou rodinu, sepišem závěti i rozumným vedením dědického řízení. Vidím je jako bezpečného průvodce podnikáním i soukromým životem.

Dlouhodobě se zasazujete za větší zastoupení žen v rozhodujících pozicích, spolupůsobíte v projektu #PRVNICH100LET, spolueditovala jste knihu Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální? Proč to děláte?

Sociální pravidla postupu v kariéře i základní právní pravidla byla vytvořena v minulosti privilegovanými muži, proto se jim podle nich hraje lépe než ženám – které zpravidla mívají vedle své práce v rámci rodiny na starosti péči o děti, lidi s postižením, seniory. Navíc o obsazení vrcholných funkcí v právnických profesích se rozhoduje ve stále většinově mužských politických kruzích.

Přijde mi velmi důležité, aby se ženy vzájemně podporovaly, aby samy svým schopnostem věřily a aby považovaly za důležité se o vysoké funkce ucházet. Starat se o své děti totiž znamená i starat se o svět, ve kterém budou žít.

Naše kniha Mužské právo (pracujeme už na jejím druhém svazku a je nás už okolo šedesáti autorek a autorů, když sečtu oba díly) upozorňuje mimo jiné na to, že existuje jakási neviditelná bariéra, která ženy zastavuje v povýšení nad určitý stupeň v hierarchii na pracovišti – formálně ženám v postupu nic nebrání, ale jejich zastoupení na vedoucích pozicích je nízké. V justici je 60 procent žen soudkyň. Když budeme podporovat systém, který na vysoké funkce generuje jen muže, tak nevyužíváme potenciál velké části společnosti. Právě proto, že ženy vykonávají pečující funkce, tak by měly být na vrcholných místech zastoupeny. Mají totiž jinou životní zkušenost. Znají nízké ohodnocení péče, nedostatečnou sociální pomoc pečujícím osobám v domácnosti nejen o děti, ale i seniory či handicapované. A toto zůstává ve slepé skvrně, protože ti, kteří rozhodují, nechali pečující činnosti na svých manželkách. Navíc větší zastoupení žen ve vrcholných pozicích je i symbolicky důležité – ať malé holky i skvělé studentky práv vidí, že je svět plně otevřený i pro ně.

Inspirativních žen v právu je hodně, pokud byste měla vyjmenovat jen pár, které by to byly?

Hlavními mentorkami jsou teď asi pro mne moje studentky, doktorandky nebo mladší kolegyně. Mám-li rozhodovat o důležitých otázkách či udržet se v dobré intelektuální kondici, považuji za důležité propojovat minulost s bu-

doucností, tedy vnímat postoje vynikajících mladých lidí, jimž bude patřit naše budoucnost.

Z minulosti si pak vybírám jako vzory české právničky, které ukázaly, jak se nikdy nezpronevřit samy sobě ani svému úkolu – Milada Horáková, Dagmar Burešová, Eliška Wagneřová, Anna Šabatová. Obdivuji texty právní filozofky Boženy Komárkové o lidských právech.

A určitě nemohu na závěr opomenout zmínit, že první notářkou – ženou v Evropě se stala skoro před sto lety JUDr. Anděla Kozáková Jírová. První československý prezident Masaryk se hrdě označoval jako feministka. Jak to, že v zemi s tak silnou feministickou tradicí nemáme ženy dostatečně zastoupeny ve vedoucích pozicích? Ještě nikdy jsme například neměli ženu předsedkyni Ústavního nebo Nejvyššího správního soudu. A jestli si dobře uvědomuji, tak ačkoli máme v naší zemi tolik skvělých notářek a první notářka v Evropě byla Češka, tak jsme nikdy

neměli ani ženu – prezidentku Notářské komory. Hned na začátku jste se mne ptala na rozdíl mezi mým českým a štrasburským působením, možná jeden z nejzásadnějších a pro naši zemi nejinspirativnějších je ten, že ve Štrasburku poprvé sloužím na soudě, jehož předsedkyní je žena – Síofra O'Leary, skvělá právnička, ale též schopná lídryně a úžasný člověk. A mí mužští kolegové, kteří ji volili a podporují, jsou na ni hrdí stejně jako by na první předsedkyni českého Ústavního soudu či notářské komory byli Masaryk nebo Náprstek.

Vážená paní doktoro, velice děkujeme za tato krásná slova a přejeme Vám příjemné prožití svátků Vánoc a ať se Vám vše dobré, co vysíláte do světa, vrací. ■

Mgr. Ing. Lenka Holíková,
členka redakční rady
Ad Notam, notářka v Mělníku

právník roku 2023

Nastartujte svou kariéru v české justici jako Talent roku Právníka roku 2023

Jste mladá právnička či mladý právník do třiatřiceti let v jakékoliv právnické profesi a baví Vás psát, ať již se jedná o texty odborné, či literární? Tak právě pro Vás je určena kategorie Talent roku prestižní justiční soutěže Právník roku, jejíž již 18. ročník vyhlásily Česká advokátní komora a mediální a vzdělávací skupina EPRAVO.CZ.

CO MUSÍTE UDĚLAT, POKUD SE ROZHODNETE SOUTĚŽE ÚČASTNIT?

Stačí jediné: zaslat nejpozději do 29. února 2024 autentickou odbornou či literární práci s justiční tematikou na adresu: chaloupkova@cak.cz a miroslav.chochola@pravogroup.com.

Práci odevzdávejte s prohlášením, že je originální a určená pouze do soutěže o Talent roku, a v úpravě, v níž se standardně odevzdávají odborné práce; lze ji odevzdat v pdf či wordovém dokumentu. Dále uveďte své profesní působení, datum narození, e-mail a telefon. Doručení práce vám potvrdíme.

Autor práce musí oslavit třiatřicáté narozeniny nejpozději 29. února 2024.

Tři nejlepší, které vybere odborná porota, čeká účast na galavečeru Právníka roku 2023, vystoupení na pódiu, odkud si odnesou skleněnou plastiku sv. Yva, šeky na 100 000 Kč (pro vítěze), 50 000 Kč (pro 2. místo) a 20 000 Kč (pro 3. místo) a další ceny, a jejich práce bude v souladu se statutem soutěže zveřejněna.

Česká advokátní komora a EPRAVO.CZ vyhlašují 18. ROČNÍK PRESTIŽNÍ CELOJUSTIČNÍ SOUTĚŽE

právník roku 2023

Soutěž již tradičně probíhá pod záštitou předsedy vlády ČR a ministra spravedlnosti.

Nominace na ocenění cenou sv. Yva jsou přijímány na webu www.pravnikroku.cz od 30. 9. 2023 do 29. 2. 2024. Zde jsou k dispozici podrobné instrukce k nominacím a nominační formulář. Informace naleznete též na webových stránkách všech justičních partnerů soutěže a v právnických periodikách. Podrobnosti o prodeji vstupenek na galavečer a zvýhodněném ubytování v Praze hledejte v BA, v Advokátním deníku a na sociálních sítích ČAK.

Stálé kategorie:

Občanské právo
Trestní právo
Právo IT
Insolvenční právo
Právo duševního vlastnictví

Kategorie se speciálními kritérii:

Talent roku
Pro bono
Právnícká síň slávy

Partneři soutěže:

Soudcovská unie ČR
Notářská komora ČR
Exekutorská komora ČR
Unie státních zástupců ČR
Unie podnikových právníků ČR
Unie obhájců ČR
Jednota českých právníků
Český helsinský výbor

**Galavečer se koná 17. května 2024 v Obecním domě v Praze.
Prodej vstupenek byl zahájen 1. 12. 2023.**

Notářská konference při příležitosti 30. výročí vzniku svobodného notářství

DNE 5. ŘÍJNA 2023 PROBĚHLA V NÁRODNÍM MUZEU CELOSTÁTNÍ NOTÁŘSKÁ KONFERENCE PŘI PŘÍLEŽITOSTI 30. VÝROČÍ VZNIKU SVOBODNÉHO NOTÁŘSTVÍ.

Odborná část proběhla v prostorách zrekonstruované Nové budovy Národního muzea, bývalé budovy Finanční a zbožové burzy, později budovy Federálního shromáždění a následně sídla rádia Svobodná Evropa, která se stala prostorem pro setkání notářů se soudci Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a nižších soudů, členy Parlamentu a ústavněprávního výboru, se zástupci Ministerstva spravedlnosti a řadou zahraničních hostů.

V úvodu všechny pozdravil Radim Neubauer, prezident Notářské komory České republiky. Připomněl, že čestný prezident NK ČR Martin Foukal letos končí ve funkci notáře. Vyzdvihl jeho zásadní roli při obnově svobodného notářství v České republice a jeho rozsáhlé aktivity na mezinárodním poli, díky kterým se Česká republika stala členem a respektovaným partnerem v mezinárodních organizacích – Mezinárodní unii notářství (UINL) a v Radě notářství EU (CNUE). Radim Neubauer také poděkoval celé generaci notářů, která se o vznik a pozitivní vývoj svo-

bodného notářství po roce 1989 zasloužila a jejíž hlavní představitelé dobrovolně předali své funkce nové generaci v roce 2014.

Podrobně se okolnostem vzniku a vývoji obnoveného svobodného notářství věnoval ve svém poutavém příspěvku Pavel Bernard, viceprezident NK ČR, který zpracoval svůj projev do písemné podoby a který je jako samostatný článek uveřejněn v tomto vydání.

Radim Neubauer vyjádřil, že nebylo vůbec lehké nastoupit po takové osobnosti, jakou byl Martin Foukal. Připomněl hlavní události, kterými si muselo notářství od roku 2014 projít – zejména šlo o přijetí nové právní úpravy občanského a obchodního práva, přímé zápisy do obchodního rejstříku, obsáhlou elektronizaci a digitalizaci notářství a zásadní generační obměnu notářského stavu. Mezi další výzvy patřilo několikaleté období covidu a Radim Neubauer ocenil, že notářské kanceláře zůstaly otevřeny a poskytovaly své služby, a to v situaci, která byla o to složitější, že výrazně narostl počet zemřelých, a tím i nápad dědických věcí, se kterým se notáři jako soudní komisaři museli a dokázali se ctí vypořádat. Zmínil také válku na Ukrajině a organizovanou pomoc českých notářů ukrajinským občanům s cílem překonat jazykovou bariéru a ocenil i pomoc ukrajinským kolegům-notářům. Současně avizoval setkání s představiteli Ukrajiny za účelem řešení praktických otázek a prohloubení další spolupráce.

Zmínil aktuální témata, kterými se nyní NK ČR zabývá, jako je spolupráce s Českou bankovní asociací (aby soudní ko-

misař jediným dotazem zjistil účty či další bankovní produkty zůstavitele u jednotlivých bank, když tyto funkce již využívají exekutoři), další zdokonalování a prohlubování elektronizace notářství, ovšem také problémy notářů v příhraničních regionech. Vyzdvihl funkce notářství spočívající v efektivní obraně proti praní špinavých peněz a upozornil na záměr NK ČR týkající se úschov peněz, když peníze bude v budoucnu možné vložit jen na účet registrovaný u NK ČR a klient bude mít možnost v jakémkoli okamžiku zjistit stav zůstatku na účtu.

V závěru Radim Neubauer vyjádřil velké poděkování Pavlu Bernardovi, viceprezidentovi NK ČR, kterého označil za mozek a motor všech změn. Pavel Bernard získal za svou práci prestižní ocenění udělované Ministerstvem pro místní rozvoj za zásluhy v oblasti elektronizace veřejné správy – Osobnost eGovernmentu 2023 – 1. místo v kategorii centrálních úřadů.

Následně vystoupila Klára Cetlová, vrchní ředitelka sekce dohledu a justice MS ČR. Předala pozdravy Pavla Blažka, ministra spravedlnosti, který byl tou dobou pracovně v zahraničí. Ocenila dlouhodobou spolupráci Ministerstva spravedlnosti ČR a NK ČR, kterou označila za velmi úspěšnou a efektivní. Poblahopřála notářům k 30. výročí a vyjádřila přesvědčení, že nyní nastupuje éra druhé generace, na jejíž prahu je notářství zcela důvěryhodné a ve velmi dobré kondici. Ocenila, s jakou samozřejmostí notářství funguje a řádně a včas plní všechny své funkce.

Poté vystoupil Lionel Galliez, prezident UINL. Překlada nebylo třeba, protože Lionel Galliez přednesl celý svůj projev v češtině. Později vysvětlil, že jeho prarodiče byli Češi a češtinu doma slyšával velmi často. Se slovanskou srdečností popřál českému notářství k významnému výročí a označil jej za zářný příklad notářství kontinentálního typu, když čeští notáři znají a chápou smysl notářství, zejména zajištění právní bezpečnosti. Za pozoruhodný označil sepis notářského zápisu prostřednictvím zabezpečené videokonference, registr notářských zápisů a podpisů, ve kterém si podle QR kódu může kterákoliv třetí osoba ověřit původ listiny. Upozornil na světový trend delegovat nesporná řízení ze státu na notáře s tím, že tyto funkce čeští notáři rovněž úspěšně plní. Jeho vystoupení bylo oceněno dlouhým, vřelým potleskem.

Pan Peter Stelmaszczyk, prezident CNUE, vyjádřil respekt k tomu, čeho notářství dosáhlo na národní úrovni. Současně označil české notáře za digitální lídry v Evropě a vyzdvihl elektronické zakládání společností, přímé zápisy do obchodního rejstříku, což podle něj nejlépe vyjadřuje důvěru českého státu ve své notáře. Digitalizaci označil za efektivní nástroj jak pro budování jednotného trhu v Evropě a přeshraniční transakce, ale také v boji proti praní špinavých peněz, daňovým podvodům a obcházení sankcí s tím, že s digitální transformací se zvyšuje odolnost Evropy a zlepšuje rovný přístup ke spravedlnosti. Českou republiku označil za průkopníka a ocenil úzkou spolupráci s ostatními státy. Vyzdvihl aktivní účast České republiky v orgánech Rady notářství EU. Peter Stelmaszczyk také ocenil a vyzdvihl rozsáhlou pomoc české strany ukrajinským občanům a notářům.

Následně vystoupilo několik vzácných zahraničních hostů. Byť se jednalo o přednášející z různých zemí, bylo zcela zřejmé, že principy a zásady, na nichž notářství kontinentálního typu stojí, zejména nezávislost, nestrannost, rychlost, spolehlivost a etický přístup, jsou společné pro všechny země. Každý z přednášejících se věnoval vybraným otázkám z vnitrostátní legislativy, jedno téma se ale prolínalo všemi projevy a dalo by se shrnout slovy paní Tihany Sudar, notářky v Záhřebu, která vyjádřila své přesvědčení, že „Digitalizace je naše budoucnost.“

ROZVODY V ŘECKU

Na téma „Rozvody v Řecku“ vystoupila paní Eftychia Karastathi, notářka v Aténách. V Řecku rozlišují dva druhy rozvodu – sporný a nesporný. Nesporný rozvod byl v Řecku uzákoněn v roce 1983, tedy poměrně pozdě, kdy už většina evropských zemí tuto úpravu znala. Nesporný rozvod se řídí samostatným procesním právem. Podmínkou nesporného rozvodu je trvání manželství alespoň šest měsíců a souhlas obou manželů. Do kompetence notářů jako soudních komisařů byl nesporný rozvod svěřen v roce 2017 a příprava této změny trvala přibližně čtyři roky. Důvodem bylo přetížení soudů a délka řízení, když rozvod u soudu trval dva roky. Nyní je nesporný rozvod u notáře skončen do jednoho měsíce. Oba manželé mají u rozvodu povinně každý svého zmocněnce. Dohodu předkládají zmocněnci manželů a podepisují ji jak manželé, tak zmocněnci. Řízení se manželé mohou a nemusí osobně zúčastnit, pokud k jednání před notářem udělí svému zmocněnci speciální plnou moc. Speciální plná moc může být udělena i pro podpis dohody manželů.

Dohoda musí obsahovat rozdělení veškerého majetku a tuto dohodu mohou manželé následně před notářem měnit. Dále musí být manželé dohodnuti na úpravě rozdělení rodičovské odpovědnosti vůči dětem. Tuto dohodu schvaluje notář formou soudního rozhodnutí a je exekučním titulem.

Platí po dobu dvou let, a pokud žádný z manželů nepožádá o její revizi, automaticky se prodlužuje o další dva roky. Celé řízení může proběhnout i elektronicky formou společného elektronického prohlášení manželů, ale v praxi se zásadně preferuje přítomnost notáře. Řízení je vedeno v obvodu, kde je uložen oddací list. Řekové oceňují rychlost řízení, které hájí spravedlnost pro manžele i děti. Řecko se tak zařadilo mezi další země, kde nesporné rozvody probíhají před notářem, kterými jsou Francie, Estonsko, Lotyšsko, Slovinsko, Španělsko. V panelové diskuzi následně zazněla otázka, zda manželé nepovažují následně nesporný rozvod za unáhlený. Eftychia Karastathi sdělila, že na toto téma byly prováděny sociologické výzkumy a že tomu tak jednoznačně není.

V rámci panelové diskuze následně upozornil Aigars Kaupe, notář v Rize, na rozdíly nesporných rozvodů v Lotyšsku, kde dohoda o rozvodu není exekučním titulem, a dle jeho názoru tato úprava v Lotyšsku chybí a neodpovídá očekávání lidí.

SCHVALOVÁNÍ PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ ZRANITELNÝCH OSOB V ITÁLII

O schvalování právních jednání nezletilých osob s omezenou svéprávností v Itálii podrobně informoval Giampaolo Maroz, notář v Aostě. Žadatel má na výběr, zda o schválení úkonu požádá soud nebo notáře. Řízení u soudu je zdarma, ovšem trvá dlouho, což bylo hlavním důvodem přenosu tohoto řízení na notáře – soudní komisaře. Řízení u notáře má všechny atributy soudního řízení, obsahuje institut podjatosti i opravné prostředky. Zahrnuje jak dědické řízení, tak schvalování majetkových úkonů za zranitelné osoby (toto rozhodnutí musí být odůvodněno) a rozdělení rodičovské odpovědnosti v případech rozvodů.

V řízení o pozůstalosti je proces obdobný jako v České republice, kde soudní komisař zajišťuje komunikaci s věřiteli či bankami. Od února 2023 platí v Itálii nová právní úprava, kdy soudní komisař schvaluje dohodu dědiců, mezi nimiž jsou zranitelné osoby, a tuto dohodu předkládá následně soudu i státnímu zastupitelství. Státní zastupitelství má 10 dnů na vyjádření. Bez ohledu na toto vyjádření může soud ve lhůtě 20 dnů rozhodnutí o schválení rozdělení pozůstalosti anulovat. Notář může návrhu na změnu vyhovět také formou autoremedury a rovněž musí sám své rozhodnutí zrušit, jestliže zjistí, že pro jeho vydání nebyly dány podmínky, a současně oznámí tuto skutečnost státnímu zastupitelství (v tomto případě se nemůže obrátit na soud a musí rozhodnout sám). Pan Giampaolo Maroz upozornil na územní princip uplatňovaný vůči notářům v Itálii nejen v soudních řízeních, ale též ohledně sepisů notářských zápisů.

PRVNÍ PANELOVÁ DISKUZE

Tématu ochrany zranitelných osob a rodinného práva byl na konferenci věnován velký prostor. Týkala se ho i následná panelová diskuze, kde diskutujícími byli Lubomír Ptáček, soudce Nejvyššího soudu ČR, Daniela Anderson, notářka v Praze, Eftychia Karastathi, notářka v Aténách, Aigars Kaupe, notář v Rize, a Giampaolo Maroz, notář v Aostě.

EVROPSKÉ NAŘÍZENÍ O OCHRANĚ ZRANITELNÝCH OSOB

Prostřednictvím videokonference přiblížila paní Lenka Vysoká, pracující pro českou vládu v Evropské komisi, připravované evropské nařízení o ochraně zranitelných osob. Téma je stále více aktuální s ohledem na stárnutí evropské populace a nárůst případů s přeshraničním prvkem, kdy hlavním cílem úmluvy je uznání vnitrostátních soudních rozhodnutí v zahraničí. Vnitrostátní úprava jednotlivých zemí je přitom velmi různorodá. Paní Lenka Vysoká uvedla, že nyní existují celkem dva pracovní návrhy nového evropského nařízení. První návrh ukládá všem zemím EU, aby povinně ratifikovaly do dvou let Haagskou úmluvu o mezinárodní ochraně zranitelných dospělých osob, která má nyní pouhých dvanáct smluvních stran (včetně ČR). Druhý návrh přebírá pravidla Haagské úmluvy, navíc však navrhuje zejména uznávání veřejných listin (nejen soudních rozhodnutí) a vydávání evropského potvrzení o zastupování, tedy potvrzení pro zástupce, kteří chtějí v jiném členském státě hájit zájem zastoupeného. Dále se navrhuje propojení jednotlivých národních registrů, obsahujících jak registr zastupujících osob, tak listin vyjadřujících přání dospělých pro případ jejich budoucí omezené svéprávnosti.

ZÁVĚRY STUDIE SOUDNÍHO KOMISARIÁTU JUWILI

JUWILI (Justice without Litigation for Europe) se zabývá ekonomickými dopady přenosu nesporné soudní agendy na notáře, konkrétně v dědických věcech. Projekt probíhal v České republice, Slovenské republice, Rakousku, Maďarsku, Chorvatsku a Slovinsku s tím, že Slovinsko soudní komisiát v dědických věcech nyní zvažuje. Se závěry studie seznámil přítomné ekonom pan Helmut Berrer, institut Economica, Vídeň. Uzavřel, že rozvržení práce mezi notáře (a tím také přístup ke spravedlnosti) je rovnoměrné. Čeští notáři vyšli v rámci srovnávací studie jako jedni z nejnepříznivějších a nejrychlejších. Přenos nesporné agendy na notáře je z hlediska státu efektivní a významně úsporný. Pan Radim Neubauer následně doplnil, že již nyní se připravuje projekt JUWILI 2, kterého se bude účastnit také Česká republika.

PLATEBNÍ ROZKAZY VYDÁVANÉ MAĎARSKÝMI NOTÁŘI V MAĎARSKU

S novou maďarskou právní úpravou seznámil přítomné Viktor Máté, notář v Budapešti. Vnitrostátní platební rozkaz vydává v Maďarsku u nižších částek od roku 2006 bezvýjimečně notář příslušný podle bydliště dlužníka. Notář musí vnitrostátní platební rozkaz vydat nejpozději do 72 hodin a zašle jej Notářské komoře, která platební příkaz následně z centrálního poštovního místa doručí dlužníkovi. Pouze v šesti až sedmi procentech je podán odpor k notáři či soudu a následuje klasické soudní řízení. Notář na platebním rozkazu, vůči kterému nebyl podán odpor, vyznačí doložku právní moci a předá jej komoře soudních vykonavatelů. Tyto služby notářů využívají zejména dodavatelé energií, prodejci letenek apod. Poplatek notáři činí 3 % z hodnoty pohle-

dávky, maximálně v přepočtu cca 800 eur. Polovina příjmu však připadá Notářské komoře, která udržuje celý systém v chodu. V případě přeshraničního vymáhání pohledávek je třeba využít ustanovení o evropském platebním rozkazu podle nové Luganské úmluvy.

V Maďarsku mají všechny právnické osoby a všechny fyzické osoby povinně platnou elektronickou adresu. Na tuto adresu nyní mohou finanční úřady zasílat všem, tedy i nepodnikajícím fyzickým osobám, svá rozhodnutí. Součástí občanského průkazu je také elektronický podpis, pokud si o něj žadatel požádá. Cílem maďarské vlády je zavést povinnost elektronického podpisu pro všechny.

DRUHÁ PANELOVÁ DISKUZE

Na přednášku Viktora Mátého navázala druhá panelová diskuse na téma výkonu nesporných pohledávek. Panelisty byli paní Martina Kasíková, soudkyně Krajského soudu v Praze, pan Martin Řiha, notář v Praze, pan Viktor Máté, notář v Budapešti, a paní Tihana Sudar, notářka v Záhřebu.

Slovo na závěr odborné části konference pronesl pan Radim Neubauer, prezident NK ČR. Shrnuhl hlavní evropské trendy, tj. soudní nesporná agenda se přesouvá na notáře jako na odbornou, důvěryhodnou a flexibilní skupinu osob pověřených státem, tento přesun soudních kompetencí přináší úsporu nákladů pro stát a rychlou spravedlnost pro fyzické a právnické osoby. Poté poděkoval všem přednášejícím a pozval všechny na slavnostní společenský večer.

Večerní část konference proběhla v nádherné historické budově Národního muzea, která se stala prostorem pro setkání lidí, kteří jsou zapálení pro svou práci a mezi kterými v průběhu let často vznikla hluboká přátelství. Uprostřed světla a hudby večer rychle plynul. Slavnostní událost zpříjemnilo vystoupení operní pěvkyně Doubravky Součkové s klavírním doprovodem Ahmada Hedara, Moniky Absolonové a orchestru Zatrestband.

V rámci slavnostního večera proběhlo také předání medailí Jindřicha z Isernie za zásluhy o české notářství. Jindřich z Isernie byl notářem Přemysla Otakara II. a zakladatelem nejstarší školy pro notáře ve střední Evropě. Toto významné ocenění je s činností NK ČR a jejích členů nedílně spjata a je udělováno při významných příležitostech. Oceněnými osobnostmi se stali:

- JUDr. Vlasta Audyová, emeritní notářka, dříve notářka v Olomouci
- JUDr. Jarmila Šlěšková, notářka v Šumperku
- JUDr. Eduard Kyšperský, emeritní notář, dříve notář v Praze
- JUDr. Martin Šešina, emeritní notář, dříve notář v Benešově
- JUDr. Václava Švarcová (in memoriam), dříve notářka v Liberci
- JUDr. Olga Medunová, emeritní notářka, dříve notářka v Náchodě
- JUDr. Libuše Stehlíková, notářka v Plzni.

Medailonky jednotlivých oceněných jsou zveřejněny samostatně v tomto vydání Ad Notam.

Slavnostní večer moderoval pan David Hamr, moderátor Českého rozhlasu. Účastníci konference oceňovali nejen jeho příjemný projev, ale též jeho výbornou odbornou připravenost, se kterou moderoval odbornou část konference včetně panelových diskuzí.

Je třeba vyzdvihnout vysokou úroveň jak odborné části konference, tak perfektní organizaci společenského večera. Poděkování patří přednášejícím, vedení NK ČR a především zaměstnancům notářské komory. Po organizační stránce je třeba poděkovat primárně paní ředitelce Berenice Wünschové, Petrovi Klikovi z oddělení Mezinárodních vztahů NK ČR a asistentce paní Šárce Podolové, a to mj. za zorganizování nového formátu ve formě panelových diskuzí včetně zpracování témat a jejich doladění s konkrétními přednášejícími. Po stránce přípravy konference je třeba též vyzdvihnout, že byla celá akce provedena bez využití pořadatelské agentury, což komoře ušetřilo značné finanční prostředky, znamenalo to však značnou zátěž pro výše uvedené zaměstnance nad rámec jejich pracovních úvazků, kterým v závěrečné fázi příprav ochotně pomáhaly paní Marie Štumpfová, paní Lucie Mikysková a paní Markéta Foldynová. Díky nim se podařilo spojit důstojné prostory s hodnotným obsahem, výborným cateringem a zábavným hudebním programem. Tato akce po stránce organizace snese nejpřísnější měřítko i podle zahraničních standardů a byla skvělou prezentací českého notářství u nás i ve vztahu k zahraničí. ■

JUDr. Kateřina Břejlová,
členka redakční rady Ad Notam,
notářka v Rožnově pod Radhoštěm

30 let českého notářství – historický vývoj

Příspěvek Mgr. Pavla Bernarda, viceprezidenta NK ČR, přednesený na celostátní notářské konferenci 5. října 2023 v Praze

PRVNÍHO LEDNA LETOŠNÍHO ROKU UPLYNULO NEJEN TŘICET LET OD VZNIKU SAMOSTATNÉ ČESKÉ REPUBLIKY, ALE I TŘICET LET OD OBNOVY ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ V JEHO TRADIČNÍ PODOBĚ, POSTAVENÉ NA DODRŽOVÁNÍ STĚŽEJNÍCH PRINCIPŮ NOTÁŘSTVÍ LATINSKÉHO TYPU. OKOLNOSTI VZNIKU ČESKÉ REPUBLIKY SI NĚKTEŘÍ PAMATUJEME, PROTOŽE JSME TUTO DOBU SAMI PROŽILI, A MLADŠÍ JI ZNAJÍ ZE ŠKOLY NEBO Z VYPRÁVĚNÍ. CESTU OBNOVENÍ ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ VŠAK UŽ MNOZÍ NEMUSÍ PAMATOVAT, NEBOŤ 96 NOTÁŘŮ ČI NOTÁŘEK JE VE VĚKU 40 A MÉNĚ LET, TEDY V ROCE 1993 JIM BYLO 10 LET, DALŠÍCH 163 NOTÁŘŮ ČI NOTÁŘEK JE VE VĚKU MEZI 40 A 50 LETY, TEDY ASI 60 % NOTÁŘŮ ČI NOTÁŘEK SI OBNOVU ČESKÉHO NOTÁŘSTVÍ Z VLASTNÍ ZKUŠENOSTI NEPAMATUJE.

Pojdme si tedy obnovu tradičního notářství stručně připomenout, a jelikož jsem v době, kdy docházelo k obnově notářství, studoval třetí ročník PF v Brně, tak si dovoluji vyjít z materiálů a vzpomínek JUDr. Miloslava Jindřicha, který se obnově notářství podrobně věnoval v článku Cesta k obnově českého notářství (prosinec 1989 až leden 1993), publikovaném v časopise Ad Notam č. 3 z roku 2018, a stěžejní okamžiky viděl a popsal následovně.

Na základě změn politických, které nastaly po listopadu 1989, bylo zřejmé, že dojde i ke změnám majetkovým, že se změní dosavadní pojetí soukromého vlastnictví. V právním státě kontinentálního typu má tradiční notářství nezastupitelnou roli v procesní prevenci a právní jistotě. Tuto roli nemohlo státní notářství v nové době splnit. Tato tradiční role notářství vlastně nebyla ani známá, státní notářství byla chápána jako státní úřad registrující vztahy k nemovitostem, důležitou roli měla v restitučních řízeních. Museli to být notáři, kteří se již v prosinci roku 1989 sešli v Praze ve vinárně Makarská na Malé Straně a výsledkem jejich setkání bylo přijaté prohlášení, určené Ministerstvu spravedlnosti, v němž byla vyjádřena vůle usilovat o přeměnu státního notářství v notářství, které by „odpovídalo celosvětovému pojetí, a tedy bylo nezávislou, samosprávnou a samofinancující se institucí, v níž je notář nezávislým nositelem veřejného úřadu“.

Na Ministerstvo spravedlnosti nastoupil na stáž JUDr. Martin Šešina, notář v Benešově, aby začal koordinovat na půdě ministerstva přípravu na „privatizaci notářství“. Instrukcí Ministerstva spravedlnosti byla ustavena i první notářská samospráva státních notářů. Nastala diskuse o tom, jaká má být podoba obnoveného notářství, uvažovalo se o různých

hybridních notářstvích, tedy část agendy by byla vykonávána jako státní (např. dědická řízení a registrace) a vedle toho by notáři vykonávali na vlastní účet agendu listinnou. Výsledkem debat bylo rozhodnutí o obnově notářství v jeho původní podobě. JUDr. Miloslav Jindřich zpracoval základní zásady zákona o notářství. Tehdejší vlády však byly názoru, že problematika notářství má být řešena až s přijetím nového občanského zákoníku. Začátkem listopadu roku 1990 bylo založeno Sdružení notářů České republiky, jako občanské sdružení, jehož členy byli téměř všichni tehdejší státní notáři a jehož výkonnými orgány byly krajské notářské komory a především Ústřední notářská komora, kterou tvořili státní notáři, zvolení vždy dva za každý soudní kraj. Předsedou Ústřední notářské komory byl zvolen JUDr. Miloslav Jindřich, místopředsedou JUDr. Vladimír Polášek a sekretářem JUDr. Eduard Kyšperský. V této době bylo pro obnovu notářství významné působení JUDr. Karla Wawerky a JUDr. Jana Hofmanna na Ministerstvu spravedlnosti. Práce na obnově byly činěny v úzkém spojení a koordinaci se slovenskými státními notáři, kteří též založili Notářskou komoru Slovenska, jejímž prezidentem byl JUDr. Jozef Opatovský a viceprezidentem JUDr. Marian Mikl. Kvůli rozděleným kompetencím bylo třeba určité kroky činit na federální úrovni. Ústřední notářská komora Sdružení notářů České republiky přijala na svém zasedání dne 5. 3. 1991 memorandum, které bylo doručeno předsedovi Federálního shromáždění, předsedkyni České národní rady, předsedovi federální vlády a ministři financí, předsedovi české vlády a ministři spravedlnosti. Jedno vyhotovení tohoto memoranda je vystaveno v zasedací místnosti prezidia v sídle Notářské komory České republiky. Dne 8. 7. 1991 vydala Česká národní rada usnesení, kterým bylo uloženo vládě České republiky, aby práce na odstátnění notářství urychlila a předložila do 31. 12. 1991 návrh zákonné úpravy. Na přijetí tohoto usne-

sení měla velkou zásluhu bývalá státní notářka JUDr. Anna Röschová, tehdejší poslankyně České národní rady, později Poslanecké sněmovny a po skončení politické kariéry notářka v Plzni. JUDr. Miloslav Jindřich společně s JUDr. Karlem Warkou v roce 1991 připravovali návrh notářského řádu

V červnu 1992 se měly konat volby, skončením volebního období zákony předložené parlamentu spadnou vždy pod stůl, a tak by se po volbách muselo začít od začátku. Bylo pravděpodobné vítězství Občanské demokratické strany, která se tehdy stavěla zásadně proti vzniku profesních samospráv. Na posledním zasedání Federálního shromáždění před volbami mělo dojít k završení legislativního procesu na federální úrovni. Sněmovna národů v její slovenské části však nebyla schopná usnášení. Jednání totiž obstruovali svým odchodem poslanci Mečiarova Hnutí za demokratické Slovensko. Slovy Miloslava Jindřicha se však stal téměř zázrak. Předsedovi Sněmovny národů JUDr. Oszkáru Világimu, původně slovenskému státnímu notáři, se podařilo svolat ještě jedno zasedání. Na toto zasedání také sice nedorazili poslanci Hnutí za demokratické Slovensko, ale slovenským kolegům notářům se za víkend podařilo přesvědčit potřebný počet poslanců z jiných slovenských politických stran, aby se na toto zasedání dostavili, a tak Sněmovna národů schopná usnášení tentokrát byla. Zásluha slovenských notářů, v čele s JUDr. Jozefem Opatovským, kteří dokázali během tak krátkého času přesvědčit poslance k účasti na tomto neplánovaném a z pohledu poslanců asi pro ně nedůležitém, výjimečném zasedání parlamentu v Praze, je nezměrná a patří jim za to velký dík. Dne 28. 4. 1992 byly tedy s účinností od 1. 1. 1993 přijaty návrhy všech potřebných federálních zákonů, kterými byly zákon č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, zákon č. 264/1992 Sb., kterým se doplňuje občanský zákoník, zrušuje zákon o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský zákon) a mění a doplňují některé další zákony, zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem.

Následně došlo k přijetí dobře známých zákonů republikových, následované dalšími podzákonými předpisy a agenda státního notářství byla úspěšně předána. V průběhu ledna roku 1993 na ustavujících kolegiích vznikly jednotlivé notářské komory v obvodech tehdejších krajských soudů a Městského soudu v Praze a poté byla ustavena i Notářská komora České republiky na sněmu konaném ve dnech 26. a 27. ledna 1993. Prezidentem NK ČR byl zvolen JUDr. Martin Foukal a viceprezidentem JUDr. Miloslav Jindřich. Oba byli do těchto funkcí v dalších letech voleni opakovaně, trpělivě vysvětlovali principy notářství, určovali směr jeho vývoje, hájili získané kompetence a upevňovali postavení notářství. Kromě slovenských kolegů byla vždy důležitá užší spolupráce s rakouskými notáři, ve styku se zahraničními notáři a notářskými komorami byl výraznou postavou JUDr. Jiří Brázda, později první čestný prezident NK ČR.

Nebylo cílem vyjmenovat všechny osobnosti, které se na obnově notářství podílely, všem, které jsem výslovně nezmiňoval a není jich málo, se omlouvám a rozhodně jejich zásluhy nesnižuji.

Pojďme se ale podívat na důležité události a někdy i peripetie, kterými od roku 1993 obnovené české notářství prošlo.

Z hlediska mezinárodního byl významný rok 1994, kdy došlo k přijetí Notářské komory ČR do Mezinárodní unie latinského notářství, která zastupuje notářství u řady významných mezinárodních organizací a institucí, např. u OSN, UNESCO, Rady Evropy, Evropského parlamentu, Haagské konference mezinárodního práva soukromého atd. UINL rovněž spolupracuje s členskými notářstvími, národními zákonodárci i mezinárodními organizacemi při vypracovávání a předkládání konkrétních legislativních návrhů týkajících se notářství, a to v souladu se základními principy latinského notářství. Členství a činnost v této a obdobných organizacích jsou významné pro rozvoj notářství nejen v ČR. Umožňují výměnu zkušeností a možnost inspirovat se tím, jak fungují notářství v zahraničí, a přebírat to, co se v praxi osvědčilo.

V roce 2000 došlo k vytvoření CIS1, tedy první verze informačního systému NK ČR, který slouží k elektronickému ukládání, zpracování, vyhledávání a přenosu dat. Od 1. 1. 2001 byl systém v souladu se zákonem postupně naplněn daty. To se týkalo především centrální evidence závětí, která nahradila zastaralý systém kartoték a evidence závětí podle místa trvalého pobytu. Evidence byla rozšířena roku 2005 o evidenci listin o správě dědictví.

Od 1. 7. 2001 nabyl účinnosti nový notářský tarif, změny v něm obsažené byly pro stav klíčové, a to i přesto, že některé položky byly převzaty z tarifu předchozího, který byl účinný od 1. 1. 1993.

Rok 2001 byl významný i v korporátním právu. V souvislosti se změnou tehdejšího obchodního zákoníku došlo k přijetí novely notářského řádu, v důsledku které vznikl nový druh notářského zápisu – známý jako tzv. kvalifikovaný notářský zápis o rozhodnutí orgánu společnosti, kde se notář vyjadřuje ke splnění všech podmínek, které zákon či zakladatelský dokument pro přijetí daného rozhodnutí vyžaduje. Změna to byla zásadní, neboť dříve notář osvědčoval průběh roz-

hodování orgánů, jeho úkolem bylo zachytit obsah jednání a přijatých rozhodnutí, aniž by se vyjadřoval k tomu, zda jsou či nejsou v souladu se zákonem a zakladatelskými dokumenty společnosti. Právě v důsledku této úpravy bylo možno postupně přejít v rejstříkovém řízení od plného přezkumu k registračnímu principu. Vzpomeňme si, že rejstříková řízení do té doby trvala často několik měsíců a jejich výsledek byl často nejistý. Právě dlouhodobě neuspokojivý stav rejstříkového řízení v ČR, který měl negativní vliv na podnikatelské prostředí v ČR, vyvolal bezprecedentní rozmach společností, které se zabývaly zakládáním a prodejem ready-made společností a dominance těchto společností nadále přetrvává, i když je dnes situace diametrálně odlišná. Pochopitelně změna umožnila i to, že notáři mohou zapisovat do veřejných rejstříků, o čemž se ale zmíním později.

Na základě změny hmotněprávní úpravy došlo od 1. 1. 2002 ke zřízení Rejstříku zástav, do nějž zapisovali notáři na základě notářských zápisů. Byla tedy významně posílena listinná agenda notáře, přičemž inspirací k tuzemské úpravě se stala úprava maďarská.

Dalším významným krokem na poli mezinárodním bylo v roce 2004 přijetí do Rady notářství Evropské unie (CNUE). Tam se díky svému aktivnímu působení postupem času etablovalo české notářství jako vůdčí hlas zemí střední Evropy. V současné době se aktivně podílí např. na školících programech evropských notářů či komparativních studiích týkajících se nesporných řízení v členských zemích CNUE. Je třeba si uvědomit, že nemalá část legislativy přijímané v ČR je implementací evropských směrnic, část legislativy je pak tvořena i přímo nařízenými. Je důležité sledovat obsah nařízení i směrnic již při jejich tvorbě, ve stadiu návrhu a posoudit jejich vliv zejména na podnikatelské prostředí v ČR. Notáři jsou v každodenním kontaktu s podnikatelskou sférou a vidí potíže, které jsou pro tuto sféru, a tedy i pro ekonomiku a stát významné. Nelze ani opomíjet vliv nevládních organizací, které vytvářejí různé analýzy a žebříčky, jako nechalně proslulý Doing Business, kde Česká republika obsazovala spodní příčky v žebříčku např. zakládání společností, to vše kvůli metodice šité na míru anglosaskému právnímu systému, který ctí kulturu sporů na rozdíl od kontinentálního systému, kde notáři hrají významnou preventivní roli. To, že později vyšlo najevo, že žebříčky byly určitými zeměmi ovlivněny, lépe nekomentovat.

Z hlediska fungování každé instituce, samosprávnou profesní komoru nevyjímaje, jsou důležité i symboly – zde je namístě zmínit, že pro NK ČR bylo významné získání a následné přestěhování do vlastního sídla v roce 2008. Místo je to úžasné, z budovy vidíte na Vyšehrad, kde Jindřich z Isernie, kancléř a protonotář krále Přemysla Otakara II., založil roku 1270 první notářskou školu ve střední Evropě. V budově na Apolinářské dříve sídlil i podnik výpočetní techniky, vidíte tedy, že elektronizace nám prostě byla souzena.

Notáři na území dnešní České republiky, vykonávali tradičně soudní komisariát a od 1. 7. 2009 došlo k významné změně, kdy namísto přípravy soudních rozhodnutí, která

od 1. 1. 1993 vydával soud, se notáři *de facto* stali v řízení o pozůstalosti soudci prvního stupně. Byla to změna, která výrazně zrychlila pozůstalostní řízení. Nyní se české notářství významně zapojilo do projektu JUWILL, který zmapoval zejména i ekonomický přínos soudního komisariátu, nesporných rozvodů tak, aby bylo možno jeho rozšíření i do jiných států. Ostatně notáři vykonávají přenesené pravomoci státu a zásadní výhodou takového přenesení je výkon činnosti nestranným a nezávislým odborníkem, pod dohledem státu, za státem stanovenou odměnu. Dochází tak k odbřemenění státních orgánů, především justice, a státu se snižují náklady – činnosti v rámci přenesené působnosti nejsou hrazeny ze státního rozpočtu, tedy všemi daňovými poplatníky, ale těmi, kdo danou službu potřebují. Ostatně ani náklady dohledu nejsou pro stát významné, neboť zde funguje notářská samospráva.

Připomeňme si, že zmíněné odpovídá těmto základním principům notářství latinského typu, kterými jsou odvození notářství od veřejné moci, zásada nestrannosti, zásada nezávislosti, princip „*numerus clausus (regulatus)*“, zásada omezení činnosti notáře zákonem a její neslučitelnosti s jinou výdělečnou činností, členství notáře v notářské samosprávě, zásada osobního výkonu notářství a osobní odpovědnosti, zásada pevně stanovené odměny notáře, zásada archivace a ochrany listin.

Od 1. 7. 2009 vede Komora evidenci smluv upravujících majetkové poměry manželů, tedy na počátku manželského vztahu stále častěji snoubenci navštěvují notáře.

Do zákona se teprve v roce 2009 dostává definice notářství.

Nelze než se déle zastavit u změny zásadní, a to rekodifikace soukromého práva, která nabyla účinnosti od 1. 1. 2014. Připomínám, že původní záměr změny odstátnění notářství byl spojen právě s rekodifikací. Zde se ukázalo opět mistrovství vedení NK ČR a zejména schopnost jejího prezidenta JUDr. Martina Foukala nenechat se vtáhnout do politických her a šarvátek v souvislosti s činností tak odbornou, jako je rekodifikace soukromého práva. Vzpomínám si na snahy politiků odložit účinnost rekodifikace a na jejich snahu hledat podporu i u Notářské komory. Z ní však opakovaně zaznívalo, že notáři budou na změnu připraveni a případné odložení rekodifikace je otázkou politickou. Všimněme si, že je-li notářům či Notářské komoře svěřena určitá pravomoc či uložena povinnost, pak od stanoveného data prostě funguje, jsou připraveni lidé i systémy. Kéž by to tak vždy fungovalo i v oblastech, kde stát své pravomoci vykonává sám. Pro ilustraci doplním, že rekodifikace měla zásadní dopad na fungování evidencí a seznamů vedených Notářskou komorou České republiky. Doprovodný zákon byl přijat na podzim roku 2013. Zásadní dopad byl na rejstřík zástav, kdy se podstatným způsobem změnila evidovaná údaje a celý systém zápisů. Změnila se evidence právních jednání pro případ smrti, vznikl seznam prohlášení o určení opatrovníka, seznam listin o manželském majetkovém režimu. To vše na nové platformě centrálního informačního systému, označovaného jako CIS2.

Každý by měl znát svoji historii, a proto symbolický význam měla i má kniha o notářství vydaná roku 2014. Mapuje historii notářství na území dnešní České republiky. Jsou v ní doby pro notářství dobré i zlé, tak jak to v životě bývá.

Rok 2015 začal významnou změnou ve vedení komory: dosavadní prezident JUDr. Martin Foukal a viceprezident JUDr. Miloslav Jindřich odstoupili ze svých funkcí, jak již delší dobu avizovali, a sněm konaný dne 29. 1. 2015 zvolil prezidentem Mgr. Radima Neubauera a viceprezidentem mne. O osobnostech ve vedení NK ČR jsem se tu zmiňoval již opakovaně, přesto ještě několik drobností – své funkce opustily dobrovolně, po úspěšném období, nikoli proto, že musely, ale proto, že chtěly. Není od věci zmínit, že za dobu, kdy byly ve vedení komory, funkci ministra spravedlnosti zastávalo 14 osob, některé z nich opakovaně. Nastoupit po někom úspěšném není jednoduché, oč snadnější to mají politici – odcházejí proto, že musí, a pro ty nastupující jsou ti, kteří odešli, viníky za vše špatné, často i za chyby, které dělá už vedení nové. My jsme prostě svého Kalouska po nástupu neměli...

Za práci, kterou oba pánové pro Notářskou komoru vykonali, jim patří hluboký dík, a i proto se po právu stali prvními držiteli zlatých medailí Jindřicha z Isernie, tedy mimochodem dalšího ze symbolů Notářské komory.

Pojďme ale zpět ke změnám kompetencí notářů. Další významnou změnou bylo přijetí úpravy, která umožnila zápis notářem do veřejných rejstříků na základě podkladového notářského zápisu. Fakticky notáři začali zápisy provádět na přelomu jara a léta roku 2015, a to jednak kvůli chybě v zákoně o soudních poplatcích, a také kvůli přípravě systému, který fakticky umožnil zápisy provádět. Tato změna byla nepochybně změnou nejlépe hodnocenou z hlediska podnikatelské veřejnosti, kdy konečně došlo k možnosti založení a vzniku společnosti v řádu hodin.

Dalším krokem, který byl pro české notářství symbolickým, který ukázal obrovskou solidaritu mezi notáři a to, že jim záleží na fungování notářství, na jeho dobré pověsti, bylo zřízení Nadačního fondu v roce 2016. Nadační fond si postupem času našel své místo i uplatnění a je nutno říci, že v posledních letech supluje roli státu, neboť prostřednictvím tohoto fondu dochází k podpoře notářů v ekonomicky slabších regionech a zajištění dostupnosti služeb notáře. Podmínky pro výkon notářství však má zajistit stát.

Jaro 2020 a mnoho měsíců následujících bylo ve znamení covidu, který tuto zem poznamenal nejen velkým množstvím zemřelých osob, ale těžce poznamenal celou společnost, a jeho dopady v ekonomické sféře, zejména pak na trhu práce, pocítujeme stále. K tomu jednu osobní vzpomínku, při přípravě opatření, která plánovala vláda, jsme ve spolupráci s MSp o víkend do pozdních nočních hodin řešili to, aby nedošlo k zastavení činnosti notářů a aby notářské služby mohly být nadále občanům poskytovány. Sklidili jsme za to i nemálo kritiky z vlastních řad, přesto jsem rád, že většina notářství své služby občanům poskytovala, a nakonec notáři zvládli i prudký nárůst pozůstalostních řízení, jeli-

kož mnoho našich spoluobčanů nás opustilo navždy. Všem, kteří pracovali, patří obrovský dík.

Situace s obsazování notářských úřadů, zejména v příhraničních regionech, se stávala velmi problematickou, a proto byla významná změna notářského tarifu účinná od 1. 1. 2021, k další dílčí změně pak došlo od 1. 1. 2023.

V souvislosti se změnou evropské legislativy vyvstala nutnost umožnit založení společnosti zcela online, bez návštěvy úřadu. Notářská komora ČR tedy zpracovala a po konzultaci s MSp, cestou poslancecké iniciativy, předložila návrh změn notářského řádu, který umožnil sepisovat určité typy notářských zápisů na dálku a v elektronické podobě. Systém Komora na své náklady zprovoznila od 1. 9. 2021, první společnost plně online byla založena a zapsána do obchodního rejstříku 17. 9. 2021. Česká republika se tak stala první zemí, kde bylo možno notářské zápisy sepisovat na dálku, aniž by došlo k oslabení důkazní síly veřejné listiny.

Došlo i k napojení systémů Notářské komory na základní registry, a došlo tak ke zvýšení právní jistoty osob, které na data v těchto systémech spoléhají.

V tomto příspěvku byly zmíněny pouze zásadní změny, které se v uplynulých třiceti letech v českém notářství udály a s panem prezidentem pevně věříme, že rozvoj českého notářství bude i nadále pokračovat, bude jiné než dříve, ale stále se bude držet léty prověřených zásad a principů, jen na ně může být trošku jiný pohled. Doufejme, že konference ukáže i českým politikům a české veřejnosti potenciál notářství zejména v nesporné agendě a že i Česká republika po vzoru zahraničních notářství využije potenciálu a možností notářství zejména v oblasti práva rodinného. Zásadní roli v prezentaci českého notářství bude díky svým skvělým komunikačním schopnostem hrát nadále prezident Notářské komory ČR Radim Neubauer, jeho lidský přístup je to, co nám pomáhá k tomu, aby obnovené české notářství dosahovalo svých cílů ku prospěchu všech občanů. Za to mu patří velké poděkování. ■

Vzpomínka na JUDr. Václavu Švarcovou

DNE 10. BŘEZNA 2023 ZEMŘELA VE VĚKU 72 LET NAŠE KOLEGYŇ JUDr. VÁCLAVA ŠVARCOVÁ, KTERÁ BYLA DO KONCE ROKU 2019 NOTÁŘKOU V LIBERCÍ. MYSLÍM, ŽE SI ZASLOUŽÍ VZPOMÍNKU NA JEJÍ ŽIVOT OD NÁS, KTERÍ JSME JI ZNALI DELŠÍ DOBU.

Já osobně jsem se s Vendulkou, jak jsme jí říkali, seznámil koncem roku 1985, když jsem se byl představit jako nově nastupující notářský čekatel na státním notářství v Liberci, kdy v té době již byla vedoucí státní notářkou. Stejně jako několik mých předchůdců, notářských čekatelů, jsem s její pomocí prošel počátečními úskalími notářství a vykonal notářské zkoušky. Kromě toho jsem díky jejím radám mj. zvládl správně máchat plínky (ano, v té době nebyly „pamprsky“), pochopil jsem, co znamená v receptu uvedeno špetka soli, a naučil se, jak správně pocukrovat vánoční cukroví.

Na konci roku 1991 Vendulka odešla ze státního notářství, později však zjistila, že jí již ve firmě manžela není tak potřeba a že jí notařina chybí. Od června roku 1994 pak po úspěšném konkurzu nastoupila jako nová notařka v Liberci. Dne 30. 6. 2019 pak ukončila notářskou praxi a do konce roku 2021 byla trvalou zástupkyní u Mgr. Filipa Vorla, notáře v Liberci – svého žáka a dalšího kolegy, kterého dovedla k úspěšně vykonaným zkouškám.

Všichni, kdo ji znali, oceňovali její přátelskou povahu a ochotu vždy nezištně pomoci. Její pracovitost byla neuvěřitelná, nikdy nehledala výmluvy, proč by něco nešlo, a bez zbytečného odkládání zvládla navenek s lehkostí každou práci v kanceláři i doma. Obdivuhodná byla její schopnost přizpůsobit se přicházejícím změnám a zvládnout nástup elektronizace a digitalizace stejně jako mladší kolegové a kolegyně. Vždycky nezištně předávala své znalosti a zkušenosti nám mladším už v období státního notářství, kdy kromě zvládnutí vlastní práce dovedla k úspěšným zkouškám několik notářských čekatelů, a po obnovení svobodného notářství i notářských koncipientů.

Obětavě se zapojila do činnosti notářské samosprávy. Byla dlouholetou prezidentkou Notářské komory v Ústí nad Labem a členkou prezidia Notářské komory České republiky. Mladší kolegové a kolegyně měli možnost ji poznat na školeních notářských koncipientů, neboť byla dlouholetou členkou komise vzdělávání Notářské komory ČR. Opakovaně byla členkou zkušebních komisí i konkurzních komisí.

Vendulka byla u počátku kontaktů s německými notáři v devadesátých letech a přispěla k založení tradice pravidelných česko-německých příhraničních setkání, jichž se aktivně jako přednášející zúčastňovala. Využívala své znalosti němčiny, kterou skromně popírala.

Byla oblíbenou účastnicí notářských výjezdů do Francie i tuzemska, na nichž přispívala k dobré náladě. Nezkazila žádnou legraci a vzpomínkami na bohaté životní, zejména profesní zážitky přispívala k dobré zábavě. Těšili jsme se na její výborné domácí sýrové tyčinky, kterých vozila celou krabici a které byly silnou konkurencí mé krabici rozmrazeného vánočního cukroví.

Notářskou praxi ukončila v červnu 2019 a do konce roku 2021 pracovala jako notářská kandidátka Mgr. Filipa Vorla, notáře v Liberci. Statečný boj se zákeřnou nemocí bohužel nevyhrála. Na její zásluhy o dobré fungování notářské samosprávy a výchovu koncipientů a na ni jako dobrého člověka bychom neměli zapomenout. Nám všem, kteří jsme měli tu čest znát ji osobně a považovat se za její přátele, bude stále chybět.

JUDr. Václavě Švarcové byla dne 5. 10. 2023 udělena in memoriam stříbrná medaile Jindřicha z Isernie za zásluhy o české notářství. ■

JUDr. Jiří Škorpík, notář v Jablonci nad Nisou

Setkání na přeštické střelnici

PO DLOUHÝCH ŠESTI LETECH SE PŘEŠTICKÁ STŘELNICE KLUBU VOJÁKŮ V ZÁLOZE STALA DNE 22. ZÁŘÍ 2023 OPĚT MÍSTEM NEFORMÁLNÍHO SETKÁNÍ NOTÁŘŮ Z NOTÁŘSKÉ KOMORY V PLZNI A JEJICH ZAMĚSTNANCŮ, KTERÉ ZORGANIZOVAL JUDr. JOSEF BURDA, NOTÁŘ V PLZNI.

V průběhu odpoledne probíhala soutěž jednotlivců i družstev ve střelbě na vzdálenost 50 metrů. Po úvodní instruktaži o bezpečném zacházení se zbraní a chování v prostoru střelnice personál střelnice kontroloval dodržování všech bezpečnostních opatření a ochotně pomáhal všem střelcům, zejména pak těm méně zkušeným či těm, kteří zbraň v ruce drželi vůbec poprvé. Každý soutěžící měl možnost vyzkoušet si střelbu ze sportovní pistole Drulov 22LR, revolveru Colt 357 Magnum, pistole Walter 9 mm, pušky Luger AR 15 a z nové pušky armády České republiky Bren 2, obojí v ráži 223Rem, a porovnat tak střelbu z těchto moderních vojenských zbraní se střelbou z pušky Mosin 7,62x54R z 2. světové války.

První místo v soutěži jednotlivců získala (stejně jako před šesti lety) Mgr. Hana Mičicová, nyní notářka v Klatovech, následovaná tajemnicí Notářské komory v Plzni Stanislavou Dvořákovou na místě druhém. Na třetím místě se umístil sám pořadatel akce JUDr. Josef Burda.

Po skončení soutěže se účastníci přesunuli na večerní posezení, které JUDr. Josef Burda s pomocí své rodiny připravil a které bylo zároveň příležitostí popřát mu k jeho životnímu jubileu a oslavit společně s ním jeho 60. narozeniny. Nechyběly ani rakvičky se šlehačkou, věnečky se žlutkovým krémem a pro mnohé bylo překvapením, že podávané dančí po burgundsku, ragú z muflončete a několik druhů zvěřinových terin pro hosty připravil sám oslavenec ze svých úlovků.

Setkání na přeštické střelnici přineslo západočeským kolegům nejen získání či prohloubení střeleckých zkušeností, ale především možnost k setkání a strávení společného času v příjemné a uvolněné atmosféře.

Mgr. David Kittel, notář v Plzni

Setkání bavorských, saských a českých notářů v Bamberku

Během podzimu, konkrétně 20. a 21. října 2023, se čeští notáři vypravili do malebného bavorského města Bamberg, aby se zúčastnili tradičního setkání s bavorskými a saskými kolegy. Po pauze vynucené celosvětovou pandemií byla letošní akce ideální možností na tradici navázat a oslavit její již 25 let trvající historii. První setkání všech tří notářských komor organizované Notářskou komorou v Plzni se konalo v roce 1998 ve Františkových Lázních díky JUDr. Libuši Stehlíkové, notářce v Plzni, JUDr. Václavě Švarcové, emeritní prezidentce Notářské komory v Ústí nad Labem, Dr. Bettině Sturm, emeritní prezidentce Notářské komory Sasko, a Dr. Karlu Sauerovi, emeritnímu notáři v Regensburgu. JUDr. Václava Švarcová a Dr. Karl Sauer nás bohužel nyní během necelého roku opustili, vzpomínka na počátky společného setkávání byla tedy i vzpomínkou na jejich osobní přínos a přátelství, které se jejich zásluhou mezi českými a německými notáři vybuodovalo.

V prosloveh současných představitelů všech zapojených notářských komor došlo i na bilancování spojené s výročím 30 let svobodného českého notářství a přínos přeshraničního setkávání byl v tomto kontextu vyhodnocen jako značný. Inspirace fungováním zahraničních notářských úřadů a notářských komor a pravomocemi, které kolegové historicky mají či nově získávají, byla v počátcích obnovy svobodného notářství v České republice klíčová. Ani nyní bychom se neměli uzavírat do sebe. Naopak přichází doba, kdy i my, čeští notáři, jsme v mnohém inspirací zahraničním kolegům. Společně pak můžeme lépe čelit novým výzvám, jakými jsou digitalizace, tlak na rychlost a bezformálnost právních jednání či boj proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu.

Tématem letošní odborné konference byla elektronizace notářské činnosti ve Spolkové republice Německo a v České republice. Jedná se o téma vysoce aktuální, jelikož v letošním roce byl v Německu zaveden elektronický archiv dokumentů a umožněno online zakládání společností,

kteří nám ve své přednášce představil notářský kandidát Dr. Constantin Kemper. Jelikož česká úprava má alternativy k těmto dvěma německým novinkám již od roku 2021, mohli jsme s kolegy sdílet zajímavé poznatky z naší praxe. I z dotazů k české části přednášky bylo zřejmé, že kolegové řeší totéž, co jsme při zavádění digitalizační novely řešili i my, tedy zejména bezpečnost klientských dat, právní jistotu spojenou s elektronickými úkony a dostatečnou mírou ověření totožnosti a skutečné vůle klienta.

Německý elektronický archiv dokumentů je oproti české Sběrce dokumentů odlišný zejména v tom, že se do něho ukládají všechny listiny vydané notářem, např. i stejnopisy notářských zápisů. Totožný dokument je tedy nutné skenovat opakovaně a následně i znovu manuálně zadávat do systému rozsáhlý soubor dat o dokumentu a klientovi, což je velice administrativně náročné a náchylné k možné chybovosti. V tomto ohledu je Sběrka dokumentů praktická v možnosti exportu dat o klientovi z čísla dokladu totožnosti. Němečtí kolegové mají alespoň na zadání do systému dva týdny, nicméně do budoucna bude jistě nutné řešit

tento administrativní nedostatek minimálně možností načtení dat již jednou do systému zadaných.

Založení společnosti online probíhá opět podobně jako v České republice. Klient se přihlásí prostřednictvím elektronického občanského průkazu do prostředí notářské komory, v němž probíhá založení společnosti videokonferenčně. Výhodou je, že při procesu registrace do prostředí notářské komory může být klientovi vystaven elektronický podpis bez ingerence konkrétního notáře, pouze na základě žádosti a identifikace elektronickým občanským průkazem. Stejným způsobem je možné elektronický podpis získat i prostřednictvím speciální mobilní aplikace. Tyto elektronické podpisy fungující na bázi QR kódů jsou však jen jednorázové, určené pouze pro danou transakci.

Společenská část nám ukázala historické centrum Bamberku, součást světového kulturního dědictví UNESCO. Večerní procházka s průvodkyní se zaměřila na vztah Bamberku s českými zeměmi a příběh císaře Jindřicha II. a jeho manželky Kunhuty, jejíž sochu jsme si prohlédli na mostě přes řeku Regnitz. Uprostřed mostu však zaujme jiná pa-

mětihodnost, a to radnice postavená nad řekou z důvodu sváru mezi světskou a církevní mocí ohledně jejího umístění ve sféře vlivu jedné či druhé strany. V sobotu odpoledne následovala prohlídka Dómu, bamberského chrámu, kde jsme byli okouzleni unikátní architekturou a zastavili se u společného hrobu Jindřicha II. a Kunhuty. Během celého setkání jsme měli možnost ochutnat výtečnou bavorskou kuchyni a též proslulé bamberské pivo ve vyhlášených místních restauracích.

Letošní setkání organizačně zaštiťoval Dr. Thomas Schiffer, notář ve Weidenu in der Oberpfalz, jemuž náleží poděkování za pestrý a velice zajímavý program, přátelskou atmosféru a perfektní průběh celé akce. Tlumočení po celou dobu zajišťoval JUDr. Petr Klika, který sklídl obdiv za vynikající překladatelský výkon a znalosti nejen v rámci odborné části, ale i za přehled v terminologii z oblasti architektury a náboženství během prohlídky Dómu. Všichni účastníci se již těší na další milé setkání a rozvoj přeshraniční spolupráce a dobrých vztahů jak na profesní, tak na osobní úrovni. ■

Mgr. Diana Urbanová, notářská koncipientka
Mgr. Martina Říhy, notáře v Praze

Zasedání UINL a brazilský notářský kongres

Od 6. do 10. listopadu 2023 se v Brasílii, hlavním městě Brazílie, které se nesmazatelně zapsalo do učebnic architektury, uskutečnilo největší setkání notářů z celého světa.

Konal se zde XXV. brazilský notářský kongres, první po pandemii covid-19. V rámci kongresu brazilské notářství hostilo institucionální zasedání světové notářské organizace UINL. Zástupci notářů z 91 zemí světa v Brasílii diskutovali o hlavních globálních otázkách notářské činnosti na zasedáních Komise pro americké záležitosti (CAAm) a jejích pracovních skupin, jakož i komisí, představenstva (rady předsednictví/řídícího výboru), Generální rady a Generálního shromáždění členských notářství Mezinárodní unie notářství (UINL).

SVĚTOVÉ SYMPOZIUM O ELEKTRONICKÝCH ÚKONECH A DE-JUSTICIZACI

Během společného zasedání Generálního shromáždění a Generální rady se uskutečnilo významné sympozium na dvě důležitá témata legislativy: Digitalizace a Dejudicializace (od břemene justice). Zde notáři z celého světa diskutovali o hlavních pokrocích a řešeních pro digitální notářství na celém světě. „Rozvody a soupisy, půjčky, apostily a nově i povinná soudní rozhodnutí provádějí notáři rychle a efektivně, čímž ulehčují soudnictví a usnadňují život občanům,“ řekla při zahájení akce prezidentka Brazilské notářské komory – Federální rady (CNB/CF) Giselle Oliveira de Barros.

Akce se zúčastnilo téměř tisíc lidí. Notáři z různých částí Ameriky a 91 zemí světa se připojili k notářům ze všech 27 brazilských států, aby diskutovali o otázkách týkajících se notářské profese. Světové sympozium o elektronických úkonech a de-justicizaci se stalo milníkem pro světový notariát, když představilo hlavní řešení (notářských zápisů

sepisovaných na dálku bez osobní účasti žadatele o úkon) přijatá po celém světě s ohledem na praxi digitálních úkonů, která se v posledních letech zrychlila. Akce se rovněž stala milníkem v diskusi o hlavních řešeních dejudicializace přijatých notáři na pěti kontinentech s cílem přispět ke snížení počtu soudních sporů a k sociálnímu smíru.

Během prvního kulatého stolu, který moderoval brazilský notář Ubiratan Guimarães, se o zkušenosti s elektronickými veřejnými listinami a sepisem notářských zápisů online podělili zástupci Francie (tajemník UINL Thierry Vachon), Mexika (Marco Antonio Ruiz Aguirre), České republiky (Šárka Tlášková), Maroka (zastoupené prezidentem Hicham Sabiry), Brazílie (zastoupená prezidentkou Giselle Oliveirou de Barros), Quebec (zastoupený prezidentkou Hélène Potvin) a Estonsko (Anne Saaber).

Italští notáři Corrado Malberti a Carlo Alberto Maroz poté představili otázky spojené se sepisem listiny na dálku (výzvy a záruky poskytované notářskou profesí) a pokyny, které je třeba dodržovat.

Souhrnnou zprávu skvěle zpracovala quebecká profesorka Naivi Chicok Barreda.

Odpoledne sympozium pokračovalo tématem dejudicializace.

Kulaté stoly, které moderovala italská notářka Valentina Rubertelli, poukázaly na rozmanitost kompetencí svěřených notářům v rámci „dejudicializace“. Vystoupili tito řečníci:

- Homero Lopez Obando, prezident Komise pro americké záležitosti UINL – CAAM, k tématu obecného trendu odbřemenění justice v Latinské Americe;
- Jens Bormann (prezident Německé spolkové notářské rady) a Larissa Oebel (Německo) a Adam Toth (Maďarsko), kteří ukázali, že ve věcech dědictví jsou pravomoci soudce a notáře vzájemně zaměnitelné;
- Aida Diawara Diagne (prezidentka Notářské komory Senegal) o perspektivách přesunu soudních pravomocí na notáře při vyřizování dědictví v Africe;
- Juan Carlos Peralta Castellano (Peru), Lorena Isabel Flores Estrada (Guatemala), Hercules Alexandre da Costa Benicio, Pr. José Fernando Simao (Brazílie), Ana Luisa Chelaru (Rumunsko), Bojan Podgorsek (Slovinsko), na téma notářských pravomocí týkajících se párů (manželství, faktický svazek, rozvod před notářem);
- španělská notářka Almudena Castro Girona, japonský notář Inaba Kazuo a italský notář Giovanni Liotta na téma zranitelných osob (plná moc k zastupování při budoucí ztrátě způsobilosti, dobrovolné mimosoudní opatrovnictví, vydávání notářských pověření atd.);
- argentinská a quebecká profesorka Cristina Armella a Christine Morin na téma rodičovství (lékařsky asistovaná reprodukce, dohody o náhradním mateřství, adopce atd.);
- francouzští, němečtí a čínští notáři (Corinne Dessertenne Brossard, Lovro Tomasic a Zhang Kaifang), o možnostech spolupráce mezi soudcem a notářem (při soudním dělení majetku při rozvodu, při uzavírání dohod v prů-

běhu řízení o rozvod, notářské smlouvy během soudního řízení atd.).

Na závěr jednání vystoupil generální tajemník Mezinárodní unie soudců (UIM) Giacomo Oberto, který se věnoval tématu blízkosti profesí notáře a soudce, a tajemník UINL Thierry Vachon, který shrnul osvědčené postupy a oblasti, v nichž je možná dejudicializace – odbřemenění justice a přesun pravomocí na notáře.

Nakonec byla zástupci obou organizací, Lionelem Galliezem a Giacomem Obertem, podepsána dohoda o příspěvku mezi UINL a UIM ke spolupráci v oblasti dejudicializace, chápáné jako hnutí, jehož cílem je zbavit soudy řady nesporných úkolů s cílem zlepšit veřejnou službu v oblasti justice.

Den po sympoziu předložila UINL členským notářstvím doporučení týkající se notářských listin sepisovaných online a dejudicializace.

Zasedání v Brasílii, kde notáři diskutovali o činnosti na pěti kontinentech, kde je přítomno latinské notářství, ukázalo, že digitalizace je celosvětovým trendem. Česká republika zaujímá v rámci celého světa čelní pozici, neboť jako jedna z prvních zemí zavedla (při splnění určitých podmínek) možnost sepisu notářského zápisu na dálku, bez osobní účasti žadatele. Při tomto typu notářského zápisu je zcela zásadní identifikace klienta – i zde je Česká republika premiárem, neboť čeští notáři, jako jedni z mála, mají za účelem identifikace klienta přístup do státních registrů, a to včetně přístupu k úřední fotografii žadatele o úkon.

Stejně tak i odbřemenění soudů je celosvětovým tématem, které si v mnoha státech světa nachází různými způsoby svou cestu. Jde právě o to, aby bylo možné přenést kompetence, které dříve náležely pouze a výhradně soudní moci, na bedra notářů.

Sympozium ukázalo, že digitalizace a odbřemenění soudů jsou budoucností notářství na celém světě. ■

Mgr. Šárka Tlášková, notářka v Praze

EU v kostce

APOSTILLE – ČÍNA

S účinností od 7. 11. 2023 dochází k rozšíření působnosti haagské Úmluvy o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin („úmluva o apostile“). Od tohoto data se apostilní doložky uplatní také v případech dokumentů užívaných v právním styku s Čínou. Veřejné listiny v právním styku mezi Českou republikou a Čínou doposud vyžadovaly superlegalizaci.

Apostilní doložky se beze změny nadále uplatní ve vztahu k Macau a Hongkongu. Námitku proti přistoupení Číny k úmluvě podala Indie, ve vztahu těchto dvou zemí tak bude patrně i nadále využívána superlegalizace.

JUDIKATURA SDEU: DĚDICKÉ PRÁVO

Dne 12. 10. 2023 byl vydán rozsudek Soudního dvora Evropské unie pod sp. zn. C-21/22 týkající se výkladu čl. 22 dědického nařízení v kontextu třetí země s existující bilaterální dohodou, pokud jde o možnost volby rozhodného práva. Konkrétně se jedná o pozůstalost ukrajinské státní příslušnice s bydlištěm v Polsku, přičemž bilaterální smlouva uzavřená mezi Ukrajinou a Polskem možnost volby rozhodného práva výslovně nestanoví.

Soudní dvůr Evropské unie zde předběžně otázky zodpověděl následovně:

Článek 22 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení musí být vykládán v tom smyslu, že

státní příslušník třetího státu, který má bydliště v členském státě Evropské unie, si může zvolit právo tohoto třetího státu jako právo, jímž se řídí jeho dědictví jako celek.

2) Článek 75 nařízení č. 650/2012 ve spojení s článkem 22 tohoto nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že nebrání tomu, aby

za situace, kdy členský stát Unie uzavřel před přijetím uvedeného nařízení se třetím státem dvoustrannou dohodu, která určuje právo rozhodné v oblasti dědění a výslovně nestanoví možnost volby jiného práva, si nemohl státní příslušník tohoto třetího státu, který má bydliště v dotčeném členském státě, zvolit právo uvedeného třetího státu, aby se jím řídilo jeho dědictví jako celek.

AML – PREVENCE LEGALIZACE VÝNOSŮ Z TRESTNÉ ČINNOSTI

Finanční akční výbor (FATF) provedl 27. 10. 2023 aktualizaci seznamu vysoce rizikových jurisdikcí nacházejících se v režimu zesíleného monitoringu z pohledu legalizace výnosů z trestné činnosti a financování terorismu (tzv. grey listu). Čtyři země či jurisdikce byly ze seznamu vyjmuty, jedná se o Albánii, Kajmanské ostrovy, Jordánsko a Panamu.

Přidáno však bylo Bulharsko, které se tak na seznamu ocitá jako další jurisdikce Evropské unie společně s Chorvatskem. Aktuálně se tedy na tomto seznamu nachází následující země a jurisdikce: Barbados, Bulharsko, Burkina Faso, Kamerun, Chorvatsko, Kongo, Gibraltar, Haiti, Jamajka, Mali, Mozambik, Nigérie, Filipíny, Senegal, Jihoafrická republika, Jižní Súdán, Sýrie, Tanzanie, Turecko, Uganda, Spojené arabské emiráty, Vietnam a Jemen. Podrobnější informace a aktuální znění seznamu zemí se zásadními strategickými nedostatky v systému AML (tzv. black listu) jsou dostupné v anglickém jazyce na webových stránkách Finančního akčního výboru: www.fatf-gafi.org.

AML (2)

V Bruselu pokračují vyjednávání týkající se návrhu balíčku nových unijních předpisů v této oblasti, kterými má být

mj. zřízen centrální orgán na unijní úrovni (European Anti-Money Laundering Authority; AMLA). Mezi zeměmi, které projeví zájem o zřízení sídla úřadu na jejich území, je Belgie (Brusel), Francie (Paříž), Irsko (Dublin), Itálie (Řím), Litva (Vilnius), Lotyšsko (Riga), Německo (Frankfurt), Španělsko (Madrid), a Rakousko (Vídeň).

ZAVEDENÍ REGISTROVANÉHO PARTNERSTVÍ V LOTYŠSKU A STEJNOPOHLAVNÍHO MANŽELSTVÍ V ESTONSKU

Lotyšský parlament schválil 9. 11. 2023 registrované partnerství pro osoby stejného pohlaví. Očekávané nabytí účinnosti nové úpravy je v polovině příštího roku. Samotné zaevidování registrovaného partnerství pak schválený předpis svěřuje notářům. Zákon nepočítá s adopcí dětí, zakládá však práva partnerů v případě hospitalizace a určité změny v daňové oblasti a sociálním zabezpečení. Obdobný krok učinil také estonský zákonodárce, a to v červnu tohoto roku schválením úpravy manželství mezi osobami stejného pohlaví. Estonsko zavedlo registrované manželství v roce 2016, od stejného roku také uznávalo zahraniční manželství osob téhož pohlaví. Pro zavedení manželství se vyslovilo 55 ze 101 estonských poslanců.

PRACOVNÍ PLÁN EVROPSKÉ KOMISE PRO ROK 2024

Evropská komise přijala 17. 10. 2023 svůj plán prací pro nadcházející kalendářní rok, který je dostupný na jejich

oficiálních internetových stránkách (commission.europa.eu). Jednou z oblastí vytyčených jako klíčových je prosazování a vymáhání unijního práva, konkrétně prostřednictvím podpory členských států v rané fázi účinnosti nových evropských předpisů a snižování zátěže kladené na občany a společnosti v souvislosti s transpozicí evropských směrnic do vnitrostátních právních řádů. Z oblasti hospodářství stojí za zmínku např. zaměření na malé a střední podniky s cílem dosáhnout snížení vybraných administrativních nákladů, a to zejména s cílem podpory konkurenceschopnosti evropských společností.

VOLBA PREZIDENTA LOTYŠSKÉHO NOTÁŘSTVÍ

Dne 24. 11. 2023 byl prezidentem lotyšského notářství pro nadcházející funkční období s účinností od 8. 12. 2023 zvolen pan Aigars Kaupe. Viceprezidentkou byla zvolena paní Ilze Metuzāle. Současný prezident, pan Jānis Skrastiņš, zůstává členem tamního notářství.

SAVE THE DATE – EVROPSKÉ NOTÁŘSKÉ DNY

Tradiční odborná konference pořádaná Rakouskou notářskou komorou – Europäische Notarentage: 2024: 18.–19. 4. 2024, Salzburg ■

JUDr. Berenika Wünschová, ředitelka kanceláře NK ČR
JUDr. Petr Klika, mezinárodní vztahy, právník, NK ČR

Program pro notářskou kancelář?

MÁME NA TO SYSTÉM

www.notarskyinformacnisystem.cz

PRO PRACOVNÍKY > ÚSPORA ČASU

Propojení s Czech POINT • Zadáte číslo OP nebo RČ, údaje klienta se načtou automaticky • Automatické vyhledání a načtení dědiců z EO • **Propojení s Veřejným rejstříkem** • Zadáte část názvu společnosti, další údaje se načtou automaticky • **Propojení s ČÚZK** • Automatické načtení Sbírký listin • Automatické lustrace nemovitostí • Vygenerování textového popisu nemovitostí • **Tisk ověřovacích štítků a jejich vyúčtování**

... a mnoho dalších způsobů, jak si zjednodušit práci, předvedeme přímo u vás v kanceláři

INFO@STARFISH.CZ | +420 777 647 357

PRO NOTÁŘE > VYŠŠÍ PRÁVNÍ JISTOTA A KLID

U každého klienta kontrola právní způsobilosti podle EO • Kontrola řady dalších údajů: odcizení OP, osoba bez trvalého bydliště, upozornění na datovou schránku a další • Kontroly i v případě běžného ověřování • Automatické generování faktur i upomínek • Zabezpečení dat na úrovni bankovních aplikací

11 LET
VÝVOJE

starfish
technologies

Zahájení a ukončení činnosti notářů

Ministr spravedlnosti JUDr. Pavel Blažek, Ph.D., s účinností od 1. 12. 2023 jmenoval **Mgr. Pavlu Kovaříkovou** notářkou v obvodu Okresního soudu v Sokolově se sídlem v Sokolově, **Mgr. Petra Dudu** notářem v obvodu Obvodního soudu pro Prahu 4 se sídlem v Praze, **JUDr. Kamila Hradského, Ph.D., LL.M., MBA**, notářem v obvodu Okresního soudu Praha-východ se sídlem v Praze. S účinností k 1. 1. 2024 byli jmenováni **Mgr. Hana Kulčecová** notářkou v obvodu Okresního soudu v Hradci Králové se sídlem v Hradci Králové, **Mgr. Táňa Iliadu** notářkou v obvodu Okresního soudu v Šumperku se sídlem v Šumperku, **JUDr. Ondřej Hönig** notářem v obvodu Okresního soudu Praha-východ se sídlem v Praze. Dále ke stejnému dni byla jmenována **Mgr. Sabina Burešová** notářkou v obvodu Okresního soudu v Mostě se sídlem v Mostě, **Mgr. Martina Niklová** notářkou v obvodu Okresního soudu v Ostravě se sídlem v Ostravě, **Mgr. Lucie Lahodová** notářkou v obvodu Okresního soudu Praha-východ se sídlem v Praze, **Mgr. Martin Fajt** notářem v obvodu Okresního soudu ve Znojmě se sídlem ve Znojmě, **Mgr. Bc. Eva Vinopalová** notářkou v obvodu Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou se sídlem ve Žďáru nad Sázavou, **Mgr. Etela Kubešová** notářkou v obvodu Okresního soudu v Kolíně se sídlem v Kolíně, **Mgr. Filip Vencel** notářem v obvodu Okresního soudu v Novém Jičíně se sídlem v Příboře.

Nově jmenovaným notářkám přejeme mnoho úspěchu v jejich pracovní činnosti.

Dnem 31. 12. 2023 odvolal ministr spravedlnosti **Mgr. Hanu Kulčeko-
vou** z funkce notářky Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou se sídlem v Týništi nad Orlicí z důvodu jmenování notářky do nového úřadu v obvodu Okresního soudu v Hradci Králové se sídlem v Hradci Králové. Dnem 31. 12. 2023 odvolal ministr spravedlnosti **JUDr. Martinu Niklo-
vou** z funkce notářky Okresního soudu v Karvině se sídlem v Karvině z důvodu jmenování notářky do nového úřadu v obvodu Okresního soudu v Ostravě se sídlem v Ostravě. Dnem 31. 12. 2023 odvolal ministr spravedlnosti **Mgr. Martina Fajta** z funkce notáře v obvodu Okresního soudu ve Znojmě se sídlem ve Znojmě z důvodu jmenování notáře do nového úřadu v obvodu Městského soudu v Brně se sídlem v Brně. S lítostí oznamujeme, že dne 27. 9. 2023 zemřela JUDr. Lubislava Randusová, notářka v Jaroměři.

Za dlouholetou činnost ve prospěch notářství děkujeme. ■

redakce Ad Notam

Mgr. Pavla Kovaříková

Mgr. Petr Duda

JUDr. Kamil Hradský, Ph.D.

Mgr. Hana Kulčecová

Mgr. Táňa Iliadu

JUDr. Ondřej Hönig

Mgr. Sabina Burešová

Mgr. Martina Niklová

Mgr. Lucie Lahodová

Mgr. Martin Fajt

Mgr. Bc. Eva Vinopalová

Mgr. Etela Kubešová

Mgr. Filip Vencel

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou se sídlem v Týništi nad Orlicí

uvolněného po notářce Mgr. Haně Kulčkové, která ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 30. ledna 2024 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 2. ledna 2024.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí 12 000 Kč a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Náchodě se sídlem v Jaroměři

uvolněného po notáře Mgr. Lubislavě Randusové, jejíž výkon funkce zanikl dnem 27. 9. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat ve čtvrtek 1. února 2024 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 2. ledna 2024.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu v Karviné se sídlem v Karviné

uvolněného po notářce JUDr. Martině Niklové, která ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 20. února 2024 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 22. ledna 2024.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „notářský řád“), a podle § 2 odst. 1 předpisu Notářské komory České republiky o postupu při vyhlašování a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení notářského úřadu

v obvodu Okresního soudu ve Znojmě se sídlem ve Znojmě

uvolněného po notáři Mgr. Martinovi Fajtovi, který ukončí činnost dne 31. 12. 2023. Jednání před konkurzní komisí se bude konat v úterý 27. února 2024 v době od 9.00 hod. v sídle Notářské komory České republiky (dále jen „Komora“) v Praze, Apolinářská 12, přičemž přihláška do konkurzu (dále jen „přihláška“) musí být Komoře doručena nejpozději do 29. ledna 2024.

Účastnický poplatek za podání přihlášky činí **12 000 Kč** a je třeba ho zaplatit nejpozději v den podání přihlášky do konkurzu na účet Komory u UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s., č. ú. 45818009/2700, variabilním symbolem je rodné číslo přihlášeného do konkurzu (dále jen „uchazeč“). Komora odešle uchazečům zařazeným do konkurzu nejpozději 10. den před jednáním konkurzní komise pozvánku k jednání na adresu uvedenou v přihlášce ke konkurzu. Na základě písemné žádosti uchazeče sdělí Komora sledované statistické údaje o činnosti uvolněného notářského úřadu za poslední ukončený kalendářní rok. Komora předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu (§ 8 odst. 1 a 6 notářského řádu).

S přihláškou je třeba předložit tyto doklady:

- 1) doklad o státním občanství,
- 2) prohlášení o plné svéprávnosti,
- 3) výpis z evidence Rejstříku trestů; je-li uchazeč občanem jiného členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace, výpis z evidence trestů, anebo rovnocenný doklad vydaný příslušným soudním nebo správním orgánem tohoto státu, nebo výpis z evidence Rejstříku trestů s přílohou obsahující informace, které jsou zapsané v evidenci trestů státu, jehož je občanem; datum vydání těchto dokladů nesmí být starší než tři měsíce před podáním přihlášky,
- 4) doklad o vzdělání ve smyslu § 7 odst. 1 písm. b) notářského řádu,
- 5) doklad o složení notářské zkoušky nebo jiné zkoušky (§ 7 odst. 3 notářského řádu),
- 6) doklad o alespoň pětiletém trvání notářské praxe nebo jiné praxe (§ 7 odst. 2 notářského řádu),
- 7) osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů, jde-li o uchazeče narozeného před 1. 12. 1971,
- 8) doklad o zaplacení účastnického poplatku.

Podmínky pro zařazení notáře nebo notářského kandidáta do konkurzu

- 1) Podmínkou zařazení notáře se sídlem v České republice do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod bodem 8).
- 2) Podmínkou zařazení notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod body 6), 7), 8) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu notářských kandidátů příslušné notářské komory.
- 3) Notářský kandidát dokládá notářskou praxi potvrzením notářské komory o době zápisu v seznamech notářských koncipientů a kandidátů a potvrzením notáře o době trvání pracovního poměru, se zohledněním § 22 odst. 3 notářského řádu účinného od 1. 1. 2022. Nelze-li dobu trvání pracovního poměru prokázat potvrzením notáře, je třeba ji prokázat jinými listinami prokazujícími trvání této doby.

Předpoklady pro zařazení uchazeče do konkurzu ve smyslu § 7 odst. 1 notářského řádu

- 1) státní občanství členského státu Evropské unie, jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor nebo Švýcarské konfederace,
- 2) plná svéprávnost,
- 3) vysokoškolské vzdělání v oboru právo získané
 - a) v magisterském studijním programu právo a právní věda studiem na vysoké škole v České republice, přičemž za takové vzdělání se považuje také vysokoškolské vzdělání získané před 1. 1. 1999 na právnické fakultě vysoké školy se sídlem v České republice nebo jejich právních předchůdců, nebo
 - b) studiem na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno za rovnocenné vzdělání uvedenému v písmenu a) na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, anebo pokud takové vzdělání bylo uznáno podle zvláštního právního předpisu, a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v České republice,
- 4) bezúhonnost,
- 5) vykonání alespoň pětileté notářské praxe,
- 6) složení notářské zkoušky.

Notářská praxe ve smyslu § 7 odst. 2 notářského řádu

- 1) Notářskou praxí se rozumí praxe notáře, notářského kandidáta a notářského koncipienta podle notářského řádu a praxe státního notáře a notářského čekatele podle dřívějších předpisů.
- 2) Do notářské praxe Komora započte zcela praxi soudce, prokurátora, státního zástupce, advokáta, komerčního právníka, soudního exekutora, soudce Ústavního soudu, asistenta soudce Ústavního soudu nebo Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, exekutorského kandidáta, justičního čekatele, justičního kandidáta, asistenta soudce, asistenta veřejného ochránce práv, asistenta státního zástupce, právního čekatele prokuratury, právního čekatele státního zastupitelství, advokátního koncipienta, exekutorského koncipienta nebo právního čekatele u komerčního právníka, činnost zaměstnance Ministerstva spravedlnosti, který získal vysokoškolské vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole a který se samostatně podílí na tvorbě návrhů obecně závazných právních předpisů.
- 3) Do notářské praxe může ministr spravedlnosti na návrh Komory z jiné právní praxe započítat nejvýše dva roky.
- 4) Notářská praxe podle bodů 2) a 3) se dokládá potvrzením Komory o započtení jiné praxe do notářské praxe, nebo potvrzením, že ministr spravedlnosti započítal do notářské praxe jinou právní praxi.

Notářské zkoušky ve smyslu § 7 odst. 3 notářského řádu

- 1) Notářskou zkouškou se rozumí notářská zkouška podle notářského řádu a notářská zkouška podle dřívějších předpisů.
- 2) Za notářskou zkoušku se považuje také odborná justiční zkouška, soudcovská zkouška, jednotná soudcovská zkouška, jednotná soudcovská a advokátní zkouška, prokurátorská zkouška, odborná závěrečná zkouška právních čekatelů, advokátní zkouška, exekutorská zkouška a profesní zkouška na komerčního právníka.

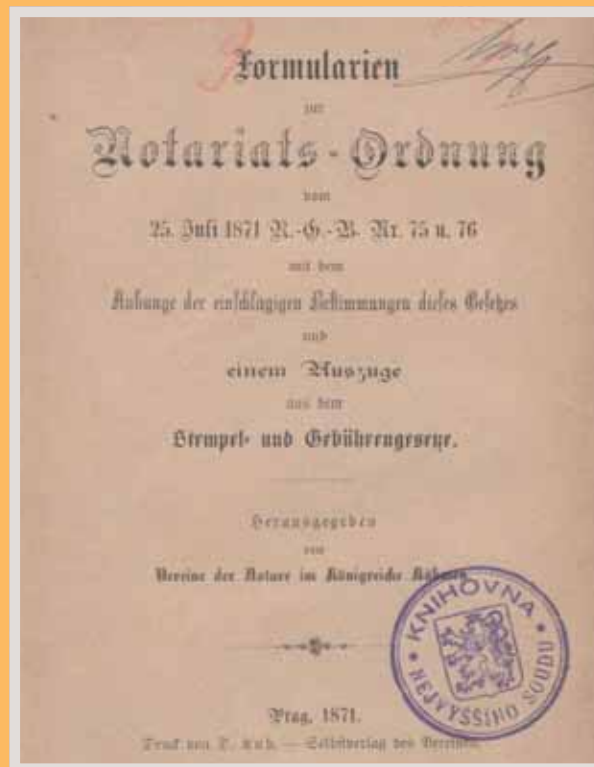
Strípky z historie 73.

Seznam notářů na Moravě a ve Slezsku v roce 1855 přináší *Schematismus für das Kronland Mähren* Johanna Nepomuka Hirsche, vydaný brněnským nakladatelstvím Nitsch und Grosse. Na Moravě a ve Slezsku tehdy působilo celkem 48 notářů, přitom v Brně sídlili pouze tři notáři (Christian Fiala, Karl Wallaschek a Adolf Petřiczek), v Olomouci dva notáři (Theodor Pražák a Franz Žakowsky), v ostatních městech pak po jednom notáři. Notáři Christian Fiala a Alois Beyer z Bílovice byli současně i obhájci ve věcech trestních, třináct z uvedených notářů bylo dokonce oprávněno vykonávat zároveň advokacii. V seznamu advokátů byl uveden jako směnečný notář podle josefínského soudního řádu Jakob Sitka z Jihlavy. Bez zajímavosti není i německá podoba jmen, která není dána národností, ale tím, že kniha je psána německy. V tehdejší době bylo obvyklé, že jména byla uváděna podle jazyka publikace.

Lidové noviny ze dne 19. května 1903 přinesly poněkud škodolibou noticku: „Sebral peníze a notářovu manželku. Z Terstu se oznamuje: Z Coreglia u Videmu v Itálii prchl tamní 18letý poštovní asistent Lafrice vzav si na cestu úřední peníze, a aby mu nebylo smutno, i manželku notářovu. Soudí se, že se zamilovaný párek obrátil do Rakouska.“ O dalším osudu této dvojice již noviny neinformovaly.

Nejvyšší soud v rozhodnutí ze dne 15. prosince 1926, sp. zn. R I 1005/26, dovedl, že „i posledního porčení, jež postrádá formálních náležitostí potřebných k jeho platnosti, možno zjednatí trvalé platnosti uznáním účastněných osob“. Tuto právní větu odůvodnil mimo jiné právním názorem rakouského civilisty Josefa Ungra (1828–1913), dle něhož „absolutně neplatný testament nemůže sice uznáním dědiců, jimž neplatnost byla by k prospěchu, státi se právně platným, ovšem ale fakticky účinným (Unjrer, *Dědické Právo*, 3. vyd., str. 100 a spisovatelé uvedení tam v poznámce 4. na str. 101, srovnej též rozh. býv. nejv. soudu ve Vídni ve sbírce, *Gl. Ung. nová řada sv. VI.*, čís: 2226.)“. O citovaném rozhodnutí referoval v *Právníku* z roku 1927 Vilém Grešl.

Zemský písař moravský Václav Mladějovec z Mladějova byl v roce 1367 doložen i jako veřejný notář. Podle Hemenegilda Jirečka, který o něm publikoval medailonek v *Časopise Matice moravské* (č. 2/1899, s. 101–112) žil Mladějovec přibližně v letech 1327–1387. „Štít Mladějovský nalézá se vyobrazen ve Dskách Brněnských. Rozdělen jest shůry dolů na dvě pole; pravé pole, barvy bílé, zabíhá napříč do levého — černého; levé pole v obou proužkách jest černé,“ uvádí autor článku a uzavírá, že o potomcích Václava Mladějovce z Mladějova nejsou dochovány žádné zprávy.

Dne 2. března 1932 byl v Budapešti na dvoře shromažďovacího vězení popraven oběšením písař v notářském úřadě Štěpán Tichý. Tento rumunský občan byl při pokusu o krádež peněz z pokladny přistižen notářem, jemuž zasadil zezadu několik ran sekerou do hlavy. „Když pak notář utikal, volaje o pomoc, pronásledoval ho Tichý a několikrát ho zasáhl sekerou. Když pak se notář zhroutil, tloukl do něho sekerou tak dlouho, až notář vypustil ducha,“ popsaly průběh loupeže Lidové noviny. Tichý po vraždě vybral peníze z pokladny a zapálil akta, aby požárem zahladil stopy. Když byl dopaden, byl souzen pro loupežnou vraždu a žhářství. Sám u soudu žádal, aby mu byl uložen trest smrti, což se po tříhodinové poradě senátu také stalo. Senát se pak usnesl, že odsouzeného nedoporučuje k udělení milosti, takže trest byl ještě v den vyhlášení rozsudku vykonán.

Sbírkou formulářů k notářskému řádu vydal v roce 1871 vlastním nákladem Spolek notářů v království Českém (*Verein der Notare im Königreiche Böhmen*) pod názvem *Formularien zur Notariats-Ordnung vom 25. Juli 1871 R.-G.-B. Nr. 75 u. 76 mit dem Anhang der einschlägigen Bestimmungen dieses Gesetzes und einem Auszuge aus dem Stempel- und Gebührengesetze*. Publikace je dostupná z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3d72b450-fd09-4e62-ac41-d9f32b9a1adf> ■

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D., člen redakční rady Ad Notam

Pozůstalost ležící a spící

Hereditas iacens, tedy ležící pozůstalost, je právním fenoménem, jímž se zabývá právníci napříč kontinentem dlouhá staletí. Dosud dědicům neodevzaná (proto ležící) pozůstalost vznikla v římském právu pro situaci, kdy dědili dědici, kteří mohli dědictví odmítnout (*heres extraneus*), a tudíž jejich nabytí dědictví bylo založeno na adičním principu (*aditio* – přijetí). Neujatá pozůstalost tedy ležela a čekala na své dědice.

Odklon od principu ležící pozůstalosti v našem novodobém právu nastal v roce 1951, kdy vstoupil v život tzv. střední občanský zákoník. Dědici začali nabývat dědictví okamžikem smrti zůstavitele. Ležící pozůstalost sice zanikla, ve stavu spícím nicméně zůstala ve vládním návrhu občanského zákoníku z roku 1937, kde čekala na svůj kolosální návrat.

Hereditas iacens se nám do právního řádu částečně vrátila od 1. 1. 2014. *Ano, můžeme o tom vést spory, můžeme s tím nesouhlasit, ale to je asi tak všechno, co s tím můžeme udělat.*

Ačkoliv se někdejší Kancl (Komise pro aplikaci nové civilní legislativy) hrdě hlásil ke skutečnosti, že nový občanský zákoník zachovává dosavadní koncepci dědického práva a nevrací se k tzv. ležící pozůstalosti, převzetí úpravy dědického práva (téměř většinou) z vládního návrhu z roku 1937 bez větší revize rozhodně způsobilo částečné vzkríšení ležící pozůstalosti (*nebožka je stále trochu naživu*). Vládní návrh z roku 1937 byl totiž velmi... starý. A, jak víme, *k neduhům stáří patří především dvě vady, komplementárně spojené. Je to neschopnost udržet myšlenku a druhá vada: neschopnost myšlenku opustit.*

Důkazem, že myšlenka ležící pozůstalosti nebyla opuštěna a můžeme se s ní (již ve stavu bdící) setkat, je např. v § 114 odst. 2 o. z., dle kterého se náklady pohřbu a opatření pohřebiště hradí z pozůstalosti (ačkoliv se již jedná o majetek dědiců), dále dle § 1686 odst. 1 o. z. se náklady na pořízení soupisu (taky) hradí z pozůstalosti a jdou poměrně k tíži dědických podílů těch dědiců, jimž je soupis k prospěchu; a to např. proto, že uplatnili výhradu soupisu, která byla součástí někdejší dědické přihlášky k ležící pozůstalosti.

Dědické právo je prostě složité. Svě o tom, jaká může být s pozůstalostí kříž, věděl i František z Cimrmanovy hry Vizionář. *Jeho bratr Václav si v Praze vesele popelářil, zatímco Františka chtěl jeho otec ustanovit univerzálním dědicem a dát mu na hřbet takovej majetek.* O kvalitě závěti lze též vést spory, např. alografní závět bez svědků je *v podstatě dobrá, dobrá tak akorát na zátup*. Ovšem ani v případě dědění ze zákona nemusí být situace lehká a je nutné své dědické právo prokázat. Nelze jen tak říct: *Je to sichr, dědím půl statku.*

Skutečnost, že ležící pozůstalost nemají mnozí z nás rádi, je samozřejmě pochopitelná. Krása ležící pozůstalosti nicméně spočívala v tom, že díky ní byly vyřešeny otázky, které nyní nemáme ani normované, ač jsou tak zásadní, jako je třeba okamžik nabytí dědictví. Také podmínky a příkazy v závěti a odkazy lépe vyhovovaly institutu ležící pozůstalosti a nyní nám úprava (z někdejší revize občanského zákoníku občanského v podobě vládního návrhu z roku 1937) týkající se těchto institutů způsobuje aplikační potíže. Ležící pozůstalost též byla vřelejší k dědicům, kteří uplatnili výhradu soupisu – odpovídali totiž hodnotou majetku za výši dluhů ke dni odevzdání pozůstalosti, takže pokud nastala situace, že pozůstalost, která byla k datu úmrtí nepředlužená, se během doby trvání řízení o pozůstalosti předlužila (např. kvůli úrokům nebo podstatnému snížení ceny majetku), nešlo toto na vrub dědice (příp. státu).

Ačkoliv se výkladem dostáváme ke skutečnosti, že se dědí k okamžiku smrti zůstavitele, a máme tudíž delační princip po vzoru proslulé fráze Král je mrtev. Ať žije král. V našem pojetí zůstavitel je mrtev. Ať žije dědic (který může dědictví už pouze odmítnout a pak se na něj hledí, jako by ho nikdy nenabyl). Nedostatek ležící pozůstalosti v občanském zákoníku nám i do budoucna bude způsobovat další aplikační těžkosti... S nadhledem se s tím ale popasujeme, vždyť *Čech se přizpůsobí!* (a Moravan a Slezan také).

Možná by se mohla na (ne)existenci ležící pozůstalosti v našem právním řádu aplikovat Cimrmanova teorie externismu. *Podle této filosofie se to má s existencí věcí přesně naopak, než jak to odpovídá běžnému názoru: věc je tam, kde se domníváme, že není, a není tam, kde se domníváme, že je.* Dle Cimrmanovy teorie poznání v kombinaci s teorií poznání vulgárního materialisty F. C. Bohlena bychom mohli dospět k názoru, že *na začátku byla pravda (která byla nepřesná – Bohlen), resp. omyl (který byl naopak přesný – Cimrman), následně se zpřesňovala pravda, až jsme věděli vše – Bohlenova teorie, ze které se krokem stranou do teorie Cimrmana dostaneme k závěru, že vyvrácíme omyl a nevíme nic. Tudíž víme všechno: nevíme nic.* ■

Mgr. Ing. Lenka Holíková,
členka redakční rady
Ad Notam, notářka v Mělníku

* Tento fejeton byl inspirován citáty a hláškami (psány kurzívou) jednoho z největších českých dramatiků, básníků, hudebníků, učitelů, cestovatelů, filozofů, vynálezců, vědců, kriminalistů a sportovců své doby, Járy Cimrmana (v autorském podání zejména Jiřího Šebánka, Ladislava Smoljaka a Zdeňka Svěráka a objevující se např. ve filmu Jára Cimrman, ležící, spící; Dobyty severního pólu, Švestka, Posel z Liptákova, Záskok, Akt a Blaník).

CONTENTS

ARTICLES

Miloslav Jindřich: On the right to settlement of the heir according to §1693, paragraph 3 of the Civil Code, one more time, or what about it?	3
Pavel Horák: Legal presumptions and fiction in contracts	14
Kristýna Misařová, Iveta Vankátová: Digital inheritance – or how bitcoin is inherited	25
Katarína Valová: Notary as a registrar to the commercial register in the Slovak Republic	31
FROM HISTORY	
Jan Šimíček: Legal book of Jan the scribe	39
CASE LAW	
Compensation of maintenance costs for survivors	40
WORTHY OF ATTENTION	
44	
INTERVIEW	
JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D.	46

INHALTSVERZEICHNIS

ARTIKEL

Miloslav Jindřich: Zum Vergleichsanspruch des Erben gemäß §1693 Abs. 3 des Bürgerlichen Gesetzbuches noch einmal, oder was soll man damit?	3
Pavel Horák: Rechtliche Vermutungen und Fiktion in Verträgen	14
Kristýna Misařová, Iveta Vankátová: Digitale Vererbung – oder wie Bitcoin vererbt wird	25
Katarína Valová: Notar als Handelsregisterbeamter in der Slowakischen Republik	31
AUS DER GESCHICHTE	
Jan Šimíček: Rechtsbuch des Schreibers Jan	39
RECHTSSACHE	
Ersatz der Unterhaltskosten für Hinterbliebene	40
WISSENSWERTES	
44	
GESPRÄCH	
JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D.	46

CONTENU

ARTICLES	
Miloslav Jindřich: Concernant le droit au règlement de l'héritier selon § 1693, paragraphe 3 du Code civil, une fois de plus, ou qu'en est-il ?	3
Pavel Horák: Les présomptions légales et fiction dans les contrats	14
Kristýna Misařová, Iveta Vankátová: Le patrimoine numérique – ou comment le bitcoin s'hérite	25
Katarína Valová: Le notaire en tant que registraire du registre du commerce en République slovaque	31
QUELQUES MOTS D'HISTOIRE	
Jan Šimíček: Le livre du droit de dactylo Jan	39
LA JURISPRUDENCE	
Le remboursement des frais d'entretien aux survivants	40
MÉRITE VOTRE ATTENTION	
44	
ENTRETIEN	
JUDr. Kateřina Šimáčková, Ph.D.	46

CURRENT EVENTS

Notarial conference on the occasion of the 30th anniversary of the establishment of the independent notarial system	50
30 years of Czech notarial system – historical development	54
In memory of JUDr. Václava Švarcová	58
Meeting at the Přeštice shooting range	59

FROM ABROAD

Meeting of Bavarian, Saxon and Czech notaries in Bamberg	60
UINL Meeting and Brazilian Notary Congress	61
The EU briefly	63

INFORMATION UPDATE FROM NOTARY CHAMBER

Commencement and termination of the activities of notaries	65
Applications for vacant notary offices	66

EXCERPTS FROM HISTORY

Stanislav Balík: Excerpts from history 73	70
---	----

FEATURE ARTICLE

Lenka Holíková: Inheritance lying and sleeping	71
--	----

AKTUELL

Notartagung anlässlich des 30-jährigen Jubiläums der Entstehung des freien Notarberufs	50
30 Jahre tschechisches Notariats - historische Entwicklung	54
Gedenken an JUDr. Václava Švarcová	58
Treffen am Schießplatz Přeštice	59

AUS DEM AUSLAND

Treffen von bayerischen, sächsischen und tschechischen Notaren in Bamberg	60
UINL-Sitzung und Brasilianischer Notarkongress	61
Die EU kurz gefasst	63

INFORMATIONEN AUS DER NOTARIATSKAMMER

Beginn und Ende der Tätigkeit von Notaren	65
Stellenausschreibung zur Besetzung freier Notarämter	66

GESCHICHTSSPLITTER

Stanislav Balík: Fragmente der Geschichte 73	70
--	----

FEUILLETON

Lenka Holíková: Nachlass liegend und schlafend	71
--	----

ACTUELLEMENT

La conférence notariale à l'occasion du 30ème anniversaire de la création du notariat indépendant	50
30 ans du notaire tchèque – développement historique	54
À la mémoire de JUDr. Václava Švarcová	58
La réunion au champ de tir de Přeštice	59

À L'ÉTRANGER

Le rencontre des notaires bavarois, saxons et tchèques à Bamberg	60
La session de l'UINL et le congrès des notaires brésiliens	61
L'UE en bref	63

INFORMATIONS DE LA CHAMBRE DE NOTAIRES DE LA RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Début et cessation d'activités des notaires	65
Concours en vue d'occuper des études de notaires vacantes	66

FRAGMENTS D'HISTOIRE

Stanislav Balík: Les fragments d'histoire 73	70
--	----

FEUILLETON

Lenka Holíková: Le patrimoine couchant et dormant	71
---	----

Postaráme se o pojištění
Vašeho vozu za velmi
výhodných podmínek

Obchodní sdělení RENOMIA, a. s.

Exkluzivní podmínky autopojištění pro členy NKČR

Jako dlouhodobý partner Notářské komory ČR v oblasti pojištění Vám nabízíme výhodná pojistná řešení pro Vaš profesní i soukromý život. Šetříme tak Vaš čas i finance. Využijte například exkluzivní podmínky pojištění vozidel, které jsme speciálně vyjednali pro notáře, jejich zaměstnance i rodinné příslušníky.

Rychle, jednoduše a výhodně z pohledu rozsahu pojistné ochrany i výše pojistného zajistíme komplexní pojištění Vašich firemních i soukromých motorových vozidel i další služby, které v souvislosti s provozem vozidel oceníte.

- povinné ručení (pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)
- havarijní pojištění (havárie, odcizení, živelní škody, vandalismus)
- pojištění skel
- pojištění úrazu přepravovaných osob
- pojištění zavazadel
- pojištění nákladů na náhradní vozidlo
- pojištění pro případ poškození vozidla zvířetem
- připojištění asistenčních služeb
- pojištění pořizovací ceny vozidla „GAP“
- pomoc zkušených specialistů likvidace RENOMIA s řešením škodních událostí

Více o službách RENOMIA a dalších exkluzivních produktech pro členy NKČR najdete na www.renomia.cz/notari

PF 2024

Využijte svůj potenciál naplno a neváhejte plnit si své sny. S odvahou a odhodláním zvládnete čelit všem výzvám, které s sebou nový rok přinese.

Přejeme vám hodně zdraví, lásky a nápadů proměněných ve skutečnost.

